

Saturs

IV *Paziņojumi*

EIROPAS SAVIENĪBAS IESTĀŽU UN STRUKTŪRU SNIEGTI PAZIŅOJUMI

Eiropas Komisija

2021/C 237/01

Sociāls iepirkums – rokasgrāmata sociālo apsvērumu ietveršanai publiskajos iepirkumos (2. izdevums) ... 1

IV

(Paziņojumi)

EIROPAS SAVIENĪBAS IESTĀŽU UN STRUKTŪRU SNIEGTI PAZIŅOJUMI

EIROPAS KOMISIJA

**Sociāls iepirkums – rokasgrāmata sociālo apsvērumu ietveršanai publiskajos iepirkumos
(2. izdevums)**

(2021/C 237/01)

SATURA RĀDĪTĀJS

	<i>Lappuse</i>
Ievads	4
1. nodaļa. Sociāli atbildīga publiskā iepirkuma definīcija, mērķis un ieguvumi	4
1.1. Sociāli atbildīgs publiskais iepirkums un tā definīcija	4
1.2. Sociālo mērķu identificēšana un izmantošana publiskajā iepirkumā	6
1.3. SAPI mērķis un ieguvumi	9
1.4. Saikne ar ES un starptautiskajiem politikas virzieniem un tiesību aktiem	11
2. nodaļa. Organizācijas stratēģija sociāla iepirkuma veikšanai	16
2.1. SAPI iekļaušana darbakārtībā	16
2.2. Mērķu noteikšana	17
2.3. Apspriešanās ar ieinteresētajām personām	17
2.4. Riska novērtēšana, prioritāri līgumi un mērķrādītāju noteikšana	20
2.5. SAPI integrēšana iepirkuma procedūrās un politikā	22
2.6. Progresu uzraudzība un pārskatīšana	23
3. nodaļa. Vajadzību apzināšana un iepirkuma plānošana	25
3.1. Vajadzību novērtēšanas nozīme SAPI ietvaros	25
3.2. Dialogs ar tirgus dalībniekiem	27
3.3. Līguma veids	31
3.4. Procedūras izvēle	33
3.5. Specifikāciju noteikšana un apstrīdēšana	35
3.6. Fakultatīvo lauku izmantošana standarta veidlapās	35
4. nodaļa. Iepirkuma procedūra	36
4.1. Priekšmeta definēšana un attiecīgo noteikumu identificēšana	36
4.2. Atvieglotais režīms	38
4.3. Tiesību rezervēšana	41

4.4. Tehniskās specifikācijas	43
4.5. Sociālo un darba tiesību aktu un darba koplīgumu ievērošana	46
4.6. Izslēgšanas un atlases kritēriji	48
4.7. Piešķiršanas kritēriji	51
4.8. Piedāvājumu vērtēšana un saistību pārbaude	54
4.9. Nepamatoti lēti piedāvājumi	57
5. nodaļa. Līguma noteikumu noteikšana un izpilde	58
5.1. SAPI saistību pārvēršana realitātē	58
5.2. Līguma izpildes nosacījumi	59
5.3. Līgumi par sociālajiem rezultātiem	63
5.4. Atbilstības uzraudzība	64
5.5. Apakšuzņēmuma līgumi	65
5.6. Rīcība problēmsituācijās	67
5.7. Turpmākajiem līgumiem nepieciešamo secinājumu izdarīšana	68

Rokasgrāmatas 2. izdevums ir aktualizēts saskaņā ar Līgumu Nr. SI2.801176 – 728/PP/GRO/SME/18/D/021a, kas noslēgts starp Eiropas Komisiju un ICLEI (apvienība “Vietējās pašvaldības – ilgtspējai”), ar *Public Procurement Analysis (PPA)* atbalstu.

Ne Eiropas Komisija, ne arī kāda cita persona, kas rīkojas tās vārdā, nav atbildīga par šajā publikācijā iekļautās informācijas izmantošanu.

Svarīga piezīme

Šis rokasgrāmatas mērķis ir palīdzēt publiskā iepirkuma veicējiem un veicināt labu praksi. Tas ir nesaistošs dokuments, kas neietekmē ES tiesību aktos noteiktās tiesības un pienākumus. Tas ir atkarīgs no iepirkumu prakses attīstības un judikatūras, kuru iedibinājusi Eiropas Savienības Tiesa, kas joprojām ir vienīgā iestāde, kuras kompetencē ir Savienības tiesību aktu autoritatīva interpretācija.

Šajā dokumentā ierosinātās koncepcijas, idejas un risinājumi neskar valsts tiesību aktus, un tos var būt nepieciešams pielāgot, ņemot vērā valsts tiesisko regulējumu.

Lai gan rokasgrāmatā iekļautā informācija ir rūpīgi pārbaudīta, Eiropas Komisija nav atbildīga par tajā minētajiem konkrētajiem piemēriem.

Plašāka informācija par Eiropas Savienību ir pieejama internetā (<http://europa.eu>).

IEVADS

Sociāli atbildīgs publiskais iepirkums (SAPI) ir saistīts ar pozitīvu sociālo rezultātu sasniegšanu publiskā iepirkuma līgumos. Publiskais iepirkums ietekmē lielu skaitu cilvēku: sabiedrisko pakalpojumu lietotājus, ražošanā un piegādē iesaistītās personas vai iepirkuma organizāciju darbiniekus. Papildus visiem, kurus tas skar tieši, SAPI var ietekmēt plašāku tirgu gan no pieprasījuma, gan no piedāvājuma puses.

Īstenojot saprātīgus iepirkumus, publiskā iepirkuma veicēji var veicināt nodarbinātības iespējas, darbaspēka kvalifikācijas celšanu un pārkvalificēšanu, pienācīgas kvalitātes nodarbinātību, sociālo iekļaušanu, dzimumu līdztiesību un nediskrimināciju, piekļūstamību, projektēšanu visu lietotāju ērtībām un ētisku tirdzniecību, kā arī censties panākt plašāku atbilstību sociālajiem standartiem. Šī ietekme attiecībā uz atsevišķiem produktiem, būvdarbiem un pakalpojumiem var būt īpaši nozīmīga, jo publiskā iepirkuma veicēji tādās nozarēs kā inženiertehniskā būvniecība, veselības aprūpe un transports kontrolē lielu tirgu daļu.

Lai risinātu sabiedrības problēmas, publiskā sektora iestādēm ir jāpastiprina centieni nodrošināt visus ilgtspējas aspektus (sociālos/ētiskos, vidiskos un ekonomiskos). Publiskā iepirkuma veicēji ir nozīmīgi Eiropas ieguldītāji, kas patlaban tērē vairāk nekā 14 % no ES iekšzemes kopprodukta. Izmantojot pirktspēju tādu preču un pakalpojumu izvēlē, kas panāk pozitīvus sociālos rezultātus, tie var dot nozīmīgu ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā. Šī rokasgrāmata iepirkumu veicējiem piedāvā atbalstu ilgtspējīga publiskā iepirkuma sociālās dimensijas aptveršanā.

Pašreizējā Covid-19 pandēmija, visticamāk, ietekmēs nodarbinātību, palielinās nevienlīdzību, pasliktinās darba ņēmēju nestabilitāti un darba apstākļus visā pasaulē, radīs papildu spiedienu uz noteiktu personalizētu pakalpojumu sniegšanu un ietekmēs mazākus uzņēmumus. ES dalībvalstīm savās atveseļošanas stratēģijās būs jāuzlabo sociālā iekļaušana un taisnīgums, izmantojot izglītību un prasmes, nodarbinātību un sociālo un teritoriālo kohēziju, kā arī jānodrošina, lai zaļā un digitālā pārkārtošanās radītu darbvietas, ilgtspējīgu izaugsmi un sociālekonomisko noturību. Sociāli atbildīga iepirkuma prakse ir spēcīgs instruments ES valstu pārvaldes iestāžu instrumentu klāstā šo mērķu sasniegšanai.

Šā dokumenta mērķis ir sekmēt publiskā iepirkuma veicēju izpratni par SAPI potenciālajiem ieguvumiem un praktiski izskaidrot ES tiesiskā regulējuma sniegtās iespējas. Sagatavojot šo rokasgrāmata, Komisija daudz apspriedās ar publiskā iepirkuma veicējiem, lai apzinātu labo praksi un piemērus tam, ko ir iespējams sasniegt. Šādi piemēri ir minēti viscaur tekstā.

Šī rokasgrāmata ir izstrādāta publiskā iepirkuma veicējiem, taču, cerams, tā iedvesmos arī citus, kas iesaistīti iepirkumos kā piegādātāji vai pakalpojumu sniedzēji, privātie iepirkuma veicēji, sociālās ekonomikas dalībnieki, tostarp sociālie uzņēmumi, vai NVO.

Šīs rokasgrāmatas nodaļās ir aplūkota ne tikai pati konkursa procedūra, bet visi iepirkuma procesa aspekti. Tajās sīki izklāstīts, kā sociālos apsvērumus var ieviest visā procesā, un sniegti daudzi piemēri no publiskā iepirkuma veicēju prakses visā ES. Rokasgrāmatas 2.–5. nodaļā vairumam iedaļu seko labās prakses piemēru saraksts. Šī saraksta mērķis ir vēl vairāk atvieglot teksta izpratni, konkrēti apkopojot katrā iedaļā aplūkotajos būtiskākajos jautājumus un to, kā publiskā iepirkuma veicēji var praktiski rīkoties, ja tie iepirkuma procesā vēlas īstenot sociāli atbildīgu pieeju.

1. NODAĻA

Sociāli atbildīga publiskā iepirkuma definīcija, mērķis un ieguvumi

1.1. Sociāli atbildīgs publiskais iepirkums un tā definīcija

Sociāli atbildīgs publiskais iepirkums (SAPI) ir vērst uz publiskā sektora iegādāto preču, pakalpojumu un būvdarbu ietekmi uz sabiedrību. Ar to tiek atzīts, ka publiskā iepirkuma veicēji ir ieinteresēti ne tikai veikt iepirkumu par viszemāko cenu vai ar vislabāko cenu un vērtības attiecību, bet arī nodrošināt, lai iepirkuma rezultātā tiktu panākti sociālie ieguvumi ⁽¹⁾, savukārt līguma izpildes laikā – novērsta vai mazināta negatīvā sociālā ietekme. Publiskā iepirkuma veicējs var ņemt vērā sociālos mērķus visā iepirkuma procesā, ja vien tie nav diskriminējoši un ir saistīti ar līguma priekšmetu ⁽²⁾. Eiropas Savienībā SAPI ir jāveic saskaņā ar

⁽¹⁾ Tostarp – panākot atbilstību Līgumā un Eiropas Savienības Pamattiesību hartā noteiktajiem pienākumiem un principiem, piemēram, vienlīdzībai likuma priekšā un diskriminācijas aizliegumam.

⁽²⁾ Šī SAPI pamatprasība ir izskaidrota 4.1. iedaļā, un konkrēti piemēri ir atrodami visā rokasgrāmatā.

2014. gadā pieņemtajām publiskā iepirkuma direktīvām ^(?) un principiem, kuri ir nostiprināti ES Līgumā ⁽⁴⁾ un Pamattiesību hartā, kā arī starptautiskajos nolīgumos, piemēram, PTO Nolīgumā par valsts iepirkumu (NVI), divpusējos brīvās tirdzniecības nolīgumos ar iepirkuma nodaļām ⁽⁵⁾ un ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCPRD) ⁽⁶⁾.

SAPI var būt spēcīgs instruments gan ilgtspējīgas attīstības veicināšanai, gan starptautisko, valsts, reģionālo vai vietējo sociālo mērķu sasniegšanai. Saskaņā ar to publiskais iepirkums tiek uzskatīts par stratēģisku instrumentu efektīvai un ilgtspējīgai publisko līdzekļu tērēšanai. Lai panāktu visaptverošāku pieeju ilgtspējai publiskajā iepirkumā ⁽⁷⁾, sociālos apsvērumus var apvienot ar zaļajiem ⁽⁸⁾ un aprites ekonomikas ⁽⁹⁾ kritērijiem un inovācijas iepirkumu ⁽¹⁰⁾. Profesionālisma uzlabošana un atbalsta sniegšana publiskā iepirkuma veicējiem var ievērojami veicināt sociālo apsvērumu veiksmīgu izmantošanu un to integrāciju citos ar ilgtspēju un kvalitāti saistītos apsvērumos ⁽¹¹⁾.

Sociāli atbildīgs publiskais iepirkums palīdz publiskā sektora iestādēm savām kopienām sniegt kvalitatīvus pakalpojumus un produktus, ar kuriem panākt papildu sociālos un ētiskos ieguvumus arī ar ierobežotiem līdzekļiem, tādējādi tas var palīdzēt novērst Covid-19 krīzes radīto negatīvo ietekmi. Lai atgūtos no pandēmijas, ES publiskā sektora iestādēm negatīvas sociālekonomiskās ietekmes novēršanai būs jāizmanto visi pieejamie rīki un instrumenti. Līdz šim nepieredzētos finanšu resursus, kas būs pieejami saskaņā ar Atveseļošanas un noturības mehānismu, bieži izlietos publiskajam iepirkumam. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai publiskā iepirkuma veicēji varētu pilnībā izmantot publiskā iepirkuma noteikumu elastīgumu nolūkā nodrošināt, ka šie resursi tiek izmantoti tā, ka tiek panākta pēc iespējas lielāka pozitīva sociālā un ekonomiskā ietekme uz to kopienām. Lai maksimāli palielinātu šo resursu atveseļošanas efektu, ir svarīgi atteikties no domāšanas par viszemo cenu un ieviest ar sociālo integrāciju, vienlīdzību, taisnīgu un iekļaujošu nodarbinātību un ētiskām piegādēm saistītus apsvērumus.

^(?) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/23/ES (2014. gada 26. februāris) par koncesijas līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu (OV L 94, 28.3.2014., 1. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/ES (2014. gada 26. februāris) par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK (OV L 94, 28.3.2014., 65. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/25/ES (2014. gada 26. februāris) par iepirkumu, ko īsteno subjekti, kuri darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarēs, un ar ko atceļ Direktīvu 2004/17/EK (OV L 94, 28.3.2014., 243. lpp.). Turpmāk dokumentā tās apzīmētas kā "publiskā iepirkuma direktīvas".

⁽⁴⁾ Līgums par Eiropas Savienības darbību (LESD).

⁽⁵⁾ ES saskaņā ar vairākiem starptautiskiem nolīgumiem ir apņēmusies atļaut, ka tās publiskā iepirkuma tirgū ir pieejami noteikti būvdarbi, piegādes un pakalpojumi no trešām valstīm, kā arī atļaut vairāku trešo valstu ekonomikas dalībniekiem piekļūt tās publiskā iepirkuma tirgum. Vienīgais daudzpusējais PTO starptautiskais nolīgums ir NVI, kas ES iepirkuma tirgu atver citām nolīguma pusēm. Turklāt vairākos ES brīvās tirdzniecības nolīgumos (BTN) ir nodaļas par iepirkumu. Kā uzsvērts Direktīvas 2014/24/ES 25. pantā un Direktīvas 2014/25/ES 43. pantā, publiskā iepirkuma veicējiem ES attiecībā uz minēto nolīgumu parakstītāju pušu būvdarbiem, piegādēm, pakalpojumiem un ekonomikas dalībniekiem jānodrošina attieksme, kas ir tikpat labvēlīga kā attieksme, kuru nodrošina ES būvdarbiem, piegādēm, pakalpojumiem un ekonomikas dalībniekiem, ciktāl uz tiem attiecas minētie nolīgumi. Kad šāda pienākuma nav, ekonomikas dalībniekiem no trešām valstīm, kuri nav noslēguši nolīgumu, kas atver ES iepirkuma tirgu, vai uz kuru precēm, pakalpojumiem un būvdarbiem neattiecas šāds nolīgums, nav nodrošināta piekļuve iepirkuma procedūrām ES, un tie var tikt izslēgti. Sīkāku informāciju par trešo valstu piedalīšanos ES publiskā iepirkuma veicēju rīkotajās iepirkuma procedūrās sk.: Eiropas Komisija (2019), Norādījumi par trešo valstu pretendentu un preču iesaisti ES publiskā iepirkuma tirgū, C(2019) 5494, 24.7.2019. (https://ec.europa.eu/growth/content/new-guidance-participation-third-country-bidders-eu-procurement-market_lv).

⁽⁶⁾ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

⁽⁷⁾ Komisijas paziņojumā iestādēm *Kā Eiropas interesēs panākt labāku iepirkuma darbību Eiropā* ir uzsvērtas "iespējas, ko publiskais iepirkums piedāvā kā stratēģisks instruments ilgtspējīgas sociālās politikas mērķu un inovācijas atbalstīšanai". Plašāka informācija ir pieejama paziņojumā: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0572&qid=1622136507004&from=LV>.

⁽⁸⁾ Ieteikumus par zaļo publisko iepirkumu var atrast 2016. gada *Zaļā publiskā iepirkuma rokasgrāmatā* (https://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm).

⁽⁹⁾ Norādījumus par aprites iepirkumu sk.: "Publiskais iepirkums atbilstoši aprites ekonomikas principiem" (https://ec.europa.eu/environment/gpp/circular_procurement_en.htm).

⁽¹⁰⁾ Norādījumus par inovācijas iepirkumu sk. Komisijas paziņojumā "Ieteikumi par inovācijas iepirkumu" ([https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C\(2018\)3051&lang=EN](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C(2018)3051&lang=EN)).

⁽¹¹⁾ Lai iegūtu vairāk informācijas par publiskā iepirkuma profesionalizāciju, sk. Komisijas Ieteikumu (ES) 2017/1805 (2017. gada 3. oktobris) par publiskā iepirkuma profesionalizāciju "Publiskā iepirkuma profesionalizācijas iestāžu struktūra" un publiskā iepirkuma speciālistiem paredzēto Eiropas kompetenču sistēmu *ProcurComp EU*: https://ec.europa.eu/growth/content/european-commission-unveils-procurcompeu-e2%80%93european-competency-framework-public-procurement_lv.

Šajā rokasgrāmatā ir sniegti vairāki SAPI prakses piemēri no visas ES, kas demonstrē dažādas pieejas un reālas ietekmes panākšanu un ko var izmantot kā iedvesmas avotu. Ar citiem ES un trešo valstu labās prakses piemēriem var iepazīties divos ziņojumos: "Sociāli atbildīga iepirkuma īstenošana – 71 labas prakses piemērs" ⁽¹²⁾ un "Iepirkumi sociālai ietekmei – labā prakse no visas ES" ⁽¹³⁾, kas pieejami Komisijas publiskā iepirkuma veicēju atbalsta rīku tīmekļa vietnē ⁽¹⁴⁾.

1.2. Sociālo mērķu identificēšana un izmantošana publiskajā iepirkumā

Publiskā iepirkuma veicējiem ir daudz iespēju iekļaut iepirkuma lēmumos īpašus sociālos apsvērumus. Tālāk ir dots neizsmeļošs sociālo mērķu saraksts, un tos varat censties īstenot, izmantojot publisko iepirkumu. Tomēr atcerieties, ka līguma izpildē atbilstība obligātajiem sociālajiem un darba noteikumiem ir nevis izvēle, bet gan pienākums saskaņā ar publiskā iepirkuma direktīvām ⁽¹⁵⁾. Rokasgrāmatas 4. un 5. nodaļā ir pētīts, kā šos jautājumus risināt dažādos iepirkuma procesa posmos. Atkarībā no mērķiem un līguma priekšmeta vajadzētu izlemt, kuri no tālāk minētajiem sociālajiem apsvērumiem attiecas uz konkrētajiem iepirkumiem.

Taisnīgu nodarbinātības iespēju un sociālās iekļaušanas veicināšana

SAPI var veicināt:

- jauniešu un gados vecāku darba ņēmēju nodarbinātības iespējas,
- dzimumu līdztiesību (piem., darba un privātās dzīves līdzsvara sekmēšanu, nozaru un darba tirgus segregācijas mazināšanu ⁽¹⁶⁾, vienlīdzīgas attieksmes nodrošināšanu darbavietā),
- nodarbinātības iespējas cilvēkiem, kuri ilgstoša bezdarba, bezpajumtniecības, diskriminācijas vai citu neaizsargātības iemeslu dēļ ir sociāli atstumti,
- personu ar invaliditāti līdzdalību sabiedrībā un nodarbinātības iespējas, tostarp iekļaujošas un pieejamas darba vides radīšanu,
- uzlabotu daudzveidības politiku, sociālo iekļaušanu un nodarbinātības iespējām personām no nelabvēlīgākā situācijā esošām grupām (piemēram, migrējošiem darba ņēmējiem, personām ar minoritāšu rases vai etnisko izcelsmi, reliģiskajām minoritātēm, personām ar zemu izglītības līmeni un nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām personām), un
- visu darba ņēmēju kvalifikācijas celšanas un pārkvalifikācijas iespējas.

Iespēju došana sociālajai ekonomikai un sociālajiem uzņēmumiem

Sociālās ekonomikas organizācijas un sociālie uzņēmumi ⁽¹⁷⁾ var palīdzēt nodrošināt iepriekš minētās nodarbinātības iespējas un sociālo iekļaušanu, nodrošinot izdevumu sociālo atdevi. Piemēram, publiskā iepirkuma direktīvas paredz iespēju veicināt sociālo iekļaušanu, rezervējot līgumus sociālajiem uzņēmumiem, kas īsteno integrāciju darbā, vai uzņēmējiem, kuriem vismaz 30 % no nodarbinātajiem ir personas ar invaliditāti vai nelabvēlīgākā situācijā esoši darba ņēmēji ⁽¹⁸⁾. Tajās publiskā iepirkuma veicēji arī tiek mudināti apsvērt iespēju sadalīt līgumus daļās, kas var būt pieejamākas sociālās ekonomikas organizācijām un sociālajiem uzņēmumiem ⁽¹⁹⁾.

⁽¹²⁾ https://ec.europa.eu/growth/content/making-socially-responsible-public-procurement-work-71-good-practice-cases_lv

⁽¹³⁾ <https://op.europa.eu/lv/publication-detail/-/publication/3498035f-5137-11ea-aece-01aa75ed71a1>

⁽¹⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/policies/public-procurement/support-tools-public-buyers_lv

⁽¹⁵⁾ Direktīvas 2014/24/ES 18. panta 2. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 36. panta 2. punkts un Direktīvas 2014/23/ES 30. panta 3. punkts. Šis noteikumu kopums turpmāk tiks apzīmēts kā "sociālā un vides klauzula". Sīkāk par šo jautājumu sk. 4.5. iedaļā.

⁽¹⁶⁾ Dzimumu līdztiesība ir viena no ES pamatvērtībām, tā ir viena no pamattiesībām un Eiropas sociālo tiesību pilāra pamatprincips. Sieviešu un vīriešu līdztiesības veicināšana visās Savienības darbībās ir Līgumos paredzēts Savienības uzdevums. Tā aptver, piemēram, dzimumu līdzsvara jēdzienu, kas sevī ietver ne vien sieviešu nepietiekamu pārstāvību nozarēs, kurās dominē vīrieši, piemēram, zinātnē, tehnoloģijās, inženierzinātnēs un matemātikā (STEM), bet arī vīriešu nepietiekamu pārstāvību tādās nozarēs kā veselība, sociālā un bērnu aprūpe, kā arī sākumskolas izglītība.

⁽¹⁷⁾ Sociālā ekonomika aptver apvienības, fondus, kooperatīvus, savstarpējās apvienības un sociālos uzņēmumus. Sociālie uzņēmumi ir organizācijas, kas neatkarīgi no to juridiskās formas uzņēmējdarbību apvieno ar sociālu mērķi. To galvenais mērķis ir sociālā ietekme, nevis maksimāla peļņa īpašniekiem vai akcionāriem. Sīkāk sk.: https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_lv.

⁽¹⁸⁾ Direktīvas 2014/24/ES 20. un 77. pants, Direktīvas 2014/25/ES 38. un 94. pants un Direktīvas 2014/23/ES 34. pants. Sīkāk par tiesību rezervēšanu sk. 4.3. iedaļā.

⁽¹⁹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 46. pants un Direktīvas 2014/25/ES 65. pants.

Pienācīgas kvalitātes nodarbinātības veicināšana

Starptautiskā Darba organizācija (SDO) pienācīgas kvalitātes nodarbinātību definē ⁽²⁰⁾ šādi:

“Produktīvs darbs, kas nodrošina taisnīgus ienākumus, drošību darbavietā un ģimeņu sociālo aizsardzību, labākas personīgās attīstības un sociālās integrācijas iespējas, cilvēku brīvību paust bažas, organizēties un piedalīties tādu lēmumu pieņemšanā, kas ietekmē viņu dzīvi, kā arī vienlīdzīgas iespējas un attieksmi pret visām sievietēm un vīriešiem.”

Eiropas Savienība atbilstīgi šai definīcijai un Ilgtspējīgas attīstības programmai 2030. gadam ⁽²¹⁾ gan ES, gan globālajās piegādes ķēdēs ⁽²²⁾ veicina:

- drošu nodarbinātību,
- taisnīgas algas,
- drošus darba apstākļus,
- sociālo aizsardzību,
- vienlīdzīgas iespējas un attieksmi pret visām sievietēm un vīriešiem,
- dzimumu līdztiesību un diskriminācijas aizliegumu piekļuvē nodarbinātībai,
- sociālo dialogu un
- tiesību aizsardzību darbavietā.

Sociālo un darba tiesību ievērošanas nodrošināšana

ES mērķis ir veicināt sociālo attīstību un uzlabot Eiropas iedzīvotāju dzīves un darba apstākļus ⁽²³⁾. Publiskais iepirkums palīdz sasniegt šos mērķus, nodrošinot, ka piegādātāji:

- ievēro tiem piemērojamos sociālo un darba tiesību jomas pienākumus, kas noteikti Savienības tiesību aktos, valsts tiesību aktos un koplīgumos saskaņā ar ES tiesību aktiem,
- ievēro SDO pamatkonvencijas,
- ievēro principu par vienlīdzīgu attieksmi pret sievietēm un vīriešiem, ieskaitot principu, ka par vienādi vērtīgu darbu saņem vienādu darba samaksu ⁽²⁴⁾, un veicina dzimumu līdztiesību ⁽²⁵⁾,
- ievēro darba aizsardzības tiesību aktus un
- vēršas pret diskrimināciju, piemēram, dzimuma, vecuma, invaliditātes, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, seksuālās orientācijas dēļ, kā arī rada vienlīdzīgas iespējas.

Piekļūstamība un projektēšana visu lietotāju ērtībām

Tādu preču, pakalpojumu un būvdarbu iepirkšana, kas ir piekļūstami visiem, arī personām ar invaliditāti, ir būtisks SAPI aspekts, kas publiskajos līgumos ir obligāts. Direktīvas 2014/24/ES 42. pantā un Direktīvas 2014/25/ES 60. panta 1. punktā ir noteikts: “tehniskās specifikācijas, izņemot pienācīgi pamatotos gadījumos, sagatavo tā, lai ņemtu vērā kritērijus par pieejamību personām ar invaliditāti vai projektēšanu visu lietotāju ērtībām.”

Šis noteikums palīdz valsts iestādēm ievērot *UNCRPD* ⁽²⁶⁾, kuras līgumslēdzējas puses ir ES un visas tās dalībvalstis. *UNCRPD* nosaka saistības attiecībā uz piekļūstamību, un ar to saistītā *UNCRPD* komiteja kā galveno jautājumu valdībām ⁽²⁷⁾ ir noteikusi piekļūstamības kritērijiem atbilstošus iepirkumus.

⁽²⁰⁾ <https://www.ilo.org/global/topics/decent-work/lang-en/index.htm>

⁽²¹⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-holistic-approach-sustainable-development_en

⁽²²⁾ https://ec.europa.eu/international-partnerships/topics/employment-and-decent-work_en

⁽²³⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=157&langId=lv>

⁽²⁴⁾ Sk. LESD 157. pantu un Direktīvu 2006/54/EK.

⁽²⁵⁾ Dzimumu līdztiesības nozīme ir uzsvēta Eiropas Komisijas priekšsēdētājas politiskajās pamatnostādnēs, kā arī visās pilnvarojuma vēstulēs Eiropas Komisijas komisāriem, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next-commission_lv_0.pdf.

⁽²⁶⁾ *UNCRPD* 2. vispārējā komentārā noteikts: “Pārskatot tiesību aktus par pieejamību, dalībvalstīm arī jāņem vērā savi likumi par publisko iepirkumu, lai nodrošinātu, ka to publiskā iepirkuma procedūrās ir iekļautas pieejamības prasības. Ir nepieņemami izmantot publiskus līdzekļus, lai radītu vai nostiprinātu nevienlīdzību, kas neizbēgami rodas no nepieejamiem pakalpojumiem un objektiem. Publiskie iepirkumi būtu jāizmanto pozitīvai rīcībai saskaņā ar *UNCRPD* 5. panta 4. punkta noteikumiem, lai personām ar invaliditāti nodrošinātu piekļuvī un faktiski vienlīdzību.”

⁽²⁷⁾ Sk. attiecīgi *UNCRPD* 9. pantu un 2. vispārīgo komentāru.

UNCRPD ⁽²⁸⁾ ir arī atzīts, ka “personām ar invaliditāti ir svarīga viņu personīgā patstāvība un neatkarība, tostarp personīgās izvēles brīvība”, un ka viņām “vajadzētu būt iespējai aktīvi iesaistīties lēmumu pieņemšanas procesos attiecībā uz stratēģijām un programmām, tostarp tām, kas uz viņām attiecas tieši”. Citiem vārdiem sakot, publiskā iepirkuma veicējiem:

- jācenšas veikt iepirkumus, ņemot vērā personu ar invaliditāti vajadzības un iesaistot viņas iepirkuma procesā (vajadzību novērtēšanai un piegādātāju iesaistīšanai nolūkā nodrošināt tādas efektīvus sabiedriskos pakalpojumus, kuros ņemti vērā sociālās un profesionālās iekļaušanas mērķi, kā arī lietotāju īpašās vajadzības, ir veltīta šīs rokasgrāmatas 3. nodaļa),
- tehniskajās specifikācijās ⁽²⁹⁾ jāņem vērā pieklūstamība, lai nodrošinātu, ka personas ar invaliditāti var piekļūt, piemēram, sabiedriskajiem pakalpojumiem, sabiedriskajām ēkām, sabiedriskajam transportam, publiskajai informācijai un IKT precēm un pakalpojumiem, tostarp tīmekļa lietojumprogrammām, un
- lai atalgotu piedāvājumus, kas piedāvā augstākus pieklūstamības standartus, nekā noteikts tehniskajās specifikācijās, ir iespēja izmantot piešķiršanas kritērijus,
- lai nodrošinātu, ka iepirktie pakalpojumi tiek sniegti tā, lai rezultātam varētu piekļūt, pamatojoties uz pieeju “projektēšana visu lietotāju ērtībām”, ir iespēja arī iekļaut izpildes klauzulas.

Cilvēktiesību ievērošana un ētiskas tirdzniecības jautājumu risināšana

Publisko iepirkumu var izmantot, lai pievērstos sociālajiem jautājumiem piegādes ķēdēs, piemēram, cilvēktiesībām ⁽³⁰⁾ vai godīgas tirdzniecības principiem. Kā noteikts ANO uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipos, cilvēka pamattiesību ievērošana ir būtisks elements jebkurās uzņēmējdarbības attiecībās, ko uzsāk valsts ⁽³¹⁾. Turklāt Eiropas Savienības Tiesa (EST) 2012. gadā nolēma, ka godīgas tirdzniecības apsvērumi var būt daļa no lēmumiem par iepirkumu ⁽³²⁾, un tas ir atspoguļots publiskā iepirkuma direktīvās ⁽³³⁾.

Publiskā iepirkuma līgumu ⁽³⁴⁾ plašais tvērums, kā arī dažu piegādes ķēžu globālais raksturs rada risku, ka ar iepirkumu var būt saistīti cilvēktiesību pārkāpumi. Tādi gadījumi kā “Rana Plaza” ugunsgrēks Bangladešā ir labi zināmi, taču bīstami un necilvēcīgi darba apstākļi ir sastopami arī Eiropā. Publiskā iepirkuma direktīvās ir noteikta prasība izslēgt ekonomikas dalībniekus, kas ar galīgu spriedumu notiesāti par bērnu darbu un citiem cilvēku tirdzniecības veidiem, un visiem publiskā iepirkuma veicējiem ir jāpārbauda atbilstība SDO pamatkonvencijām ⁽³⁵⁾. Šajā rokasgrāmatā aplūkots arī tas, kā cilvēktiesības iepirkumā var aizsargāt:

- palielinot pārredzamību piegādes ķēdēs, arī veicot apakšuzņēmēju un tālāko apakšuzņēmēju uzraudzību,
- analizējot konkrētus riskus piegādes ķēdēs,
- pieprasot darbuzņēmējiem un apakšuzņēmējiem veikt pasākumus, kuri uzlabotu darba ņēmēju apstākļus piegādes ķēdē un novērstu iespējamus vai konstatētos cilvēktiesību pārkāpumus ražošanas procesā, un
- sekmējot, ka piegādātāji izmanto stingrus rīcības kodeksus sociālās atbildības jomā.

⁽²⁸⁾ www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html

⁽²⁹⁾ Attiecībā uz publiskiem līgumiem un sabiedriskajiem pakalpojumiem sk. attiecīgi Direktīvas 2014/24/ES 42. panta 1. punktu un Direktīvas 2014/25/ES 60. panta 1. punktu.

⁽³⁰⁾ Minētais ietver atbilstību Līgumā un Eiropas Savienības Pamattiesību hartā noteiktajiem pienākumiem un principiem, kā arī SDO Deklarācijai par pamatprincipiem un pamattiesībām darbā, Starptautiskajai cilvēktiesību hartai un ANO Deklarācijai par pamattiesībām tautu tiesībām.

⁽³¹⁾ ANO uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipi ir valstīm un uzņēmumiem paredzēts pamatnostādņu kopums, kura nolūks ir nepieļaut, risināt un novērst uzņēmējdarbībā izdarītus cilvēktiesību pārkāpumus. Tos 2011. gada jūnijā apstiprināja ANO Cilvēktiesību padome, un tie ir pieejami tīmekļa vietnē: www.business-humanrights.org/en/un-guiding-principles.

⁽³²⁾ Lieta C-368/10 Komisija / Nīderlandes Karaliste, 91. un 92. punkts.

⁽³³⁾ Direktīvas 2014/24/ES 97. apsvēruma un 67. panta 3. punkta a) apakšpunkts, Direktīvas 2014/25/ES 102. apsvēruma un 82. panta 3. punkta a) apakšpunkts, Direktīvas 2014/23/ES 64. apsvēruma un 41. pants.

⁽³⁴⁾ Šajā dokumentā termins “publiskā iepirkuma līgums(-i)” tiek lietots publisko līgumu un koncesiju apzīmēšanai.

⁽³⁵⁾ Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 7. pants.

Kvalitatīvu sociālo, veselības aprūpes, izglītības un kultūras pakalpojumu sniegšana

Publiskā iepirkuma direktīvās konkrētiem sociālajiem, veselības aprūpes, izglītības un kultūras pakalpojumiem, kā arī dažādām citām kategorijām ir paredzēts atvieglots režīms ⁽³⁶⁾. Publiskā iepirkuma veicēji tiek mudināti ņemt vērā “pakalpojumu kvalitāti, nepārtrauktību, piekļūstamību, pieejamību – arī cenu ziņā – un vispusību, dažādu kategoriju lietotāju, tostarp nelabvēlīgākā situācijā nonākušu un neaizsargātu iedzīvotāju grupu īpašās vajadzības, lietotāju iesaistīšanos un to statusa stiprināšanu, kā arī inovācijas” ⁽³⁷⁾. Sociālo pakalpojumu iepirkumos var piemērot arī kvalitātes standartus, piemēram, 2010. gada brīvprātīgo Eiropas kvalitātes sistēmu sociālo pakalpojumu jomā ⁽³⁸⁾. Rokasgrāmatas 4.2. iedaļā ir aplūkots, kā publiskā iepirkuma veicēji ir izvēlējušies piemērot atviegloto režīmu sociālo ieguvumu panākšanai.

Viedu SAPI mērķrādītāju noteikšana un sasniegšana Nantē (Francija)

Iepirkuma mērķis

Nantes aglomerācija kopš 2001. gada īsteno atbildīgu publisko iepirkumu (API). Lai stiprinātu iepriekšējos 15 gados izstrādāto daudzo iniciatīvu saskaņotību un nostiprinātu iepirkuma darbību saikni ar MVU atbalsta iniciatīvām, 2017. gadā tika pieņemta Atbildīga iepirkuma veicināšanas shēma (SPAR).

Pieeja

SPAR ietvaros izveidoja iekšējo rokasgrāmatu atbildīga iepirkuma īstenošanai, kurā tika uzsvērtas praktiskās metodes un tuvākajā apkārtnē pieejamais atbalsts, kā arī izstrādāja SPAR pārvaldības struktūru, lai pārraudzītu atbildīga iepirkuma pasākumu izstrādi, īstenošanu un uzraudzību.

- Visi attiecīgie ievēlētie lielpilsētas padomes locekļi politiskajā līmenī tiek informēti par gaidāmajiem ieguldījumiem, lai kopīgi lemtu par sociālajām un vides klauzulām katrā no tiem. Šie locekļi arī regulāri izvērtē SPAR ietekmi.
- Tehniskajā līmenī publiskā iepirkuma komanda sadarbojas ar katra direktorāta korporatīvās sociālās atbildības vēstnieku tīklu. Pircēji palīdz operatīvajiem direktoriem iekļaut iepirkumos sociālās un vides klauzulas un izvērtēt saņemto piedāvājumu kvalitāti.

Rezultāti

Svarīgākie SAPI panākumi, kas gūti Nantē pēdējo divu gadu laikā, citstarp ir:

- iekļaušanas klauzulas 143 būvdarbu un 1 918 pakalpojumu līgumos, kas nozīmē 326 448 darba stundas personām, kuras darba tirgus piekļuvē sastopas ar šķēršļiem,
- koncentrēšanās uz līgumu ar iekļaušanas klauzulu dažādošanu, lai paplašinātu iesaistīto personu loku (piemēram, būvdarbu līgumi aptver vairāk vīriešu bezdarbnieku nekā sievietes),
- ar diskriminācijas apkarošanu saistītas klauzulas vairākos izmēģinājuma līgumos, par ko liecina daudzveidības zīmes piešķiršana Nantei,
- privilēģēto tiesību līgumu izmantošana, kas ļauj Nantei vajadzības gadījumā atļaut dalību konkursā tikai aizsargātajām darbnīcām.

Gūtās atziņas

Atbildīga publiskā iepirkuma panākumu nodrošināšanai ļoti būtiski ir noteikt, uzraudzīt un atjaunināt publiskā iepirkuma politikā iekļautos sociālos un vides kritērijus, sadarbojoties ar visām ieinteresētajām personām. Tam ir nepieciešama īpašu resursu identificēšana un piemērotu pārbaudes rīku ieviešana.

1.3. SAPI mērķis un ieguvumi

SAPI mērķis pašā pamatā ir nodrošināt sociālās jomas juridisko saistību izpildi. Publiskā iepirkuma direktīvās noteikts, ka ES dalībvalstīm jāveic atbilstīgi pasākumi, kuri nodrošinātu, ka publiskā iepirkuma līgumu izpildē ekonomikas dalībnieki ievēro piemērojamos Eiropas Savienības tiesību aktus, valsts tiesību aktus, koplīgumus un starptautiskos vides, sociālos un

⁽³⁶⁾ Direktīvas 2014/24/ES III sadaļa (74.–77. pants), Direktīvas 2014/25/ES III sadaļa (91.–94. pants) un Direktīvas 2014/23/ES 19. pants.

⁽³⁷⁾ Direktīvas 2014/24/ES 76. pants un Direktīvas 2014/25/ES 93. pants.

⁽³⁸⁾ Brīvprātīga Eiropas kvalitātes sistēma sociālo pakalpojumu jomā, SPC/2010/10/8 final.

darba tiesību noteikumus⁽³⁹⁾. Lai gan dalībvalstis šo noteikumu ir īstenojušas dažādos veidos, ir skaidrs, ka publiskā iepirkuma jomā sociālos pienākumus nedrīkst ignorēt kaut vai tādēļ, lai aizsargātos no negodīgas konkurences no to uzņēmēju puses, kuri neievēro šos noteikumus.

Amsterdamas līguma 22. deklarācijā par personām ar invaliditāti jau tika norādīts, ka, izstrādājot pasākumus ar mērķi pakāpeniski izveidot iekšējo tirgu, Kopienas iestādēm ir jāņem vērā personu ar invaliditāti vajadzības⁽⁴⁰⁾. Lisabonas līgums paredz, ka Eiropai jāsasniedz “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju, kuras mērķis ir panākt pilnīgu nodarbinātību un sociālo attīstību” un ka tā “apkaros sociālo atstumtību un diskrimināciju, (...) veicina sociālo taisnīgumu un aizsardzību, sieviešu un vīriešu līdztiesību, paaudžu solidaritāti un bērnu tiesību aizsardzību”⁽⁴¹⁾. Publiskā iepirkuma apjoms un tā nozīme iekšējā tirgū padara to par vērtīgu instrumentu šo mērķu sasniegšanai. SAPI var veicināt arī starptautisko saistību, piemēram, ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu⁽⁴²⁾, izpildi. Ilgtspējīgai attīstībai ir nepieciešams, lai ekonomikas dalībnieki uzklaustu un ņemtu vērā individu, kopienas un pilsoniskās sabiedrības grupu viedokli un tiesības⁽⁴³⁾; šī tēma sīkāk aplūkota 2. un 3. nodaļā.

Līdztekus publiskā iepirkuma direktīvās un citos tiesību aktos noteiktajiem pienākumiem SAPI izmantošana palīdz publiskā iepirkuma veicējiem īstenot turpmāk norādītās darbības.

Noteikt sociālo un darba tiesību ievērošanas riskus

Organizācijas, kas aktīvi īsteno SAPI, biežāk var noteikt savus vai piegādātāju riskus attiecībā uz atbilstību tiesību aktiem. Neviens valsts struktūra nevēlas nokļūt avīžu virsrakstos, kas vēsta par nelegālu vai neētisku darba praksi kādā piegādes ķēdes posmā. SAPI politika un darbības palīdz identificēt riskus piegādes ķēdēs un tos iepirkuma un līgumu pārvaldības laikā mazināt.

Stimulēt sociāli apzinīgus tirgus

SAPI var radīt pieprasījumu un stimulus atbildīgākai un ilgtspējīgākai ražošanai. Publiskā iepirkuma veicēji var stimulēt inovācijas un lielāku konkurenci, aicinot tirgu radīt jaunus, sociāli ilgtspējīgākus risinājumus. Turklāt tas var veicināt tādu uzņēmumu attīstību, kuri papildus ekonomisko rezultātu panākšanai cenšas pozitīvi ietekmēt sabiedrību kopumā, piemēram, sociālos uzņēmumus. Piemēram, tādu IKT produktu noteikšana, kam var piekļūt personas ar invaliditāti, var palīdzēt ieviest tirgū labākus un cenu ziņā pieejamākus produktus.

Apliecināt sociāli atbildīgu pārvaldību

SAPI var izmantot, lai nodrošinātu atbildi attiecībā uz Kopienas vērtībām un vajadzībām, kā arī lai apmierinātu pieaugošo sabiedrības pieprasījumu pēc sociāli atbildīgām valdības darbībām. Līdz ar to tas var palīdzēt uzlabot sabiedrības uzticību valdībai. SAPI var pozitīvi ietekmēt arī darbiniekus, kuri ir iesaistīti līguma izpildē, un tas rada papildu ieguvumus to kopienām.

Atbalstīt integrāciju un iekļaušanu

SAPI veicina bieži atstumtu sabiedrības grupu (piemēram, personu ar invaliditāti, nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto personu, minoritāšu) integrāciju un iekļaušanu tirgus aktivitātēs. SAPI var pavērt iespējas šādām grupām piederošiem uzņēmumiem, kā arī apmācībai un nodarbinātībai. SAPI arī parāda, kā sociālie un ekonomiskie apsvērumi var savstarpēji papildināt viens otru, piemēram, sociālie uzņēmumi sniedz sabiedriskos pakalpojumus tādā veidā, ka to sociālo rezultātu un ietekmes dēļ rodas papildu vērtība.

⁽³⁹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 18. panta 2. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 36. panta 2. punkts, Direktīvas 2014/23/ES 30. panta 3. punkts.

⁽⁴⁰⁾ Amsterdamas līgums, ar ko groza līgumu par Eiropas Savienību, Eiropas Kopienas dibināšanas līgumus un dažus ar tiem saistītus aktus, 22. deklarācija.

⁽⁴¹⁾ Līguma par Eiropas Savienību (LES) 3. panta 3. punkts.

⁽⁴²⁾ <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>, uzsvērts arī Komisijas pārdomu dokumentā “Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu 2030. gadā” COM(2019) 22, 2019. gada 30. janvāris.

⁽⁴³⁾ Amsterdamas līguma 22. deklarācijā par personām ar invaliditāti jau bija norādīts, ka “konferences dalībnieki vienojas, ka Kopienas iestādes, sagatavojot pasākumus saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 100.a pantu (pašlaik – 95. pantu), ņem vērā personu ar invaliditāti vajadzības”.

Nodrošināt lietderīgus publiskos tēriņus

Publiskā iepirkuma apjoms un budžeta ierobežojumu diktētās tiesas sociālās intervences nelielās iespējas var padarīt iepirkumu par pievilcīgu jomu sociālo mērķu veicināšanai. Stratēģiskais publiskais iepirkums sniedz iespējas izmantot esošos, plānotos budžetus pozitīvai un inovatīvai sabiedrības problēmu risināšanai.

1.4. Saikne ar ES un starptautiskajiem politikas virzieniem un tiesību aktiem

Šajā rokasgrāmatā galvenā uzmanība ir veltīta no publiskā iepirkuma direktīvām izrietošajām SAPI prasībām un iespējām. Tomēr SAPI īstenošanai ir būtiski un to ietekmē arī daudzi citi ES un valsts līmeņa instrumenti. Šajā iedaļā ir izcelti daži no svarīgākajiem tiesību aktiem un politikas virzieniem, kas ietekmē SAPI.

ES darba un nediskriminācijas tiesību akti ir izstrādāti visas Eiropas darbaņēmēju aizsardzībai. Šie tiesību akti nodrošina darbaņēmējiem tiesības attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi un nediskrimināciju⁽⁴⁴⁾, informāciju par viņu darba apstākļiem, privātās un profesionālās dzīves saskaņošanu⁽⁴⁵⁾, tiesības attiecībā uz nestandarta darba līgumiem⁽⁴⁶⁾, darba laika regulējumu, veselības aizsardzību un drošību, kā arī darbaņēmēju informēšanu un konsultēšanu⁽⁴⁷⁾.

Šie tiesību akti ir saistoši darbuņēmējiem un apakšuzņēmējiem ES, un publiskā iepirkuma veicējiem ir jānodrošina šo noteikumu īstenošana visās darbavietās. Sīkāka informācija par attiecīgajiem tiesību aktiem ir sniegta tālāk, kā arī 4. un 5. nodaļā.

Eiropas Komisija apspriežas ar dažādām ieinteresētajām personām ES dalībvalstīs par kvalitātes un pienācīgas kvalitātes nodarbinātības prakses veicināšanu publiskajos iepirkumos un sadarbojas šajā nolūkā. Pēdējos gados Eiropas sociālie partneri, proti, arodbiedrības un darba devēju organizācijas, bieži vien ar Komisijas finansiālu atbalstu ir izstrādājuši vairākas nozaru rokasgrāmatas par augstākās vērtības panākšanu iepirkumā. Šīs rokasgrāmatas attiecas uz ēdināšanas pakalpojumiem⁽⁴⁸⁾, privātiem apsardzes pakalpojumiem⁽⁴⁹⁾ un rūpnieciskās uzkopšanas pakalpojumiem⁽⁵⁰⁾. Šajās rokasgrāmatās uzsvērti ieguvumi, ko sniedz pakalpojumu iepirkums, pamatojoties uz kvalitātes kritērijiem un vislabāko cenas un vērtības attiecību. Rokasgrāmatās sniegti arī konkrēti piemēri apsardzes, uzkopšanas un ēdināšanas pakalpojumu līgumu jomā, kuri parāda, kā uz kvalitāti balstīta pieeja paredz, ka darbiniekiem tiek nodrošināti tainīgi darba apstākļi. Ir izstrādāta arī rokasgrāmata par publisko iepirkumu inženiertehnisko pakalpojumu jomā, kurā iekļautas norādes par sociālo apsvērumu ievērošanu⁽⁵¹⁾.

Eiropas sociālo tiesību pīlārs

Eiropas Parlaments, Padome un Komisija 2017. gadā proklamēja Eiropas sociālo tiesību pīlāru, kurā izklāstīti principi tainīgākai un iekļaujošākai Eiropas Savienībai un sociālās prioritātes izvirzītas Eiropas darbākārtības centrā⁽⁵²⁾.

⁽⁴⁴⁾ Nodarbinātības jomā citstarp sk.: Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2006/54/EK (2006. gada 5. jūlijs) par tāda principa īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgas iespējas un attieksmi pret vīriešiem un sievietēm nodarbinātības un profesijas jautājumos (OV L 204, 26.7.2006., 23. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 492/2011 (2011. gada 5. aprīlis) par darbaņēmēju brīvu pārvietošanos Savienībā (OV L 141, 27.5.2011., 1. lpp.), Padomes Direktīvu 2000/43/EK (2000. gada 29. jūnijs), ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV L 180, 19.7.2000., 22. lpp.), Padomes Direktīvu 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (OV L 303, 2.12.2000., 16. lpp.).

⁽⁴⁵⁾ Sk. citstarp Padomes Direktīvu 92/85/EEK (1992. gada 19. oktobris) par pasākumu ieviešanu, lai veicinātu drošības un veselības aizsardzības darbā uzlabošanu strādājošām grūtniecēm, sievietēm, kas strādā pēcdzemdību periodā, vai strādājošām sievietēm, kas baro bērnu ar krūti (desmitā atsevišķā direktīva Direktīvas 89/391/EEK 16. panta 1. punkta nozīmē) (OV L 348, 28.11.1992., 1. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2010/41/ES (2010. gada 7. jūlijs) ar to, kā piemērot vienlīdzīgas attieksmes principu vīriešiem un sievietēm, kas darbojas pašnodarbinātas personas statusā, un ar kuru atceļ Padomes Direktīvu 86/613/EEK (OV L 180, 15.7.2010., 1. lpp.).

⁽⁴⁶⁾ Sk. citstarp Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/104/EK (2008. gada 19. novembris) par pagaidu darba aģentūrām (OV L 327, 5.12.2008., 9. lpp.), Padomes Direktīvu 1999/70/EK (1999. gada 28. jūnijs) par UNICE, CEEP un EAK noslēgto pamatnolīgumu par darbu uz noteiktu laiku (OV L 175, 10.7.1999., 43. lpp.).

⁽⁴⁷⁾ Pārskats par ES sociālo tiesību aktu kopumu ir sniegts Komisijas dienestu darba dokumentā SWD(2016) 50 final, 8.3.2016. Turpmākajos punktos ir izklāstītas papildu iniciatīvas, kas izstrādātas pēc šā datuma.

⁽⁴⁸⁾ "Augstākās vērtības izvēle, slēdzot līgumus par ēdināšanu", https://contract-catering-guide.org/wp-content/uploads/2019/09/Catering-Services_Best-Value-Guide_EN_Web.pdf.

⁽⁴⁹⁾ "Kvalitatīvu privāto apsardzes pakalpojumu iepirkums", http://www.securebestvalue.org/wp-content/uploads/2014/11/Best-Value-Manual_Final.pdf.

⁽⁵⁰⁾ "Augstākās vērtības izvēle. Rokasgrāmata publiskām un privātām organizācijām uzkopšanas pakalpojumu līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanā", <http://www.cleaningbestvalue.eu/the-guide.html>.

⁽⁵¹⁾ "Kā iegūt saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma kritērijus. Kvalitātes kritēriju ieviešana publiskajā iepirkumā", https://www.efcanet.org/sites/default/files/2020-01/MEAT%20booklet_final.pdf.

⁽⁵²⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights_lv

Eiropas Komisija 2020. gada janvārī nāca klajā ar paziņojumu “Spēcīga sociālā Eiropa taisnīgai pārejai”⁽³³⁾, kurā izklāstītas pirmās pārdomas par rīcības plānu Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošanai. Tajā minēts arī sociāli atbildīgs publiskais iepirkums kā instruments esošo līdzekļu izlietošanai iekļaušanu un darba iespējas atbalstošā veidā.

ES līmenī ir pieņemti arī konkrēti tiesību akti, ar kuriem praksē tiek īstenots mērķis panākt taisnīgāku un iekļaujošāku Eiropas Savienību un kuri ietekmē iepirkuma procedūras. Direktīvas (ES) 2019/1152 *par pārredzamiem un paredzamiem darba apstākļiem* mērķis ir nodrošināt, lai visiem darba ņēmējiem, tostarp tiem, kas strādā nestandarta darba režīmā, būtu pieejama informācija par viņu darba apstākļiem un netiktu piemēroti negodīgi noteikumi. Konkrētāk, tajā pieprasīts, lai visiem ES darba ņēmējiem līdz 2022. gadam:

- būtu pieejama rakstiska informācija par darba attiecību būtiskajiem elementiem, sākot no darba attiecību sākuma,
- netiktu piemērots pārbaudes laiks, kas ilgāks par sešiem mēnešiem, ja vien nepastāv izņēmuma gadījums,
- būtu tiesības meklēt papildu darbu, aizliedzot ekskluzivitātes klauzulas un nepakļaujot viņus nelabvēlīgai attieksmei, kā arī ierobežojot nesavienojamības klauzulas,
- būtu iespējams iepriekš zināt, kad notiks darbs,
- būtu iespējams saņemt rakstisku atbildi uz lūgumu pārcelt citā, drošākā darbā un
- būtu iespējams bez maksas saņemt obligāto apmācību, ko darba devējam ir pienākums nodrošināt.

Turklāt dalībvalstīm ir jāpieņem noteikumi, kuri nodrošinātu, ka pēc pieprasījuma veikta darba līgumi, piemēram, tādas vienošanās, saskaņā ar kuru darba devējs darba ņēmējiem negarantē darbu (bieži dēvēti par “nulles stundu līgumiem”), netiek izmantoti ļaunprātīgi. Darba ņēmējiem ir pieejams arī stingrs izpildes noteikumu kopums gadījumiem, kad darba devējs šīs prasības neievēro.

Publiskā iepirkuma līgumos var iekļaut noteikumus, kas nodrošina, ka darba devēji ievēro šos nosacījumus (gan darbuzņēmēji, gan apakšuzņēmēji), un kas paredz attiecīgas sankcijas par to pārkāpšanu.

Ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2019/1158 (2019. gada 20. jūnijs) par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18/ES, kas dalībvalstīm ir jātransponē līdz 2022. gada 2. augustam, tiek ieviestas vairākas jaunas minimālās tiesības attiecībā uz atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ un elastīgu darba režīmu, tostarp:

- paternitātes atvaļinājums: tēvi un līdzvērtīgi otrie vecāki ap bērna dzimšanas laiku var saņemt vismaz desmit darba dienas ilgu paternitātes atvaļinājumu, kuru kompensē vismaz līdzvērtīgi slimības pabalsta līmenim,
- pastiprinātas esošās tiesības uz četrus mēnešus ilgu vecāku atvaļinājumu, padarot divus no četriem mēnešiem nenododamus no viena vecāka otram un kompensējot to atbilstīgā līmenī. Vecākiem ir tiesības arī pieprasīt atvaļinājumu elastīgi,
- aprūpētāju atvaļinājuma ieviešana darba ņēmējiem, kas nodrošina personīgo aprūpi vai atbalstu piederīgajam vai personai, kas dzīvo vienā mājāsaimniecībā ar darba ņēmēju. Strādājošie aprūpētāji var izmantot atvaļinājumu piecas dienas gadā,
- paplašinātas esošās tiesības visiem strādājošajiem vecākiem, kuriem ir bērni līdz konkrētam vecumam, kas ir vismaz astoņi gadi, kā arī visiem aprūpētājiem pieprasīt elastīgu darba režīmu (saīsinātu darba laiku, elastīgu darba laiku un elastīgumu darba vietā).

Kā jau minēts, arī publiskā iepirkuma līgumos var iekļaut noteikumus, kuri nodrošina, ka darba devēji, tostarp gan darbuzņēmēji, gan apakšuzņēmēji, šos nosacījumus ievēro.

Arī citas gaidāmās Komisijas iniciatīvas ilgtspējas un darba tiesību jomā (piemēram, priekšlikums direktīvai par adekvātu minimālo algu Eiropas Savienībā⁽³⁴⁾) tuvākajā nākotnē var ietekmēt publiskā iepirkuma līgumu izpildi.

⁽³³⁾ Komisijas 2020. gada 14. janvāra paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Spēcīga sociālā Eiropa taisnīgai pārejai” (COM(2020) 14 final).

⁽³⁴⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai (2020. gada 28. oktobris) par adekvātu minimālo algu Eiropas Savienībā, COM(2020) 682 final. Šis tiesību akta priekšlikums būs jāpieņem ES likumdevējiem un jātransponē valsts līmenī.

Eiropas Pieklūstamības akts

Direktīvā (ES) 2019/882 par produktu un pakalpojumu pieklūstamības prasībām⁽⁵⁵⁾, kas pazīstama kā Eiropas Pieklūstamības akts (EPA), ir noteikti kopīgi standarti un pienākumi, kuru nolūks ir saskaņot konkrētu produktu un pakalpojumu pieklūstamības prasības. Tādējādi tiks nodrošināta produktu un pakalpojumu pieklūstamība personām ar invaliditāti un gados vecākiem pieaugušajiem. Tas atspoguļo arī ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCRPD) dalībvalstīm noteikto pienākumu sekmēt pieklūstamības saistību ievērošanu. Tas arī palīdz nodrošināt, ka personām ar invaliditāti tiek sniegta iespēja aktīvi iesaistīties lēmumu pieņemšanas procesos attiecībā uz politikas virzieniem un programmām, tostarp tiem, kas uz viņām attiecas tieši. Direktīva attiecas uz šādiem produktiem un pakalpojumiem⁽⁵⁶⁾:

- datori un operētājsistēmas,
- maksājumu termināļi un bankomāti,
- biļešu un reģistrācijas automāti,
- interaktīvi pašpalpošanās termināļi informācijas sniegšanai,
- viedtālruņi,
- TV aprīkojums, kas saistīts ar digitālās televīzijas pakalpojumiem,
- telefonijas pakalpojumi un ar tiem saistītas iekārtas,
- piekļuve audiovizuālo mediju pakalpojumiem, piemēram, televīzijas apraidei, un saistītām patērētāju iekārtām,
- atsevišķi pakalpojumi, kas saistīti ar pasažieru pārvadājumiem pa gaisu, ar autobusu, pa dzelzceļu un ūdeni,
- patērētājiem paredzēti banku pakalpojumi,
- e-grāmatas,
- e-komercija,
- atbilde, zvanot uz vienoto Eiropas neatliekamās palīdzības numuru "112".

Obligātas pieklūstamības prasības uz šiem produktiem un pakalpojumiem attieksies no 2025. gada⁽⁵⁷⁾.

Dzeramā ūdens strūklaku pieklūstamības uzlabošana Basku zemē (Spānija)

Ievads/iepirkuma mērķis

Lai risinātu plastmasas atkritumu problēmu un samazinātu izdevumus par ūdeni pudelēs, sociālo pakalpojumu un medicīniskās aprūpes sniedzējs *Mutualia*, kas Basku zemē apsaimnieko 17 pakalpojumu centrus, nolēma uzstādīt publiskajam ūdensapgādes tīklam pievienotas dzeramā ūdens strūklakas, kas ļauj dzert krāna ūdeni, nevis pirkt ūdeni pudelēs. Mērķis bija piedāvāt kvalitatīvu dažādas temperatūras dzeramo ūdeni.

Pieeja

Līgums, kura summa bija zem ES noteiktās robežvērtības, tika piešķirts saimnieciski visizdevīgākajam piedāvājumam, ņemot vērā cenu (50 %) un kvalitāti (50 %). Kvalitātes kritērijos bija iekļauti arī pieejamības apsvērumi, piemēram, strūklaku augstums un lietošanas ērtums cilvēkiem ar ierobežotām pārvietošanās spējām.

Mutualia piešķīra vairāk punktu uzņēmumam, kas piedāvāja ūdens automātus, kurus bija viegli lietot cilvēkiem ar redzes traucējumiem vai cilvēkiem ar ierobežotām roku vai plaukstu kustību spējām.

Rezultāti

Mutualia 2019. gada janvārī savos 17 pakalpojumu centros ierīkoja 40 jaunas dzeramā ūdens strūklakas un nodrošināja darbiniekus ar vairākkārt lietojamām ūdens pudelēm. Tiek lēsts, ka *Mutualia* katru gadu ietaupīs 17 000 EUR par pacientiem, darbiniekiem un apmeklētājiem paredzēto ūdeni. Tā kā tika iekļautas pieklūstamības prasības, uzvarētājs piedāvāja lielākas pogas, ar ko izvēlēties ūdens veidu. Turklāt glāžu novietojums atvieglo cilvēkiem

⁽⁵⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/882 (2019. gada 17. aprīlis) par produktu un pakalpojumu pieklūstamības prasībām (OV L 151, 7.6.2019., 70. lpp.).

⁽⁵⁶⁾ Direktīvas (ES) 2019/882 2. pants.

⁽⁵⁷⁾ Direktīva paredz atbrīvojumu pilsētu, piepilsētu un reģionālo pārvadājumu pakalpojumiem, kā arī mikrouzņēmumu (uzņēmums, kurš nodarbina mazāk nekā 10 personas un kura gada apgrozījums nepārsniedz 2 miljonus EUR vai gada bilances kopsumma nepārsniedz 2 miljonus EUR) sniegtajiem pakalpojumiem.

ratiņkrēslus to paņemšanu un piepildīšanu. *Mutualia* ņēma vērā ne tikai glāžu novietojumu, bet arī to uzpildes vietas augstumu, piešķirot vairāk punktu tiem automātiem, kuru atvere atrodas zemāk.

Gūtās atziņas

Iekļaujot pieklūstamības kritērijus, *Mutualia* spēja nodrošināt, ka iegādātās dzeramā ūdens strūklakas ir piemērotas visiem veselības centra pacientiem un apmeklētājiem. Nodrošinot ikvienam iespēju piekļūt ūdens uzpildes punktiem, *Mutualia* ne tikai palīdz cilvēkiem veldzēt slāpes un saglabāt veselību, bet arī ietaupa aptuveni 17 000 EUR un ievērojami samazina plastmasas atkritumu daudzumu.

Avots:

https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue_91_Case_Study_173_Mutualia.pdf

Saskaņā ar Direktīvas 2014/24/ES 42. panta 1. punktu un Direktīvas 2014/25/ES 60. panta 1. punktu ES tiesību aktos paredzētās pieejamības prasības jāiekļauj tehniskajās specifikācijās, ja iepirkuma priekšmets ir paredzēts lietošanai fiziskām personām, neatkarīgi no tā, vai tas paredzēts plašākai sabiedrībai vai līgumslēdzēja iestādes (publiskā iepirkuma veicēja) personālam. Turklāt Direktīvā 2014/24/ES un Direktīvā 2014/25/ES ir noteikts, ka, ja ar Savienības tiesību aktu pieņem obligātas pieejamības prasības, tehniskajās specifikācijās jāietver atsauce uz šādiem standartiem, ciktāl ir runa par pieejamību personām ar invaliditāti vai projektēšanu visu lietotāju ērtībām. Ar Eiropas Pieklūstamības aktu ir noteiktas obligātas pieklūstamības jeb pieejamības prasības produktiem un pakalpojumiem, uz kuriem tā attiecas. Šīs obligātās pieejamības prasības nodrošina to, ka produkti un pakalpojumi tiek izstrādāti un ražoti tā, lai tos pēc iespējas vairāk lietotu personas ar invaliditāti. Ja iespējams, tiem arī jāpievieno vai uz produkta jānorāda pieejama informācija par to darbību un pieejamības iezīmēm (elementiem). Iepirkuma dokumentos var atsaukties uz Eiropas standartizācijas organizāciju izstrādātajiem saskaņotajiem standartiem vai tehniskajām specifikācijām par produktu vai pakalpojumu sniegšanas pieejamības prasībām, piemēram, standartu EN 17161:2019 par pieejamību.

Produktiem un pakalpojumiem, kas neietilpst Eiropas Pieklūstamības akta (EPA) darbības jomā, EPA noteiktās pieklūstamības jeb pieejamības prasības nav saistošas. Tomēr gadījumos, kad Pieklūstamības aktā vai citos ES tiesību aktos attiecībā uz kādu konkrētu produktu vai pakalpojumu ir paredzēti pieejamības noteikumi un pienākumi un ja tā iezīmes, elementi vai funkcijas atbilst attiecīgajām EPA prasībām, var uzskatīt, ka tie atbilst arī citiem tiesību aktiem, ja vien nav noteikts citādi. Publiskā iepirkuma veicēji jebkurā gadījumā var nolemt piemērot pieejamības prasības, kas ir stingrākas par ES tiesību aktos noteiktajām. EPA ir iekļautas arī brīvprātīgas pieklūstamības prasības apbūvētai videi, ko izmanto EPA direktīvas aptverto pakalpojumu klienti. Dalībvalstis var nolemt, ka tās pieprasīs šo prasību ievērošanu ⁽⁵⁸⁾.

Pārskatītā direktīva par darba ņēmēju norīkošanu darbā

Darbā norīkots darba ņēmējs ir persona, kura uz ierobežotu laiku veic darbu ES dalībvalstī, kas nav tā pati dalībvalsts, kurā persona parasti strādā ⁽⁵⁹⁾. ES ir aptuveni 3 miljoni darbā norīkoto darba ņēmēju ⁽⁶⁰⁾, no kuriem daudzi ir iesaistīti sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā vai būvdarbu veikšanā. Darbā norīkoto darba ņēmēju direktīva (PWD) ⁽⁶¹⁾ pirmo reizi tika pieņemta 1996. gadā un tika būtiski grozīta 2018. gadā. Tās mērķis ir panākt līdzsvaru starp pārrobežu pakalpojumu sniegšanas brīvību un darba ņēmēju aizsardzību. 2018. gadā veiktajā pārskatīšanā tika nostiprināts darbā norīkoto darba ņēmēju un uzņēmējvalsts darba ņēmēju vienlīdzības princips, arī vienlīdzīga atalgojuma princips. Saskaņā ar pārskatīto PWD ⁽⁶²⁾ darbā norīkotajiem darba ņēmējiem ir tiesības uz visiem obligātajiem ⁽⁶³⁾ nodarbinātības noteikumiem uzņēmējvalstī, kas attiecas uz:

- a) maksimālo darba un minimālo atpūtas laiku;
- b) minimālo apmaksāto ikgadējo atvaļinājumu;

⁽⁵⁸⁾ Direktīvas 2019/882 49. apsvēruma, 4. panta 4. punkts un III pielikums.

⁽⁵⁹⁾ Direktīvas 96/71/EK 2. pants.

⁽⁶⁰⁾ Avots: Darba ņēmēju norīkošana darbā – ziņojums par 2018. gadā izdotajiem portatīvajiem dokumentiem A1, Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāts, 2019. gada novembris, pieejams: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22302&langId=en>.

⁽⁶¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 96/71/EK (1996. gada 16. decembris) par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā (OV L 18, 21.1.1997., 1. lpp.), kas grozīta ar Direktīvu (ES) 2018/957.

⁽⁶²⁾ Direktīva (ES) 2018/957 ir jātransponē valsts tiesību aktos līdz 2020. gada 30. jūlijam, un to nevar piemērot pirms minētā datuma. Autopārvadājumu nozarē spēkā paliek 1996. gada PWD noteikumi, kamēr nav pieņemta jauna īstenošanas direktīva, ar ko groza Direktīvu 2006/22/ES. Sīkāku informāciju skatīt Eiropas Komisijas praktiskajā rokasgrāmatā par darba ņēmēju norīkošanu darbā (2019): <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=21472&langId=en>.

⁽⁶³⁾ Tādiem, kas noteikti normatīvajos vai administratīvajos aktos un/vai vispārīgi piemērojamos koplīgumos un šķīrējtiesas nolēmumos.

- c) atalgojumu, tai skaitā likmēm par virsstundām; šo punktu nepiemēro papildu arodpensiju shēmām;
- d) darba ņēmēju izīrēšanas nosacījumiem, jo īpaši darba ņēmēju nodrošināšanu, ko veic pagaidu darbaspēka nodrošināšanas uzņēmumi;
- e) veselības aizsardzību, darba drošību un higiēnu darbā;
- f) aizsardzības pasākumiem attiecībā uz grūtnieču vai sieviešu pēcdzemdību periodā, bērnu un jauniešu nodarbinātības noteikumiem;
- g) vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm un citiem diskrimināciju aizliedzošiem noteikumiem;
- h) attiecībā uz darba ņēmēju, kurš atrodas ārpus savas pastāvīgās darba vietas, – izmitināšanas apstākļiem gadījumos, kad darba devējs to nodrošina darba ņēmējiem, kuri atrodas ārpus savas pastāvīgās darba vietas;
- i) komandējuma naudu vai izdevumu atlīdzināšanu, lai darba ņēmējiem, kuri atrodas ārpus savas dzīvesvietas profesionālu iemeslu dēļ, segtu ceļa, ēdināšanas un naktsmītnes izdevumus.

Pēc 12 mēnešiem – vai, ja darba devējs to pamato, pēc 18 mēnešiem – attiecībā uz darbā norīkoto darba ņēmēju kļūst piemērojami visi saskaņā ar uzņēmējvalsts darba tiesībām obligātie noteikumi, izņemot a) dažus noteikumus par darba līguma noslēgšanu un izbeigšanu, tostarp konkurences aizlieguma klauzulas, un b) papildu arodpensijas shēmas.

Publiskā iepirkuma veicējiem, vērtējot piedāvājumus un uzraugot atbilstību darba tiesībām, šīs prasības būtu jāņem vērā.

SDO konvencijas

Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) pamatkonvencijas ir tieši minētas publiskā iepirkuma direktīvās ⁽⁶⁴⁾, un arī valstu publiskā iepirkuma tiesību aktos un noteikumos bieži vien ir prasība ievērot SDO konvencijas. Attiecīgās astoņas pamatkonvencijas attiecas uz turpmāk minētajām jomām.

1. Biedrošanās brīvība un tiesību apvienoties aizsardzība
2. Tiesības apvienoties organizācijās un tiesības uz koplīgumu slēgšanu
3. Piespiedu darbs
4. Piespiedu darba izskaušana
5. Minimālais vecums
6. Smagākie bērnu darba veidi (bērnu darba jaunākās formas)
7. Vienlīdzīgs atalgojums
8. Diskriminācija (nodarbinātības un profesionālajā jomā)

Darba grupas izveide piegādātāju nodrošināto darba apstākļu uzraudzībai Kopenhāgenā (Dānija)

Iepirkuma mērķis

Kopenhāgenas pilsēta vērsas pret sociālo dempingu, iekļaujot līgumos darba tiesību klauzulas, lai nodrošinātu taisnīgus darba apstākļus visiem darbiniekiem, kas veic darbu uzņēmumos, kuri darbojas kā tās piegādātāji un piegādātāju apakšuzņēmēji.

Pieeja

1. Taisnīga darba samaksa un darba apstākļi
2. Godīga konkurence visiem uzņēmumiem
3. Vairāk mācekļības un darba prakses vietu jauniešiem izglītībā

Kopenhāgenas pilsētas piegādātāju un to apakšuzņēmēju darbiniekiem, kas strādā Dānijā, saskaņā ar darba tiesību klauzulu un attiecīgo direktīvu ir tiesības uz minimālo algas likmi, tostarp likmi par virsstundām, maksimālo darba laiku un minimālo atpūtas laiku, kā arī minimālo apmaksāto ikgadējo atvaļinājumu.

⁽⁶⁴⁾ Direktīvas 2014/24/ES X pielikums, Direktīvas 2014/25/ES XIV pielikums un Direktīvas 2014/23/ES X pielikums.

Rezultāti

Kopenhāgena ir izveidojusi darba grupu deviņu cilvēku sastāvā, lai uzraudzītu, kā visi tās piegādātāji, tostarp apakšuzņēmēji, ievēro darba tiesību klauzulas. Darba grupai ir tiesības jebkurā laikā apmeklēt dažādas darbavietas Dānijā. Rūpīgi tiek uzraudzīta dažādās jomās, piemēram, būvniecībā, uzkopšanas un transporta jomā, strādājošo piegādātāju darba samaksa un darba apstākļi. Katru gadu tiek veiktas aptuveni 600 atbilstības pārbaudes. Aptuveni trešdaļa no tām ir pārbaudes uz vietas, bet pārējās ir konkrētu darbinieku darba apstākļu pārbaudes, pamatojoties uz dokumentiem, kas apliecina darba samaksu, darba laiku, nodokļu nomaksu utt.

Veicot pārbaudes, darba grupa izmanto uz risku balstītu pieeju, galveno uzmanību pievēršot jomām, kurās ir aizdomas par vislielāko negodīgas rīcības risku. Pārkāpumu gadījumā tiek uzsākts dialogs ar darba devēju. Ja netiek novēroti uzlabojumi, darba devējam jāmaksā soda nauda, un galu galā pilsētai ir tiesības lauzt līgumu.

Gūtās atziņas

Izrādījās, ka uz apmeklējumiem balstīta pieeja, ko īsteno štata darbinieki, ir efektīvāka par darba apstākļu uzraudzības uzticēšanu ārpalpojumu sniedzējiem. Galvenais darbuzņēmējs parasti ir atbildīgs par visiem pārkāpumiem piegādes ķēdē. Lielākā daļa pārkāpumu notiek tālāk piegādes ķēdē, un tos izdara apakšuzņēmēji un tālākie apakšuzņēmēji. Ja ir aizdomas par līguma pārkāpumu, ir ļoti svarīgi apkopot informāciju par klātienē nodarbināto darbinieku identitāti un precīzu viņu darba laiku. Dažkārt tas var būt sarežģīts uzdevums. Kopenhāgenas pilsēta ir uzsākusi izmēģinājuma projektu, kurā darba ņēmējiem, ieejot darbavietā un izejot no tās, ir jāreģistrē identifikācijas karte. Šī sistēma, kas sniedz informāciju par nodarbināto darba ņēmēju skaitu, darba veidu, nodarbinātības formu, darba laiku utt., ļauj vieglāk orientēties uz līgumiem ar paaugstinātu sociālā dempinga risku.

Maksājumu kavējumu direktīva ⁽⁶⁵⁾

Mazāk nekā 40 % ES uzņēmumu saņem samaksu līgumā noteiktajā termiņā. Maksājumu kavēšana ietekmē ne tikai konkrētās līgumattiecības, jo tā skar visu ekonomiku. Ja tiek kavēti maksājumi uzņēmumiem, tiek zaudētas darbavietas, aizkavēti norēķini ar piegādātājiem un atlikti investīciju plāni. Visa piegādes ķēde ir pakļauta riskam un kļūst mazāk noturīga.

Pienākums laikus veikt maksājumus ir noteikts Maksājumu kavējumu direktīvā ⁽⁶⁶⁾. Šis pienākums attiecas gan uz komercdarījumiem starp publiskām iestādēm un uzņēmumiem, gan starp uzņēmumiem. Publiskā iepirkuma veicējiem ir jānodrošina maksājumu tūlītēja veikšana saviem darbuzņēmējiem, veicot maksājumus direktīvā noteiktajā 30 dienu termiņā (attiecīgos gadījumos tikai publiskām struktūrām, kas sniedz valsts veselības aprūpes pakalpojumus, ir atļauts izmantot 60 dienu termiņu) ⁽⁶⁷⁾. Turklāt publiskā iepirkuma procesa laikā publiskā iepirkuma veicēji var veikt pasākumus, kuri palielina iespēju, ka līguma izpildes laikā apakšuzņēmējiem tiks samaksāts nekavējoties. Plašāku informāciju par to var atrast 5.5. iedaļā.

2. NODAĻA**Organizācijas stratēģija sociāla iepirkuma veikšanai****2.1. SAPI iekļaušana darbākārtībā**

SAPI nepieciešama līderība un apņemšanās visās pārvaldības struktūrās – sākot ar politisko līmeni un beidzot ar galvenajiem lēmumu pieņēmējiem un budžeta līdzekļu turētājiem. Šajā nodaļā ir aplūkots, kā ir iespējams izpildīt šo apņemšanos, kā arī sniegti SAPI organizācijas stratēģiju piemēri.

Uzsvēriet ieguvumus un iespējas

SAPI gan mazākās, gan lielākās kopienās var palīdzēt sasniegt izmērāmu progresu sociālo mērķu sasniegšanā, piemēram, aizsargāt cilvēktiesības, veicināt vienlīdzību un panākt augstas kvalitātes nodarbinātību un iekļaušanu. Tāpēc principā nevajadzētu būt grūti panākt augsta līmeņa atbalstu tā īstenošanai.

⁽⁶⁵⁾ Sīkāk sk. https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/late-payment_lv.

⁽⁶⁶⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/7/ES (2011. gada 16. februāris) par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (OV L 48, 23.2.2011., 1. lpp.).

⁽⁶⁷⁾ Direktīvas 2011/7/ES 4. pants.

SAPI var veicināt arī globālo mērķu sasniegšanu. Piemēram, ANO 12. ilgtspējīgas attīstības mērķis “Nodrošināt ilgtspējīgus patēriņa paradumus un ražošanas modeļus” aicina valdības veicināt tādas publisko iepirkumu prakses izmantošanu, kas sekmētu ilgtspējīgas attīstības programmas īstenošanu (12.7. mērķis) ⁽⁶⁸⁾.

Risīniet problēmas un kļiedējiet bažas

Pieņemot SAPI stratēģiju, ir jāklīdē augstākās vadības, vadītāju un budžeta līdzekļu turētāju iespējamās bažas, tostarp par iespējamām papildu izmaksām un resursiem, kas nepieciešami sociālā iepirkuma veikšanai.

SAPI demonstrēšana praksē, izmantojot savas organizācijas vai citu publiskā iepirkuma veicēju prakses piemērus, ļauj izteiksmīgi parādīt tā ieguvumus. Šajā rokasgrāmatā ir izpētīti daudzi gadījumi, kuros ir parādīts izmaksu ziņā lietderīgs un sociāli atbildīgs iepirkums.

Turklāt būtu jāuzsver izmaksas, kas radīsies, ja pasākumi netiks veikti, piemēram, risks reputācijai, neatbilstība tiesību aktiem, nesasniegti mērķrādītāji vai sociālo problēmu radītas netiešas izmaksas publiskajam sektoram.

Laba prakse

— Panāciet augsta līmeņa atbalstu SAPI, uzsverot tā saistības un iespējas, kā arī nerīkošanās radītos riskus. Pamatojiet savu nostāju ar reāliem piemēriem, kad sociālais iepirkums jau ir veikts pašu organizācijā vai citur.

2.2. Mērķu noteikšana

Kā jau iztirzāts 1. nodaļā, iepirkuma sakarā var tikt aktualizēti dažādi sociālie apsvērumi. Veicot sociālu iepirkumu, SAPI stratēģijas izveide var palīdzēt noteikt, uz ko orientēties.

Esošo mērķu identificēšana

Apsveriet iespēju SAPI mērķus balstīt uz esošajām Eiropas, valsts, reģionālajām vai vietējām prioritātēm, piemēram, sociālo iekļaušanu vai nodarbinātības iespēju radīšanu nelabvēlīgākā situācijā esošām grupām. Identificējiet šīs prioritātes un apsveriet, kādu ieguldījumu varētu sniegt iepirkums.

Iepirkuma politikas un darbību plāna izstrāde

Iespējams, ka jūsu organizācijā jau ir ieviesta iepirkuma politika, piemēram, zaļā vai ilgtspējīga iepirkuma politika, vai uz konkrētām nozarēm vērsta inovācijas vai rūpniecības stratēģijas. Aprakstiet esošos iepirkuma mērķus un darbības un apziniet iespējas saskaņot SAPI ar šiem mērķiem.

Apzinot esošās prioritātes un plānojot pašreizējo iepirkuma politiku un darbības, var noteikt visbūtiskākos sociālos mērķus. SAPI mērķu sasaistīšana ar esošo politiku un prioritātēm var palīdzēt leģitimizēt sociālo iepirkumu un palielināt SAPI pievērsto uzmanību un pieejamos resursus.

Laba prakse

— Izprotiet savas organizācijas pašreizējos sociālos mērķus un apsveriet, kā tie atbilst pašreizējai iepirkuma politikai un praksei. Identificējiet potenciālo sinerģiju, trūkumus vai šķēršļus sociālo mērķu sasniegšanai ar iepirkuma palīdzību.

2.3. Apspriešanās ar ieinteresētajām personām

Efektīvā SAPI ir iesaistītas daudzas ieinteresētās personas, un apspriešanās ar tām ir svarīgs posms sociāla iepirkuma organizācijas stratēģijas izstrādē.

⁽⁶⁸⁾ Sk. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>.

Apspriešanās ar ieinteresētajām personām Federālās iekšlietu ministrijas iepirkuma biroja SAPI stratēģijas izstrādes ietvaros (Vācija)

Iepirkuma mērķis

Federālās iekšlietu ministrijas (KNB) Ilgtspējīgu iepirkumu kompetences centrs kopā ar Federālo informācijas tehnoloģiju, telesakaru un jauno mediju apvienību (*Bitkom*) izstrādāja vienotu stratēģiju ilgtspējīgu IKT produktu un pakalpojumu iepirkumam. Kopīgās iniciatīvas galvenais mērķis ir panākt, lai publiskā iepirkuma veicēji un piegādātāji sadarbotos nolūkā nodrošināt sociālo standartu un taisnīgu darba apstākļu ievērošanu IKT ražošanas globālajā piegādes ķēdē.

Pieceja

Bitkom delegācija, kuras sastāvā ir IKT nozares dažāda lieluma un produktu portfeļa piegādātāji, un KNB no 2017. līdz 2019. gadam veda sarunas par deklarācijas trešo redakciju. Saskaņā ar deklarāciju federālo, federālo zemju un pašvaldību iestāžu publiskā iepirkuma veicēji varēs pārliecināties, vai liela mēroga līgumi līdz pat piegādes ķēdes trešajam posmam ir pārredzami, un pārbaudīt, vai iepirkuma priekšmeta ražošanā ir ievēroti sociālie darba standarti. Deklarācija attiecas uz atbilstību SDO pamatkonvencijām un konvencijām Nr. 1, 102, 131, 155 un 170. Kad tika panākta vienošanās par projektu, tika veikta apspriešanās ar ieinteresētajām personām. *Bitkom* un KNB eksperti uzaicināja vairāk nekā 20 pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus, baznīcu un citu publiskā iepirkuma veicēju pārstāvjus sniegt piezīmes par deklarāciju un vēlāk piedalīties sanāksmē. KNB un *Bitkom* tieši īstenoja dažus ierosinājumus, savukārt daži citi tika atzīmēti turpmākai izvērtēšanai vai noraidīšanai. Pēc jaunās deklarācijas publicēšanas 2019. gada maijā KNB un *Bitkom* aicināja ieinteresētās personas uz papildu sanāksmi, lai izskaidrotu pieņemtos lēmumus attiecībā uz ierosinājumu piezīmēm un ieguldījumu.

Rezultāti

Apspriešanās ar ieinteresētajām personām ļāva izstrādāt saistību deklarācijas atjauninātu redakciju. Daudzi ieinteresēto personu ierosinājumi tika iekļauti deklarācijā un palīdzēja precizēt dažus tās aspektus. Šis process arī palīdzēja KNB un *Bitkom* sasaistīt deklarāciju ar pilsoniskās sabiedrības uzraudzības darbībām. Atjauninātā deklarācija, kas ietver stingrākas pārbaudes prasības uzņēmumiem nekā iepriekš, kalpo kā paraugs Vācijas publiskā sektora struktūrām, veicot IKT produktu un pakalpojumu iepirkumu, un tās var izmantot deklarāciju, lai nodrošinātu, ka piegādātāji izpilda līgumus pārredzamā un sociālā darba standartiem atbilstīgā veidā. Apjomīgu līgumu gadījumā šī pārredzamība var sasniegt piegādes ķēdes trešo posmu.

Gūtās atziņas

Ieinteresēto personu iesaistīšana, jo īpaši to sniegto piezīmju izvērtēšana, bija darbietilpīgs process. Tomēr tas daudzējādi bija noderīgi, jo īpaši attiecībā uz atsauksmēm par standarta saprotamību un skaidrību. Šajā procesā pusēm izdevās izprast visu ieinteresēto personu viedokļus un vajadzības.

Apspriešanās ar ieinteresētajām personām var ietvert aptaujas, intervijas vai darbsemināru, semināru un konferenču organizēšanu, sapulcējot attiecīgās iekšējās un ārējās ieinteresētās personas un līdzdalības dialogā veicinot uz sadarbību vērstu pieeju sociālajai atbildībai. Apspriedēm jābūt piekļūstamām, lai iekļautu personas ar invaliditāti.

Sociālā iepirkuma atskaites punkta noteikšana

Apspriežoties ar ieinteresētajām personām, var noteikt pašreizējās sociālā iepirkuma prakses atskaites punktu. Piemēram, vai sociālās prasības jau ir iekļautas dažos konkursos? Vai tirgus spēj izpildīt šīs prasības? Cik lielā mērā pašreizējās gaidas atspoguļo labāko tirgus praksi?

Atsauksmju un ekspertu ieskatu apkopošana

Ieinteresēto personu iesaistīšana stratēģijas izstrādes procesā palīdz iegūt informāciju un uzlabot stratēģijas saturu, kā arī var veicināt apņemšanos sasniegt stratēģijas mērķus.

Dažādas ieinteresētās personas, ar kurām apspriesties, ir:

- publiskā iepirkuma veicēji – iepirkuma speciālisti, kuru prasmes ir nepieciešamas piedāvājumu sagatavošanai un izvērtēšanai,
- lietotāji, tostarp darbinieki un iedzīvotāji, kā arī pilsoniskā sabiedrība (piemēram, personas ar invaliditāti un viņu organizācijas), kas nosaka preču un pakalpojumu pieprasījumu un ietekmē sabiedrības gaidas,
- sociālie partneri, proti, darba devēju organizācijas un arodbiedrības, kas pirms līgumu izpildes un to izpildes laikā var palīdzēt nodrošināt vislabākos darba apstākļus darbiniekiem un atbilstību valsts tiesību aktiem un koplīgumiem,
- uzņēmumi (tostarp sociālās ekonomikas organizācijas un sociālie uzņēmumi) – potenciālie darbuzņēmēji un apakšuzņēmēji, kas sniedz ieskatu pašreizējā praksē, piegādes ķēdēs un uzlabošanas iespējās,
- citas struktūras, kas var sniegt ieskatu darba jautājumos,
- starptautiskās organizācijas, piemēram, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO) un Starptautiskā Darba organizācija (SDO), kas sniedz ieteikumus, un tajās var iegūt informāciju,
- tirdzniecības vai nozares apvienības, kas var izplatīt informāciju un apkopot tirgus dalībnieku viedokļus, un
- citas attiecīgas ārējās organizācijas, tostarp NVO un iedzīvotāju grupas, kurām ir nozīme sociālās atbildības veicināšanā, tehniskie eksperti (piemēram, piekļūstamības jomā), kuru iesaistīšanās var uzlabot SAPI stratēģijas pārredzamību un pārskatatbildību.

Sociālo uzņēmumu atbalstīšanas iespēju identificēšana Sēderhamnas pilsētā (Zviedrija)

Iepirkuma mērķis

Pēc pilsētas domes oficiāla priekšlikuma Sēderhamnas pilsēta uzsāka izpēti par iespējām noteikt vismaz divus iepirkumus, kuros tiktu ņemti vērā sociālie kritēriji un kuri būtu vērsti uz sociālās iekļaušanas un sociālo uzņēmumu atbalstīšanu.

Pieeja

Tika veikts vajadzību novērtējums un uzsākts dialogs ar sociālajiem uzņēmumiem, lai saskaņotu pircēja vajadzības ar sociālo uzņēmumu pieejamajiem pakalpojumiem. Vajadzību novērtējuma un ar sociālajiem uzņēmumiem veiktā dialoga rezultātā tika izsludināts konkurss par svaigu augļu grozu piegādi pašvaldības darbiniekiem reizi vai divas reizes nedēļā. Tikai sociālajiem uzņēmumiem bija iespēja piedalīties un iesniegt piedāvājumus saistībā ar šo līgumu, kas nesasniedza publiskā iepirkuma direktīvu piemērošanas robežvērtību.

Rezultāti

Uzvarējušais piedāvājums paredzēja ekoloģisku, uz vietas audzētu augļu grozu piegādi, ko nodrošināja darba tirgū integrēts sociālais uzņēmums. Piegādātājam bija iespēja augļu grozu piegādei pieņemt darbā personu, kas bijis ilgstošs bezdarbnieks. Grozu izmaksas bija pilnībā salīdzināmas ar komercsabiedrību izmaksām, piegādājot produktus privātajam sektoram. Turklāt piegādātājs iepriekš no pašvaldības bija saņēmis naudas pabalstu 60 000 EUR gadā, kas vairs nebija nepieciešams.

Uzvarējušais piegādātājs 2016. gadā nodarbināja četrus darbiniekus, bet 2019. gadā – jau deviņus. Kopš uzvaras šajā sākotnējā konkursā sociālais uzņēmums ir izveidojis arī centru, kura mērķis ir palīdzēt pašvaldībai atbalstīt vairāku sociālo uzņēmumu dibināšanu, kā vienu no izaugsmes stratēģijām izmantojot publisko iepirkumu. Kopā ar deviņiem citiem sociālajiem uzņēmumiem tas ir arī izveidojis valsts apvienību, lai vienā tīmekļa vietnē apvienotu visus Zviedrijas darba tirgū integrētos sociālos uzņēmumus.

Gūtās atziņas

Neliels publiskais iepirkums var būt ļoti efektīvs. Šajā gadījumā tas pozitīvi ietekmēja gan piegādātāja komerciālos, gan sociālos panākumus. Lai gan iepirkums bija neliels, tas tik un tā prasa iepirkuma veicēja laiku un atdevi, kā arī atbalstošu vadību un nostādnes.

Ar ieinteresētajām personām ir vērtīgi apspriesties visos stratēģijas izstrādes posmos – no sākotnējās vienošanās par mērķrādītājiem līdz mērķu noteikšanai, īstenošanai un SAPI uzraudzībai. Organizācijas pieeja SAPI ir pārliecinoša tikai tad, ja ieinteresētās personas izprot problēmas būtību, savu lomu tās risināšanā un pozitīvo ietekmi, ko var radīt rīcība.

Labā prakse

- Apspriedieties ar attiecīgajām iekšējām un ārējām ieinteresētajām personām, lai uzlabotu izpratni par šķēršļiem un iespējām attiecībā uz sociālo iepirkuma veikšanu, kā arī lai palielinātu ieinteresēto personu atbalstu SAPI darbībām.

2.4. Riska novērtēšana, prioritāri līgumi un mērķrādītāju noteikšana

Tā kā vairumam publiskā iepirkuma veicēju ir ierobežoti resursi, visus sociālos jautājumus nav iespējams uzreiz ņemt vērā attiecībā uz visiem produktiem un pakalpojumiem. Turklāt ne visiem produktiem un pakalpojumiem ir vienāda sociālā ietekme un risks. Tādēļ varētu būt loģiski kā prioritāru noteikt šaurāku produktu un pakalpojumu loku, kurā SAPI varētu visvairāk ietekmēt noteiktos sociālos mērķus.

Riska novērtēšana

Savas organizācijas iepirkuma riska novērtējumā ir iespējams identificēt ar dažādām iepirkumu kategorijām saistītu sociālo ietekmi. Piemēram, dažās nozarēs ir lielāks neaizsargāto darbinieku īpatsvars vai augstāks dzimumu nevienlīdzības līmenis. Daži produkti var saturēt konfliktu apgabalos vai reģionos ar zemiem darba standartiem iegūtas izejvielas vai sastāvdaļas.

Riska novērtējumā tiek identificēti notikumi vai apstākļi, kas var kavēt iepirkuma atbilstību sociālajiem mērķiem. Riska novērtējums tiek veikts, ņemot vērā divus faktoros: cik ticams, ka šie notikumi vai apstākļi iestāsies, un, ja tie iestāsies, cik lielā mērā tiks ietekmēti sociālie mērķi?

Produktu un pakalpojumu riska novērtējumā jāapsver, piemēram, turpmāk minētie jautājumi.

- Galvenie darba apstākļi – vai pastāv risks, ka nozarē netiek ievērotas SDO konvencijas vai attiecīgie valsts vai ES standarti? Vai ir zināms par problēmām saistībā ar sliktiem darba apstākļiem ražošanas (piemēram, tekstilizstrādājumu, elektronikas, bruģa ražošanas) vai pakalpojumu sniegšanas procesā (piemēram, sociālais dempings ēdināšanas, uzkopšanas un būvniecības nozarē)?
- Darbaspēks – kāda veida darbaspēks tiek izmantots ražošanā vai pakalpojumu sniegšanā un kādi riski ar to ir saistīti? Piemēram, vai nozarē parasti tiek izmantotas nestandarta darba formas, piemēram, nulles stundu līgumi, darba ņēmēji bez dokumentiem vai migranti, vai arī pastāv atšķirīga attieksme pret darba ņēmējiem atkarībā no dzimuma, rases vai citiem faktoriem?
- Pakalpojumu nepārtrauktība – vai pastāv risks, ka pakalpojumu sniedzēja vai esošā līguma nosacījumu maiņa varētu negatīvi ietekmēt pakalpojumu lietotājus? Ieguvumu un risku analīzei būtu jāaptver iespējamā ietekme uz pakalpojumu lietotāju un viņu aprūpētāju drošību un labklājību. Tas ir īpaši svarīgi attiecībā uz sociālajiem pakalpojumiem, kas palīdz cilvēkiem neaizsargātās situācijās, vecākiem cilvēkiem vai personām ar invaliditāti.
- Saikne ar iepirkuma priekšmetu – sociālajām prasībām jābūt pietiekami saistītām ar *konkrētajiem* iepirktajiem produktiem vai pakalpojumiem (sk. 4. nodaļu). Garām un sarežģītām piegādes ķēdēm, piemēram, IKT nozarē, šādu saikni var būt grūtāk noteikt. Jāapsver, cik tālu piegādes ķēdē ir iespējams novērtēt risku.

Viens no riska novērtēšanas modeļiem ir riska iestāšanās varbūtības un tā seku novērtēšana saskaņā ar ciparu skalu. Šāda ranžēšana var veidot arī daļu no apspriešanās ar ieinteresētajām personām. Par prioritāriem jānosaka produkti un pakalpojumi, ar kuriem saistītā varbūtība un sekas ir novērtētas augstu un kuriem var noteikt skaidru saikni ar priekšmetu.

Ir svarīgi veikt arī atsevišķu konkursu riska novērtēšanu. Tā palīdz noteikt, kur piegādes ķēdē vai pakalpojumu sniegšanā pastāv augsts risks, un nodrošina proporcionalitātes principa ievērošanu (proti, konkursā iekļautās prasības ir piemērotas konkrētu sociālo mērķu sasniegšanai un nepārsniedz nepieciešamo līmeni).

Garās un sarežģītās globālās piegādes ķēdēs trūkst pārredzamības, un publiskā iepirkuma veicējiem var būt grūti piekļūt informācijai. Tomēr daudzas NVO, piemēram, *Electronics Watch* ⁽⁶⁹⁾ vai *Swedwatch* ⁽⁷⁰⁾, strādā, lai padarītu šo informāciju pieejamāku. Lai gan daļa šīs informācijas var būt orientēta uz mazumtirdzniecību un sabiedrisko patēriņu, tai tik un tā ir liela nozīme attiecībā uz publiskā sektora iepirkumiem līdzīgiem produktiem. Tā var palīdzēt identificēt, kuriem sociālajiem riskiem ir izveidoti pārbaudes rīki un programmas, un tas novērš nepamatotus konkurences ierobežojumus.

Publiskā iepirkuma risku novērtēšana Publiskās pārvaldes un e-pārvaldības aģentūrā (*Difi*) (Norvēģija)

Iepirkuma mērķis

Lai uzlabotu publiskā iepirkuma veicēju izpratni par nepieciešamību veikt pienācīgu pārbaudi attiecībā uz cilvēktiesību ievērošanu, Norvēģijas Publiskās pārvaldes un e-pārvaldības aģentūra (*Difi*) ir izveidojusi augsta riska produktu sarakstu. Šis saraksts palīdz publiskā iepirkuma veicējiem atvēlēt atbilstošus resursus piedāvājumu izvērtēšanai un sekot līdzi SAPI kritērijiem līguma posmā. Sarakstā iekļauti dažādu nozaru ražojumi, piemēram, būvmateriāli, elektronika un IKT, mēbeles, biroja preces, tekstilizstrādājumi un pārtika, un tas aptver visus ražošanas procesa līmeņus – no izejvielu ieguves līdz galīgajai montāžai.

Pieeja

Riska novērtējumiem paredzētos datus *Difi* iegūst no ziņojumiem, rakstiem, filmām un akadēmiskiem pētījumiem. Lai veicinātu izpratni par piegādes ķēdēm, tika intervēti arī piegādātāji un zināmā mērā arī nozares organizācijas/iniciatīvas. Piegādes ķēžu kartēšanai tika izmantoti tirdzniecības dati, jo pārredzamība un izsekojamība bieži ir ierobežotas.

Rezultāti

Difi augsta riska saraksts sniedz noderīgu informāciju par produktu grupu risku, kā arī konkrēti par izvēlētajām produktu kategorijām. Tas var kalpot kā norādījumi, kā pievērsties proporcionalitātes principam attiecībā uz produktu grupu un konkrētu produktu kategoriju izvēli, izmantojot SAPI instrumentus iepirkuma darbību plānošanā. Tāpat tas var palīdzēt augsta riska produktu piegādātājiem savās globālajās piegādes ķēdēs par prioritāru noteikt pienācīgu pārbaudi cilvēktiesību jomā. Plašāka informācija par augsta riska preču sarakstu ir pieejama šajā vietnē <https://www.anskaffelser.no/public-procurement/socially-responsible-public-procurement/information-about-high-risk-products>

Gūtās atziņas

Piekluve informācijai par piegādes ķēdi pēc būtības ir saistīta ar vairāku veidu grūtībām. Vairumā gadījumu pārredzamības trūkums izriet no sarežģītā un dinamiskā piegādātāju tīkla, sākot ar izejvielām un ražošanu un beidzot ar nonākšanu Eiropā, vai no vietējiem un ārvalstu ekonomikas dalībnieku sniegtiem pakalpojumiem. *Difi* augsta riska saraksts ir noderīgs rīks publiskā sektora publiskā iepirkuma veicējiem, kas pieņem lēmumus par to, kurus produktus iekļaut SAPI. Saraksta izmantošana var mazināt risku, ka augsta riska produktu piegādes ķēdē ir notikuši cilvēktiesību pārkāpumi. Tomēr šis saraksts nav izsmeļošs. Produkti, kas pašlaik nav iekļauti sarakstā, tik un tā var būt augsta riska produkti, un šādos gadījumos publiskā iepirkuma veicējiem būtu sīkāk jāizpēta ar šiem produktiem un pakalpojumiem saistītie cilvēktiesību riski.

Prioritāri līgumi

Ne visi līgumi sniedz vienādas iespējas sasniegt sociālos mērķus. Prioritāšu noteikšana var palīdzēt noteikt līgumus ar vislielāko potenciālo ietekmi. Lai noteiktu prioritārus līgumu, apsveriet turpmāk minētos jautājumus.

— Kādi sociālie riski vai potenciālie sociālie ieguvumi ir saistīti ar līgumu un cik svarīgi tie ir?

— Vai līgumi ir pietiekami apjomīgi un ilgstoši, lai ietekmētu piegādātāju praksi? Ja nē, vai varat sadarboties ar citām valsts struktūrām, lai attiecīgajā kategorijā apvienotu pieprasījumus?

⁽⁶⁹⁾ *Electronics Watch* ir neatkarīga organizācija, kuras mērķis ir apvienot publiskā iepirkuma veicējus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas elektronikas ražošanas reģionos ar cilvēktiesību un globālo piegādes ķēžu ekspertiem. Sīkāka informācija pieejama šajā vietnē: <http://electronicswatch.org/en>.

⁽⁷⁰⁾ *Swedwatch* ir neatkarīga organizācija, kas pievēršas cilvēktiesību un vides pārkāpumiem dažādās nozarēs, tostarp pārtikas, metālu, mežizstrādes, minerālu un tekstilizstrādājumu nozarē. Sīkāka informācija pieejama šajā vietnē: <https://swedwatch.org/en/teman/public-procurement/>.

- Vai ir pieejamas sociāli vēlamas alternatīvas par pieņemamu cenu? Vai sociālo apsvērumu iekļaušana nepamatoti ierobežotu konkurenci?
- Cik gara ir produkta piegādes ķēde? Kā iepirkumā var efektīvi noteikt piegādes ķēdes posmu, kurā rodas riski vai kurā var gūt labumu?
- Vai ar pārbaudāmiem iepirkuma kritērijiem ir iespējams tieši orientēties uz sociālajiem mērķiem? Ja nē, vai ir efektīvāks veids politikas īstenošanai, izmantojot pārējos publiskā iepirkuma veicējam pieejamos instrumentus?
- Cik pamanāma būs sociālā rīcība? Vai tā var sekmēt personāla, piegādātāju vai pat plašākas sabiedrības labāku izpratni par sociālajām problēmām piegādes ķēdēs? Vai nerīkošanās konkrētajā jomā rada risku reputācijai?
- Vai pastāv iespējas rezervēt līgumu slēgšanas tiesības sociālām organizācijām, kas tieši atbalsta personu ar invaliditāti vai nelabvēlīgākā situācijā esošu personu nodarbinātību?

Vēl viens apsvēruma, nosakot prioritārus līgumus, jo īpaši gadījumos, kad SAPI izmantošana ir obligāta, ir iepirkuma robežvērtība, pēc kuras pārsniegšanas iekļaujamas sociālās prasības. Publiskā iepirkuma direktīvas attiecas tikai uz piedāvājumiem, kuru vērtība pārsniedz konkrēta veida līgumiem un iepirkuma iestādēm noteiktās robežvērtības⁽¹⁾. SAPI var īstenot arī līgumus, kuru vērtība ir zemāka par šīm robežvērtībām vai kuri neietilpst attiecīgo direktīvu darbības jomā.

Mērķrādītāju noteikšana

Mērķrādītāju noteikšana apliecina apņemšanos sasniegt sociālos mērķus, uzlabo motivāciju un nodrošina progresa novērtēšanas pamatu.

Katrā attiecīgajā produktu vai pakalpojumu kategorijā nosakiet konkrētu, ar katru sociālo mērķi saistītu mērķrādītāju. Efektīvi mērķrādītāji ir izmērāmi (tos var izteikt skaitliski), sasniedzami (noteikti atbilstoši pašreizējam bāzes līmenim), kā arī tiem ir norādīts sasniegšanas datums.

Labā prakse

- Izprotiet savu iepirkuma sociālo ietekmi, veicot riska novērtējumu. Vajadzības gadījumā konsultējieties ar ekspertiem citās jūsu organizācijas struktūrvienībās (piemēram, darba tiesību nodaļā), arodbiedrībām, piegādātājiem vai neatkarīgām NVO, lai labāk izprastu savu iepirkamo produktu un pakalpojumu piegādes ķēdes un darba apstākļus.
- Izveidojiet SAPI stratēģiju, kurā norādītas iepirkumu kategorijas vai konkrēti līgumi, kuros SAPI tiks piešķirta prioritāte. Katrai prioritātei izvirziet izmērāmu un sasniedzamu mērķrādītāju, kas jāsasniedz līdz konkrētam datumam.

2.5. SAPI integrēšana iepirkuma procedūrās un politikā

Ieviešot SAPI iepirkuma procedūrās un politikā, ņemiet vērā šādus aspektus:

- tiesiskais un normatīvais regulējums, kā arī SAPI atbilstība ES un valsts iepirkuma tiesību aktiem un ES starptautiskajām saistībām,
- institucionālā sistēma, arī tas, vai iepirkums ir centralizēts vai decentralizēts un ko tas nozīmē no SAPI pārvaldības un uzraudzības viedokļa,
- pārvaldības struktūra, ieskaitot jaunu struktūru veidošanu SAPI integrācijas vadīšanai, piemēram, darba grupa, kurā iesaistītas galvenās ieinteresētās personas, vai SAPI sekmētāju iecelšanu attiecīgajos departamentos,
- atbildības noteikšana, kas ietver tādu attiecīgā situācijā esošu vadītāju, ekspertu un pircēju identificēšanu, kuri var virzīt rīcību un nodrošināt mērķrādītāju sasniegšanu,
- piekļuve zinātnībai, arī iesaistot savas organizācijas iekšējos ekspertus jautājumos, kas saistīti ar SAPI, iekšēji un ārēji sadarbojoties ar attiecīgajiem departamentiem vai organizācijām, kā arī vērstoties pie citām organizācijām, kas var sniegt konsultācijas vai vadīt SAPI pasākumu īstenošanu,
- profesionālās spējas un resursu pieejamība – apsveriet, vai ir nepieciešami spēju veidošanas pasākumi vai skaidru vadlīniju un kritēriju sniegšana.

⁽¹⁾ Pašreizējās robežvērtības var atrast šajā vietnē: https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/rules-implementation/thresholds_lv.

Integrācijas atbalsts, izmantojot saziņu

Lai SAPI integrētu organizācijā, plaši informējiet par SAPI mērķiem. Pārliecinieties, ka organizācijā viscaur ir skaidri noteikta darbinieku loma un pienākumi. Iekšējie saziņas pasākumi var ietvert seminārus, informatīvos biļetenus vai iekļaušanu organizācijas intranetā.

Būtiska ir arī ārējā saziņa. Sociālo mērķu paziņošana tirgum pirms iepirkumu izsludināšanas dod piegādātājiem laiku reaģēt. Mērķu paziņošana sabiedrībai arī palielina jūsu atbildību un rāda piemēru, kas var iedvesmot uz plašāku rīcību. Tā var arī palīdzēt panākt vienprātību par praksi, kas ir saistīta ar sociālo apsvērumu izmantošanu.

Proti, zināšanu apmaiņa ES iekšienē var palīdzēt paaugstināt standartus, ko pieprasa publiskā iepirkuma veicēji visā Eiropā, un tādējādi sekmēt, ka augstāka sociālā atbildība kļūst par normu. Šāda zināšanu apmaiņa var notikt vietējā, reģionālā, valsts vai pat starptautiskā līmenī. Jo īpaši zināšanu apmaiņa ES iekšienē var palīdzēt paaugstināt standartus, ko pieprasa publiskā iepirkuma veicēji visā Eiropā, popularizējot augstāku sociālo atbildību kā normu.

Procura+ tīkla darba grupa sociāli atbildīgam IKT iepirkumam

Iepirkuma mērķis

Procura+ tīkls izveidoja interešu grupu sociāli atbildīgam publiskajam iepirkumam, lai sekmētu informācijas apmaiņu par iepirkuma darbībām un sniegtu atbalstu publiskā iepirkuma veicējiem informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) aparatūras produktu iepirkumos. Grupa aptver publiskā iepirkuma veicējus no visas Eiropas, tostarp Londonas aglomerācijas iestādi, Stokholmas pilsētu, Barselonas pilsētas domi, *Advanced Procurement for Universities and Colleges Scotland (APUC)* un Hārlemas pilsētu.

Pieceja

Interešu grupas locekļi regulārās klātienēs un virtuālās sanāksmēs sazinās cits ar citu un dalās zināšanās par SAPI. Ar *Electronics Watch* un *ICLEI Europe* atbalstu grupa izstrādā kritērijus, specifikācijas un klauzulas, kurās aplūkota sociālā atbildība visā IKT produktu nozares piegādes ķēdē.

Rezultāti

Daloties pieredzē un labākās prakses piemēros, iesaistītie publiskā iepirkuma veicēji var attīstīt savas SAPI zināšanas un zinātību. Grupa ir arī kā platforma, kurā var iepazīstināt ar gaidāmajiem iepirkuma konkursiem un atvieglot informācijas apmaiņu starp publiskā iepirkuma veicējiem un potenciālajiem piegādātājiem un tālākpārdevējiem attiecībā uz to attiecīgajām vajadzībām un iespējām. Grupa kopīgiem spēkiem ir izstrādājusi īpašu kritēriju kopumu: "Kā iepirkt godīgi ražotu IKT aparatūru – kritēriju kopums sociāli atbildīgam publiskajam iepirkumam". Dokumentā ir iekļauti atlases kritēriji, tehniskās specifikācijas, iesaukuma kritēriji un līguma izpildes klauzulas. Kritēriju kopums ir vērienīgs, jo tas sniedzas tālāk par kausētavu līmeni un risina jautājumus arī izraktenju ieguves posmā.

Gūtās atziņas

Sadarboties ar citiem publiskā iepirkuma veicējiem un dalīties tirgus atziņās ir vērtīgi, jo tas ļauj publiskā iepirkuma veicējiem apzināt kopīgās vajadzības un izstrādāt stratēģijas, kā iepirkt sociāli atbildīgi ražotus produktus, kas vislabāk atbilst šīm vajadzībām.

Labā prakse

- Integrējiet savu SAPI stratēģiju savās iepirkuma darbībās. Sadaliet pienākumus, apsveriet iespēju izveidot vadības grupu un plaši informējiet par saviem sociālā iepirkuma mērķiem, lai darbinieki un piegādātāji būtu informēti par gaidām un lai citi publiskā iepirkuma veicēji tiktu mudināti veikt līdzīgus pasākumus.

2.6. Progresu uzraudzība un pārskatīšana

Datu apkopošana par SAPI rezultātiem

Lai efektīvi īstenotu SAPI, ir jāizveido uzraudzības sistēma, kas ļauj novērtēt mērķrādītāju sasniegšanā gūto progresu. Uzraudzības sistēmas var būt gan vienkāršas datubāzes, kurās reģistrē sociālo kritēriju izmantošanu, gan specializētas, e-iekirkuma platformās integrētas sistēmas.

IPI uzraudzības integrēšana Flandrijas esošajās pārskatu sniegšanas sistēmās (Beļģija)

Iepirkuma mērķis

Flandrijas valdība pie ilgtspējīga publiskā iepirkuma (IPI) ir strādājusi kopš 2008. gada, kad tā noteica mērķi līdz 2020. gadam savā publiskajā iepirkumā panākt 100 % IPI. Laika posmā no 2009. līdz 2015. gadam tika pieņemti divi rīcības plāni, lai virzītos uz šā mērķa sasniegšanu, un pēc tam IPI kļuva par daļu no integrētās publiskā iepirkuma stratēģijas. Tajā ir noteikti minimālie ilgtspējas kritēriji deviņām produktu grupām, kā arī norādījumi un ieteicamie kritēriji vēl 17 produktu grupām. Lai Flandrija atzītu iepirkumu par ilgtspējīgu, iepirkamajiem produktiem ir jāatbilst šiem kritērijiem.

Pieeja

2017. gadā IPI uzraudzība tika integrēta Flandrijas valdības līgumu pārvaldības sistēmā. Visi iepirkumi, kuru vērtība ir vismaz 30 000 EUR, ir jāreģistrē līgumu pārvaldības sistēmā un ir jāatbild uz turpmāk minētajiem deviņiem obligātajiem IPI jautājumiem.

1. Būtisko ilgtspējas kritēriju izmantošana: pilnībā iekļauti konkursa dokumentā / nav iekļauti vai ir daļēji iekļauti konkursa dokumentā / iepirkums neattiecas uz produktu grupu ar būtiskiem kritērijiem
2. Citu ilgtspējas kritēriju izmantošana: viens vai vairāki citi ilgtspējas kritēriji konkursa dokumentā / konkursa dokumentā nav citu ilgtspējas kritēriju
3. Nepieciešami vides pārvaldības sertifikāti: attiecas un ir iekļauti konkursa dokumentā / attiecas, bet nav iekļauti konkursa dokumentā konkrētu iemeslu dēļ / neattiecas
4. Piekļuve tikai sociālajiem uzņēmumiem: jā/nē
5. Daļa no līguma izpildes posma ir rezervēta sociālajiem uzņēmumiem: jā/nē
6. Nediskriminēšanas klauzulas izmantošana: jā/nē
7. Sociālās klauzulas izmantošana uz nodarbinātību, izglītību un apmācību vērsta konkursa dokumentā: jā/nē
8. Ētikas klauzulas izmantošana: attiecas un ir iekļauti konkursa dokumentā / attiecas, bet nav iekļauti konkursa dokumentā konkrētu iemeslu dēļ / neattiecas – iepirkumā nav augsta riska preču
9. Inovatīvu risinājumu publiskais iepirkums: inovācija atrodas pirmskomercializācijas pētniecības un izstrādes posmā / inovācija atrodas gan pirmskomercializācijas, gan komerciālajā posmā / inovācija atrodas komerciālajā posmā (PPI) / nav inovatīva aspekta

Gūtās atziņas

Instrumenta izmantošanas uzraudzība ir nepieciešama, lai nodrošinātu tā efektivitāti. Pēc tam, kad laikā no 2015. gada līdz 2016. gadam tika novērots, ka IPI izmantošana samazinās, Flandrija spēja novērst svarīgus šķēršļus, kas kavēja tās 2020. gada mērķa sasniegšanu, tostarp integrēt ilgtspējas klauzulas konkursu veidnēs un identificēt pamatnolīgumus, kuros bija nepieciešama turpmāka rīcība.

Informācijas avoti

http://www.procuraplus.org/fileadmin/user_upload/Procura_case_studies/Procuraplus_case_study_Flanders.pdf un <https://overheid.vlaanderen.be/monitoring-duurzame-overheidsopdrachten%20>

Visefektīvāk ir saistīt SAPI uzraudzību ar esošajām pārskatu sniegšanas sistēmām un revīzijas procedūrām. Visticamāk, ka tam būs nepieciešams pielāgot sistēmas, piemēram, pievienot jaunus datu laukus uzraudzības programmatūrā. Apsveriet arī iespēju veikt ārstu, neatkarīgu SAPI rezultātu revīziju, kas ietver publiskā iepirkuma veicēja novērtēšanu salīdzinājumā ar tā iepriekšējiem rezultātiem vai ar citu organizāciju rezultātiem.

SAPI pārskatīšana un uzlabošana

Periodiski pārskatiet uzraudzības rezultātus, lai nodrošinātu, ka tiek sasniegti mērķrādītāji un ka darbības sniedz vēlamu ieguldījumu mērķu sasniegšanā.

Ja organizācija sasniegusi savus mērķrādītājus, informējiet par to kolēģus un personas ārpus organizācijas. Pēc tam apspriešanās un mērķrādītāju noteikšanas process sākas no jauna, un tas nodrošina nepārtrauktus uzlabojumus sociālo mērķu jomā.

Sistēmiskas pārmaiņas tirgū nav iespējamās, ja labi rezultāti tiek sasniegti izolēti. SAPI var palīdzēt pierādīt, ka tirgus spēj sasniegt augstākus standartus, un informēšana par to var palīdzēt paaugstināt ieinteresēto personu gaidas plašākā izpratnē.

Labā prakse

- Uzraudzīt SAPI īstenošanu un periodiski pārskatīt rezultātus, lai nodrošinātu progresu un pēc nepieciešamības pielāgotu stratēģiju vai iepirkuma praksi.

3. NODAĻA

Vajadzību apzināšana un iepirkuma plānošana

3.1. Vajadzību novērtēšanas nozīme SAPI ietvaros

Vajadzību novērtēšana var būt SAPI iepirkuma cikla pirmais posms pirms iepirkuma izsludināšanas. Vajadzību novērtēšanas mērķis ir pārliecināties, ka pēc precēm, pakalpojumiem vai būvdarbiem pastāv reāls pieprasījums, un noteikt, kā šo vajadzību apmierināt sociāli visatbilstīgākajā veidā. Reālo vajadzību novērtēšana rezultātu izteiksmē nosaka prasību apjomu un būtību, tādējādi ļaujot tirgum uz tām reaģēt elastīgāk un, iespējams, izmaksu ziņā lietderīgāk. SAPI kontekstā vajadzību novērtējums kalpo tam, lai:

- nodrošinātu iepirkuma atbilstību sociālajām prasībām,
- izstrādātu iepirkumu un līgumus tā, lai panāktu elastīgumu laika gaitā un nodrošinātu, ka dalībnieku vidū var būt daudzveidīgas organizācijas, tostarp sociālās ekonomikas organizācijas un sociālie uzņēmumi, bezpeļņas vai brīvprātīgo organizācijas, un
- palielinātu sociālo ietekmi un rezultātus: tiek pārbaudīts, vai iepirkums paver iespējas sekmēt attiecīgu sociālo un ētisko rezultātu sasniegšanu.

Piemēri, kā vajadzību novērtējums var ietekmēt iepirkuma sociālo ietekmi un rezultātus:

- pašvaldība izvēlas elastīgākas un daudzveidīgākas mobilitātes iespējas, lai vecāka gadagājuma iedzīvotājiem un personām ar invaliditāti nodrošinātu lielāku pārvietošanās brīvību,
- vietējā iestāde nodrošina personu vajadzībām pielāgotus sociālos un aprūpes pakalpojumus, īpašu uzmanību pievēršot dzimumu aspektiem ⁽⁷²⁾,
- valdības departaments būvniecības līgumā iekļauj klauzulu par bezdarbnieku un nelabvēlīgākā situācijā esošu cilvēku nodarbinātības un apmācības iespējām,
- slimnīca lūdz medicīnas aprīkojuma piegādātājam nodrošināt piegādes ķēdes pārredzamību, lai sadarbībā ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām uzraudzītu un pārbaudītu darba ņēmēju darba apstākļus.

Vajadzību novērtējums potenciāli var ļaut ietaupīt līdzekļus, kā arī radīt sociālo atdevi, tāpēc tas ir svarīgs pirmsiepirkuma posma elements. Tas var prasīt kultūras maiņu organizācijā – pārtraukt domāt par iepirkto vienību skaitu un pāriet uz domāšanu par to, kā ilgtspējīgi apmierināt vajadzības, ņemot vērā sociālos rezultātus.

Apspriešanās ar lietotājiem

Produkta, pakalpojuma vai būvdarbu iepircēji bieži vien vienlaikus nav arī to lietotāji. Lietotāji var būt citas personas tajā pašā organizācijā, citas valsts struktūras darbinieki vai pilsoņi (piemēram, slimnīcas pacienti, iedzīvotāji, skolēni vai studenti). Apspriešanās procesā var identificēt sociālos jautājumus un nodrošināt, ka iepirkums ir izstrādāts tā, lai maksimāli izmantotu visas iespējas panākt pozitīvu sociālo ietekmi. Lai pirms iepirkuma uzsākšanas apspriestos ar lietotājiem, var izmantot šādus paņēmienus:

- izveidot anketu vai tiešsaistes aptauju, kurā noteikt lietotāju vajadzības un vēlmes,
- novērot un analizēt esošos lietošanas modeļus,
- aicināt visas attiecīgās ieinteresētās personas uz sanāksmi, lai pārskatītu pašreizējo praksi un kopīgi plānotu, kā uzlabot sociālos rezultātus nākamajā iepirkumā, un/vai
- uzaicināt visus lietotājus apmeklēt piegādātāju demonstrējumus, kas tiek rīkoti kā daļa no iepriekšējas apspriešanās ar tirgus dalībniekiem (sk. 3.2. iedaļu);
- nodrošināt anketas pieejamību personām ar invaliditāti.

⁽⁷²⁾ Vajadzību novērtējums var balstīties arī uz dzimuma analīzi. EIGE to definē kā "kritisku izpēti par to, kā dzimumu lomu, darbību, vajadzību, iespēju un tiesību / pilnvaru atšķirības konkrētā situācijā vai kontekstā ietekmē vīriešus, sievietes, meitenes un zēnus. Dzimumu analīzē tiek pētītas attiecības starp sievietēm un vīriešiem, viņu piekļuve resursiem un kontrole pār tiem, kā arī ierobežojumi, ar kādiem viņi savstarpēji atšķirīgi saskaras", sk.: EIGE: *Gender mainstreaming, concepts and definitions*.

Apspriešanās ar lietotājiem Roterdamā, kam ir īpašas vajadzības attiecībā uz mobilitāti (Nīderlande)

Iepirkuma mērķis

Roterdamā transporta pakalpojumus izmanto 30 000 iedzīvotāju ar īpašām vajadzībām. Dažādām mērķgrupām ir pieejami dažādi pakalpojumi, kas savulaik ir novedis pie tā, ka tie ir sadrumstaloti un dažkārt nav pietiekami. Roterdamas pilsēta nolēma integrēt visus mobilitātes pakalpojumus, efektīvāk ekspluatēt autoparku un tādējādi nodrošināt pārvadājumus, kas vislabāk atbilstu klientu vajadzībām.

Pieeja

Roterdama veica visaptverošu, uz klientiem vērstu izpēti, lai atklātu neapmierinātās vajadzības un tādus klientu braucienus, kuru risināšanai bija nepieciešami daudznozaru risinājumi. Pilsēta izmantoja novatorisku, "uz nākotnes saistībām vērstu" iepirkuma procedūru, kurā tā pirms konkursa izsludināšanas informēja tirgus dalībniekus par sociālajām vajadzībām un vēlamajiem rezultātiem un piekrita iegādāties jaunizveidotu pakalpojumu, ja tas atbilst specifikācijām. Dialogā ar tirgus dalībniekiem tika iesaistīti galalietotāju grupu pārstāvji, kas tieši sniedza atsauksmes.

Rezultāti

Uzvarējušais darbuņēmējs ir dažādu tirgus dalībnieku, tostarp MVU, konsorcijs, kas tagad īsteno uz lietotāju orientētu pārvadājumu pakalpojumu, kas satur mehānismus tā pastāvīgai uzlabošanai. Pakalpojums piedāvā mobilitātes pielāgošanu (tostarp personīgo mobilitātes budžetu), lai Roterdama ikdienā varētu ņemt vērā lietotāju personīgās vēlmes un īpašības. Tas nodrošina arī personīgu atbalstu un konsultācijas, lai klienti iemācītos patstāvīgāk pārvietoties un tādējādi palielinātu savu patstāvību. Turklāt autovadītāji tieši sazinās ar labklājības organizācijām, lai pārraudzītu klientu vajadzības un reaģētu uz tām. Iegādātie transportlīdzekļi ir gandrīz pilnībā bezemisiju transportlīdzekļi (elektriskie), un sociālā atdeve no investīcijām pārsniedz 2 miljonus EUR gadā.

Gūtās atziņas

Nenovērtējiet par zemu sarežģītību un resursus, ko prasa jēgpilns dialogs. Uzsāciet procesu laikus, lai varētu sīki iegūt visu nepieciešamo informāciju no lietotājiem un piegādātājiem, novērtēt pieejas juridiskos aspektus un nodrošināt, ka pielāgotais risinājums pēc iespējas vairāk atbilst lietotāju vajadzībām.

Vajadzību izklāsta izstrāde

Balstoties uz informāciju, kas iegūta, apspriežoties ar lietotājiem, būtu jāspēj vienkārši formulēt vajadzības, aprakstot pirkuma iemeslu un ņemot vērā iepirkuma veikšanas alternatīvas.

Vajadzību izklāstu var izmantot gan iepirkuma ekonomiskā pamatojuma izstrādei, gan piegādātāju informēšanai, kad tiek īstenota iepriekšēja apspriešanās ar tirgus dalībniekiem un iepirkuma procedūra. Galvenās ieinteresētās personas, piemēram, pakalpojumu lietotājus, iedzīvotājus vai NVO, var aicināt pārskatīt un atbalstīt vajadzību izklāstu no sociālā viedokļa, kā arī paust iebildumus pret to.

Laba prakse

— Padariet vajadzību novērtēšanu par vienu no pirmajām iepirkuma procesa darbībām. Apspriešanās ar kolēģiem un galalietotājiem palīdz pārliecināties, ka iepērkat pareizo produktu vai pakalpojumu, turklāt tā, lai varētu nodrošināt pozitīvus sociālos rezultātus.

SAPI piemērs vajadzību izklāstā

Publiskā iepirkuma veicējam ir jāpagarina uzkopšanas pakalpojumu līgums par visu pašvaldības ēku ikdienas uzkopšanu.

Lai izpildītu savas sociālās politikas saistības, publiskā iepirkuma veicējs pēc apspriešanās ar esošajiem darbiniekiem un citām ieinteresētajām personām pieprasa, lai līgums tiktu izpildīts, ievērojot šādus sociālos apsvērumus:

- taisnīgs atalgojums darbiniekiem, tostarp par virsstundām,
- karjeras attīstība, tostarp apmācība un grafika pielāgošana kursu apmeklēšanai,

- darba un ģimenes pienākumu līdzsvarošana, izmantojot pilnas vai nepilnas slodzes darba līgumus ar ģimenēm draudzīgiem darba grafikiem un maiņām,
- arodveselība, ko nodrošina, izmantojot nekaitīgus tīrīšanas līdzekļus.

3.2. Dialogs ar tirgus dalībniekiem

Apspriešanos ar tirgus dalībniekiem pirms iepirkuma izsludināšanas parasti izmanto, lai apzinātu potenciālos piegādātājus un attiecīgos produktus un pakalpojumus. Piegādātājiem tiek dots laiks un paziņojums sagatavoties konkursam; piemēram, tradicionālie un sociālie uzņēmumi var apvienot spēkus, lai stiprinātu sociālos rezultātus.

Dažās procedūrās, it īpaši konkursa dialogos vai konkursa procedūrās ar sarunām, var arī panākt plašākas iespējas dialogam ar pretendentiem konkursa procesa laikā. Pēc konkursa būtu jāsniedz pārskats pretendentiem par tā rezultātiem un ieteikumi, kā uzlabot sociālo piedāvājumu turpmākajos konkursos.

Ar tirgus dalībniekiem īstenojot dialogu par SAPI, ir iespējams:

- apzināt potenciālos pretendētus un risinājumus ar pozitīvu sociālo ietekmi,
- uzlabot tirgus spēju apmierināt sociālās vajadzības un prasības,
- iegūt informāciju iepirkuma un līguma izstrādes mērķiem, lai sociālie kritēriji būtu atbilstīgi, saistīti ar iepirkuma priekšmetu, sasniedzami un nediskriminējoši,
- palīdzēt piegādātājiem iesniegt piedāvājumus ar pārlicinošu sociālo elementu un
- pēc procesa beigām sniegt piegādātājiem atsaucsmes.

Starp ieguvumiem, ko sniedz dialogs ar tirgus dalībniekiem, ir labāka SAPI plānošana un pārvaldība, jo īpaši, ja tā tiek veikta kā vajadzību novērtēšanas procesa daļa. Šīs darbības arī uzlabo publiskā iepirkuma veicēju izpratni par potenciālo pretendentu spēju sasniegt sociālos mērķus un izpildīt plānus. Dialogs var palielināt piegādātāju uzticēšanos iepirkuma veicējam, un iespēja reaģēt uz sociālajām prasībām pirms iepirkuma uzsākšanas bieži tiek uzņemta atsaucīgi. Īsāk sakot, dialogs ar tirgus dalībniekiem var palīdzēt gan publiskā iepirkuma veicēja iekšējā organizācijā, gan tirgū radīt nosacījumus SAPI īstenošanai.

3.2.1. Iepriekšēja apspriešanās ar tirgus dalībniekiem

ES noteikumi īpaši pieļauj iepriekšējas apspriešanās ar tirgus dalībniekiem piegādātājiem, norādot ⁽⁷³⁾: “Pirms iepirkuma procedūras sākšanas līgumslēdzēja iestādes var rīkot apspriešanos ar tirgus dalībniekiem, lai sagatavotu iepirkumu un informētu ekonomikas dalībniekus par saviem iepirkuma plāniem un prasībām.” Tajos arī noteikts, ka, apspriežoties ar tirgus dalībniekiem, var lūgt konsultācijas neatkarīgiem ekspertiem, iestādēm vai tirgus dalībniekiem, ja vien tas nerada konkurences izkropļojumus un neizraisa nediskriminācijas un pārredzamības principu pārkāpumu.

Praksē ir ļoti svarīgi nodrošināt, lai informācija par iepriekšēju apspriešanos ar tirgus dalībniekiem tiktu publicēta pārredzami un laikus. Turklāt jānodrošina, ka visa informācija, ko jūs apspriežoties sniežat tirgus dalībniekiem, ir pieejama arī citiem ekonomikas dalībniekiem, kuri nevar piedalīties apspriedē ar tirgus dalībniekiem, un ka piedāvājumu iesniegšanai ir atvēlēts pietiekami daudz laika. Publiskā iepirkuma veicējiem ir pienākums nodrošināt, lai iepirkuma procedūrās pret visiem pretendentiem tiktu nodrošināta vienlīdzīga attieksme, tāpēc apspriešanās ar tirgus dalībniekiem nedrīkst radīt netaisnīgas priekšrocības vai neizdevīgu situāciju kādam pretendentam ⁽⁷⁴⁾.

3.2.2. Sagatavošanās veikt iepriekšēju apspriešanos ar tirgus dalībniekiem

Veicot jebkuru iepriekšēju apspriešanos ar tirgus dalībniekiem, vispirms ir jāapsver, kādiem jābūt līguma rezultātiem, tostarp sociālajiem rezultātiem. Svarīgs sagatavošanās darbs ir arī izvēlēties pareizo savas organizācijas kolektīvu, kas kontaktēsies ar tirgus dalībniekiem. Iesaistiet iepirkuma speciālistus, tehniskos darbiniekus un vadītājus, kā arī, ja nepieciešams, galalietotājus un iekšējos vai neatkarīgos ekspertus ar specializētām zināšanām par līguma sociālajiem elementiem.

⁽⁷³⁾ Direktīvas 2014/24/ES 40. pants. Līdzīgs noteikums attiecībā uz līgumiem komunālo pakalpojumu nozarē ir noteikts Direktīvas 2014/25/ES 58. pantā.

⁽⁷⁴⁾ Dažos gadījumos apspriešanās ar tirgus dalībniekiem pirms iepirkuma izsludināšanas, lai gan joprojām nāks par labu iepirkuma sagatavošanai, varēs radīt nenovēršamus konkurences izkropļojumus. Tas var notikt, piemēram, kad vienam vai vairākiem konkurentiem ir zināmas priekšrocības salīdzinājumā ar potenciālajiem pretendentiem, kuri nepiedalījās apspriešanās. Šādos apstākļos, ja nav iespējams veikt citus mazāk ierobežojošus pasākumus vienlīdzīgas konkurences nodrošināšanai (piemēram, atklāt noteiktu informāciju visiem pretendentiem vai attiecīgi formulēt konkursa nosacījumus), var būt nepieciešams izslēgt iepirkuma sagatavošanā iesaistītos kandidātus vai pretendētus, lai novērstu šādus izkropļojumus.

Pēc tam analizējiet tirgu, lai apsvērtu, kā piegādātāji varētu apmierināt plānotā produkta, pakalpojuma vai būvdarbu sociālās vajadzības. Ir jāapsver, piemēram, šādi jautājumi:

- Vai tirgus ir pietiekami attīstīts, lai apmierinātu sociālās prasības? Vai esošie piegādātāji spēj apmierināt sociālās vajadzības vai arī tirgū ienāk jauni piegādātāji ar sociālām inovācijām?
- Vai tirgus būs tehniski spējīgs apmierināt sociālās prasības? Piemēram, vai piegādātāji var reaģēt uz prasībām sniegt informāciju par darba apstākļiem piegādes ķēdē vai uz sabiedriskā labuma klauzulām, kas saistītas ar darbvietu radīšanu? Kā šādas saistības tiks pārbaudītas un izpildītas?
- Cik daudz piegādātāju var nodrošināt prasīto? Vai tirgus spēja nozīmē, ka konkursā būs konkurence, vai arī sociālās prasības potenciāli ierobežos piedāvājumu iesniegšanu?
- Vai sociālās prasības var sociāli inovatīvā veidā apvienot piegādātājus ar dažādiem darījumdarbības modeļiem, piemēram, sociālās ekonomikas organizācijas un sociālos uzņēmumus? Kā tas varētu notikt un kā konkursa koncepcija varētu to veicināt?
- Vai piegādātāji dažādos ģeogrāfiskajos apgabalos darbojas atšķirīgi vai sniedz citas preces vai pakalpojumus un kā tas ietekmēs piedāvājuma sociālos aspektus?

Veicot konkrētā tirgus izpēti un analīzi, var atklāt jau pieejamus sociāli atbildīgus risinājumus vai arī piegādātāji var izstrādāt jaunus produktus un pieejas sociālo vajadzību apmierināšanai.

Galu galā – pirms tiešas apspriešanās ar tirgus dalībniekiem aprunājieties arī ar kolēģiem, kas pārstāv citus publiskā iepirkuma veicējus, lai noskaidrotu, ko tie iepērk sociālo problēmu risināšanai, un apzinātu gūto pieredzi. Iegūstot izpratni par to, kas no cita publiskā iepirkuma veicēja pieredzes ir (vai nav) izmantojams, var arī panākt, ka lēmumu pieņēmēji un pret risku vispiesardzīgāk noskaņotie kolēģi sāk atbalstīt jaunu sociālo pieeju iepirkumam.

3.2.3. *Kā kontaktēties ar tirgus dalībniekiem*

Ir vairākas stratēģijas un metodes, kā kontaktēties ar tirgus dalībniekiem. Daudz kas ir atkarīgs no pieejamajiem resursiem un laika, kā arī no nepieciešamā sociālās inovācijas līmeņa.

Piegādātāju un tirgus izzināšanas anketas

Anketēšana ir noderīga un salīdzinoši ātra metode, kā iegūt informāciju un novērtēt piegādātāju ieinteresētības līmeni un to spēju nodrošināt sociālos risinājumus. Aptaujas anketas būtu jāizplata pēc iespējas plašāk, lai panāktu iespējami lielāku piegādātāju dalību.

Saņemto atbilžu analīzei būtu jāpalīdz izstrādāt iepirkuma stratēģijas un procesa darbības joma un turpmākie soļi. Nepieļaujiet, ka datu izmantošana tiešā vai netiešā veidā sniedz priekšrocības kādam potenciālajam piegādātājam, pat ja tas notiek netīši. Šai pieejai jābūt ar mērķi pārredzami izvairīties no šādas priekšrocības radīšanas.

Iepriekšējs informatīvs paziņojums (IIP)

Iepriekšējs informatīvais paziņojums (IIP) ir izplatīts veids, kā tirgum savlaicīgi paziņot par nodomu piešķirt līguma vai pamatlīguma slēgšanas tiesības, un to var izmantot, lai uzsāktu apspriešanos ar tirgus dalībniekiem. IIP tiek publicēts tīmekļa vietnē *Tenders Electronic Daily (TED)* un sasniedz uzņēmējus ārpus jūsu reģiona, kuru pieeja sociālajiem aspektiem var atšķirties.

IIP nerada pienākumu uzsākt iepirkuma procedūru un piešķirt līguma slēgšanas tiesības, taču, ja iespējams, tajā būtu jānorāda sīkākas ziņas par plānoto iepirkumu un tā termiņi, jo tas palīdz koncentrēt dalībnieku uzmanību. IIP noteikti norādiet, kāda veida atbildi gaidāt no tirgus – anketas aizpildīšanu, individuālas atbildes vai dalību pasākumā, kurā notiek apspriešanās ar tirgus dalībniekiem.

Provizorisks iepirkuma plāns

Provizorisks iepirkuma plāns piegādātājus laikus informē par gaidāmajām līgumu slēgšanas iespējām un dod tiem laiku plānot un sagatavoties kvalitatīvu atbilžu iesniegšanai. Lai sniegtu piegādātājiem konkrētāku informāciju par sociālajām vajadzībām un prasībām, plānos var iekļaut vajadzību izklāstu.

Pasākumi “Tikšanās ar pircēju” un “Tikšanās ar piegādātāju”

Pasākumi, kuros potenciālie pircēji tiek ar potenciālajiem piegādātājiem, nodrošina vidi, kur:

Hārlemas pilsēta (Nīderlande) apspriežas ar tirgus dalībniekiem par sociāli atbildīgiem IKT risinājumiem

Iepirkuma mērķi

2019. gadā Hārlemas pilsēta rīkoja pasākumu "Tikšanās ar pircēju" IKT produktu un pakalpojumu piegādātājiem un tālākpārdevējiem. Šī iepriekšējā apspriešanās ar tirgus dalībniekiem notika, lai pārskatītu pašreizējo tirgus reakciju un novērtētu tirgus gatavību tam, ka gaidāmajā IKT aparatūras iepirkuma konkursā varētu iekļaut sociāli atbildīgus piešķiršanas kritērijus un līguma klauzulas.

Pieeja

Pirms pasākuma Hārlema lūdza visus piegādātājus, kuri vēlējas piedalīties pasākumā "Tikšanās ar pircēju", iepriekš sagatavot atbildes uz konkrētiem jautājumiem. Piegādātājiem citstarp tika uzdoti turpmāk minētie jautājumi.

1. Ko tie pieprasa publiskā iepirkuma veicējam norādīt konkursa dokumentācijā, lai tiktu saņemta pilnīga informācija, ko izmantot to piedāvātajos risinājumos attiecībā uz piegādes ķēdes atbildības uzlabošanu?
2. Kādus ar sociālo atbildību saistītus standartus publiskā iepirkuma veicējam vajadzētu atzīt par minimāli pieņemamiem, ja tos šajā konkursā iesniedz spējīgs piegādātājs?
3. Vai tie būtu gatavi un spējīgi pēc pieprasījuma atklāt publiskā iepirkuma veicējiem informāciju, kas saistīta ar to piegādātāju atbildības programmu?
4. Vai, pieņemot lēmumus par iepirkumu, tiek izmantoti dati par darba tiesību un cilvēktiesību ievērošanu? Kā to varētu pārbaudīt?
5. Vai uzņēmums vai piegādes ķēde veic pasākumus, lai ražošanas ieguves posmā novērstu ietekmi uz darba tiesībām un cilvēktiesībām? Kā to varētu pārbaudīt?
6. Vai tiem ir piegādes ķēde, kas spēj a) izpildīt visas prasības un b) tikt mobilizēta samērā drīz pēc līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas?

Pasākuma formāts deva piegādātājiem iespēju uzstāties ar "triecienpārdošanu", proti, īsām prezentācijām ar mērķi informēt publiskā iepirkuma veicējus par pašreizējo situāciju un par to, kas būtu iespējams gaidāmajā konkursā. Svarīgs pasākuma elements bija "Pasaules kafējnīcas" sesija, kas publiskā iepirkuma veicējiem un piegādātājiem sniedza iespēju tieši un padziļināti apspriest dienas laikā izvirzītās tēmas. Arī citi publiskā iepirkuma veicēji tika aicināti piedalīties un uzaicināt pie to galdiņiem, lai apmainītos viedokļiem ar piegādātājiem un vairotu iesaistīšanās efektu.

Rezultāti

Vēl pirms pasākuma "Tikšanās ar pircēju", daloties ar informāciju par gaidāmo Hārlemas konkursu un ar to saistītajiem galvenajiem jautājumiem, piegādātāji un tālākpārdevēji varēja iepriekš sagatavoties. Tas ir īpaši svarīgi nozarēs ar sarežģītām piegādes ķēdēm, kā arī progresīviem kritērijiem, jo no viena piegādātāja pārstāvja nevar sagaidīt pilnīgu darbības pārziņāšanu. "Pasaules kafējnīcas" rezultātā Hārlema ieguva jaunas atziņas par gaidāmo konkursu, kas ne tikai veicināja jauno sociālās atbildības kritēriju ieviešanu, bet arī apvienoja tos ar aprites iepirkuma modeli.

Gūtās atziņas

"Tikšanās ar pircēju" tipa pasākumi visveiksmīgāk noris tad, ja pircējam ir skaidrs mērķis vai identificēta vajadzība, ko apspriest ar tirgus dalībniekiem. Par to ir jāinformē iepriekš, lai piegādātāji varētu apsvērt savu nostāju. Mēģiniet rast līdzsvaru, sniedzot informāciju, uz ko var koncentrēties diskusijas dienā, un nenoslogojot piegādātājus ar pārāk lielu informācijas apjomu. Lai iegūtu svarīgākās atziņas, paredziet īpašu vidi tiešai apmaiņai ar viedokļiem, nevis tikai plenārsesijas.

- pircēji var apspriest savas vajadzības, tostarp sociālās prasības;
- piegādātāji var sniegt informāciju par savām precēm un pakalpojumiem, kā arī par iespējām nodrošināt sociāli atbildīgu līgumu izpildi, un
- citas attiecīgās ieinteresētās personas, piemēram, sociālie partneri vai NVO, var sniegt ieguldījumu kā eksperti.

Daudzi publiskā iepirkuma veicēji rīko pasākumus "Tikšanās ar pircēju", kuros piegādātāji tiek aicināti apmeklēt atvērto durvju dienu un tikties ar cilvēkiem, kas atbild par konkrētu preču un pakalpojumu iepirkumu. Piegādātāji var uzzināt vairāk par līgumu slēgšanas iespējām un labāk izprast iepirkuma politiku un procedūras. Dažos gadījumos piegādātāji var tikt aicināti arī iepazīstināt ar saviem risinājumiem un pieejām.

3.2.4. *Dialogs piešķiršanas procedūras laikā un pēc tās*

Dialogs ar piegādātājiem konkursa laikā

Lai gan oficiālā iepirkuma procesa laikā saziņa ar pretendentiem ir jāveic piesardzīgi, tomēr ar pretendentiem ir iespējams sazināties par to piedāvājumu sociālajiem aspektiem. Tas jo īpaši attiecas uz konkrētām procedūrām, piemēram, konkursa dialogu, konkursa procedūru ar sarunām vai atvieglotā režīma procedūrām (sk. 3.4. un 4.1.1. iedaļu). Šajās procedūrās var būt iespējams uzlabot pretendentu sākotnējo piedāvājumu sociālos aspektus, sniedzot uz konkursa piešķiršanas kritērijiem balstītas atsauksmes.

Kontaktēšanās ar tirgus dalībniekiem saistībā ar sociāli atbildīgi iepirkamiem darba apgērbiem Ģentē (Beļģija)

Iepirkuma mērķis

Ģentes pilsēta 2014. gadā atjaunināja savu iepirkuma politiku, iekļaujot tajā sociālos mērķus, piemēram, veicināt nelabvēlīgākā situācijā esošu grupu nodarbinātību, sekmēt vietējo ekonomisko izaugsmi, kā arī integrēt starptautiskos standartus un godīgas tirdzniecības principus. Ģente kopā ar Flandrijas pilsētu un pašvaldību apvienību (VVSG) 2016. gadā apņēmas iepirkt taisnīgāk ražotus darba apgērbus. Galvenie mērķi bija integrēt starptautisko darba tiesību konvenciju garantijas un palielināt pārredzamību visā tekstilizstrādājumu piegādes ķēdē.

Pieeja

Ģente veica iepirkumu trīs posmos. Vispirms tika veikta iepriekšējo publisko konkursu analīze, meklējot Flandrijas reģiona labāko praksi attiecībā uz ilgtspējas iekļaušanu darba apgērbu specifikācijās. Pēc tam Ģente un VVSG veica plašu tirgus izpēti, kurā izvērtēja nozares tirgus gatavību, piegādes ķēžu pārredzamību un marķējuma potenciālu, kā arī apkopoja piegādātāju viedokļus par ilgtspējīgu pieprasījumu un sociālo klauzulu izmantošanu publiskajā iepirkumā. Ģente saprata, ka tirgus nav gatavs nodrošināt vajadzīgo vides un sociālo rādītāju līmeni, tāpēc trešajā posmā tā piegādātājiem izveidoja rīku kopumu par sociāli ilgtspējīgiem darba apgērbiem, kas sniedz piegādātājiem norādījumus, kā uzlabot situāciju līgumu darbības laikā. Pilsēta sadalīja pamatnolīgumu piecās daļās, kurās bija nepieciešami dažādi sociālās un vides aizsardzības rādītāju līmeņi, un rīku komplektā tika definēti katrs līmenis, kā arī pierādījumi, kas pretendentiem bija jāiesniedz. Rīku kopumā arī tika sīki izklāstīts ceļš uz atbildīgāk iepirktu darba apgērbu, ko piegādātāji, izmantojot līguma klauzulas, apņemas ievērot.

Rezultāti

Kad vien tas iespējams, iepirktie darba apgērbi tagad ir izgatavoti no bioloģiskās kokvilnas godīgas tirdzniecības ietvaros un pārstrādāta poliestera. Sociālo apsvērumu briedums atšķiras atkarībā no apgērba kategorijas, un tika arī formulēti dažādi mērķi. No piegādātājiem tika prasīta pārredzamība piegādes ķēdē, taču vienā kategorijā šī pārredzamība bija pamatīgāka nekā citās. Kopumā mērķis bija aktivizēt darbuzņēmēju, lai tas sistēmas darbības laikā piedalītos nepārtrauktā sociālo apstākļu uzlabošanas procesā. Piegādātāju darbību pārbauda trešās personas, kas sadarbojas ar Ģenti, lai panāktu uzlabojumus.

Gūtās atziņas

Tirgus ir gatavs sadarboties, lai nepārtraukti uzlabotu darba apstākļus piegādes ķēdē, taču piegādātāji ir jāiesaista, jāstimulē un jāatbalsta šajā darbā. Līgumu klauzulas ir tikai daļa no risinājuma; lai gūtu panākumus, ir ļoti svarīgi īstenot dialogu un partnerību ar piegādātājiem, un tam jā sākas vēl pirms konkursa izsludināšanas un jāturpinās līguma izpildes laikā.

Pārskats pretendentiem pēc konkursa

Pēc konkursa apspriedieties ar nesekmīgajiem pretendentiem, lai informētu tos par piedāvājuma noraidīšanas iemesliem un paskaidrotu, cik lielā mērā tie atbilda sociālajiem kritērijiem. Īstenojot apspriešanos, var novērst pretendentu bažas, apkopot atsauksmes par iepirkuma procesu (arī sociālajiem kritērijiem) un mudināt piegādātājus uzlabot savu sociālo piedāvājumu nākamajam iepirkumam. Turklāt "uzvaras analīze" ar uzvarējušo piegādātāju var ietvert diskusiju par piedāvājuma sociālo elementu stiprajām un vājajām pusēm, kā arī par īstenošanu un uzraudzību līguma darbības laikā.

3.2.5. Dialogā ar tirgus dalībniekiem iespējamo risku pārvaldība

Veiciet dialogu ar tirgus dalībniekiem uzmanīgi un tā, lai tas neizkropļotu konkurenci. Iespējamie riski ir šādi:

- netaisnīga priekšrocību piešķiršana vienam piegādātājam, piemēram, veidojot specifiskāciju par labu vienam potenciālajam piegādātājam vai risinājumam,
- iesaistīšanās tādā veidā, kas rada neizdevīgus apstākļus vienam vai vairākiem piegādātājiem, vai
- piegādātāja intelektuālā īpašuma tiesību vai komerciāli sensitīvas informācijas neaizsargāšana.

Pasākumi, kas palīdz pārvaldīt riskus, kuri iespējami dialogā ar tirgus dalībniekiem, ir šādi:

- plānojiet, kā un kad sadarboties ar tirgus dalībniekiem,
- skaidri izskaidrojiet procesu visiem piegādātājiem un pārvaldiet to gaidas,
- vienlīdzīgi izturieties pret visiem piegādātājiem, nediskriminējot tos,
- sniedziet visiem piegādātājiem vienādu informāciju,
- protokolējiet sanāksmes,
- nodrošiniet, lai iepirkuma dokumentos būtu pieejama vienāda informācija, un
- atvēliet pietiekami daudz laika piedāvājumu iesniegšanai, arī pretendentiem, kuri nav piedalījušies apspriedē ar tirgus dalībniekiem.

Apspriešanās ar tirgus dalībniekiem var šķist biedējoša, taču sociālie ieguvumi var būt ievērojami, ja šis process pārredzami organizē tirgu tā, lai nodrošinātu jaunus un lietotāju vajadzībām patiesi atbilstīgus risinājumus.

Labā prakse

- Pirms kontaktēšanās ar piegādātājiem noteikti veiciet tirgus izpēti. Jo labāk jūs pārzināt sociālās inovācijas un uzlabošanas iespējas, jo reālāks izskatās jūsu vajadzību izklāsts, kas veicina produktīvu un atbilstošu dialogu.
- Efektīvs dialogs ar tirgus dalībniekiem var prasīt laiku un resursus, taču ir pieejamas dažādas iespējas. Apsveriet metodi, kura ir proporcionāla jūsu līdzekļiem, iepirkuma apjomam un vērtībai, kā arī iesaistītajiem sociālajiem riskiem.

3.3. Līguma veids

Līguma veidam var būt izšķiroša nozīme iepirkuma sociālās ietekmes noteikšanā.

Līguma apjoms un ilgums

Nodrošiniet, lai līguma apjoms nebūtu šķērslis tajā piedalīties uzņēmumiem/organizācijām, kas var piedāvāt sociālo vērtību, tostarp MVU, sociālās ekonomikas organizācijām un sociālajiem uzņēmumiem. Mazāka apjoma līgumi, arī līgumu sadalīšana daļās, var atvieglot piekļuvi organizācijām, kas jau aktīvi darbojas sociālo ieguvumu sniegšanā, jo to lielums var būt piemērotāks organizāciju ražošanas jaudām. Tomēr pārāk maza apjoma līgumi var sašaurināt konkurentu loku un ierobežot iespējas ieguldīt sociālajos rezultātos. Ņemiet vērā, ka ir aizliegts sadalīt līgumu tā, lai apietu ES noteikumus, ja vien tas nav objektīvi pamatoti ⁽⁷⁵⁾.

⁽⁷⁵⁾ Direktīvas 2014/24/ES 5. panta 3. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 16. panta 3. punkts, Direktīvas 2014/23/ES 8. panta 4. punkts.

Nosakot sociālās atdeves iespējas, arī līguma ilgumam var būt būtiska nozīme. Īsa laikposma līgumi, kas noslēgti uz vienu gadu vai īsāku periodu, var apgrūtināt darbuzņēmēja iespējas ieguldīt sociālajos rezultātos un nodrošināt to sasniegšanu. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad tiek ieviestas jaunas metodes vai sistēmas, piemēram, lai uzraudzītu cilvēktiesību ievērošanu piegādes ķēdē vai apmācītu kādreizējos bezdarbniekus. Šādām iniciatīvām ir nepieciešams laiks, kamēr tās nostiprinās un sāk dot rezultātus, tāpēc, lemjot par līguma ilgumu, tas ir jāņem vērā. Ja līguma termiņš ir nepietiekams, tas var negatīvi ietekmēt arī pakalpojuma kvalitāti un nepārtrauktību. Tas var nelabvēlīgi ietekmēt dažus pakalpojumu saņēmējus (piemēram, cilvēkus, kas atrodas neaizsargātā situācijā). Viena no pieejām ir noteikt, ka līguma atjaunošana/ pagarināšana ir atkarīga no konkrētu sociālo rezultātu sasniegšanas, kā arī no vispārēji apmierinoša snieguma.

Daļu izmantošana

ES noteikumos ir uzsvēta iespēja sadalīt līgumus daļās, kā arī publiskā iepirkuma veicējiem ir noteikts pienākums paskaidrot, kādēļ ir pieņemts lēmums to nedarīt ⁽⁶⁾. Daļu izmantošana SAPI ietvaros var nodrošināt, ka mazāki uzņēmēji, sociālās ekonomikas organizācijas vai sociālie uzņēmumi var iesaistīties konkurencē, jo tie var nebūt spējīgi izpildīt visus apjomīga līguma aspektus. Tāpat, pamatojoties uz objektīviem un nediskriminējošiem, iepriekš noteiktiem kritērijiem, ir iespējams ierobežot daļu skaitu, kuras piešķir vienam pretendentam ⁽⁷⁾. Daļu izmantošana var palīdzēt nodrošināt, ka sociālo ieguvumu panākšanā tiek iesaistītas vairākas organizācijas.

Publiskā iepirkuma veicēji var izlemt, kā noteikt daļas, piemēram, pēc:

- piegādes veida,
- atsevišķo līgumu apjoma vai
- piegādes ģeogrāfiskā apgabala.

Iepriekšēja apspriešanās ar tirgus dalībniekiem (sk. 3.2. iedaļu) varētu sniegt jums informāciju par to, kā sadalīt daļas tā, lai tās būtu piemērotas tirgum un sekmētu vislabākās cenas un vērtības attiecības panākšanu.

Jūs varat pieņemt piedāvājumus gan par apvienotām, gan atsevišķām daļām. Pirmajā gadījumā paziņojumā par līgumu jānorāda, kuras daļas var apvienot. Attiecīgi jūs varat ierobežot daļu skaitu, par kurām piegādātājs var iesniegt piedāvājumu, un maksimālo daļu skaitu, kurās ir atļauts uzvarēt vienam piegādātājam.

Lēmums nepiešķirt līgumu pa daļām var būt piemērots, ja daļas varētu:

- ierobežot konkurenci,
- radīt risku, ka līguma izpilde būs pārāk sarežģīta tehniskā ziņā vai dārga, vai
- apdraudēt līguma izpildi, jo būtu nepieciešams koordinēt dažādu daļu darbuzņēmējus.

Pamatnolīguma vai līguma izvēle

Viens no veidiem, kā paaugstināt iepirkuma procedūras efektivitāti, īstenojot SAPI, varētu būt pamatnolīgumu slēgšana. Pamatnolīgumu var noslēgt ar vienu vai vairākiem uzņēmējiem, un tādējādi ir iespējams noslēgt vairākus līgumus, neatkārtojot visu iepirkuma procesu. Pamatnolīgumi var sekmēt SAPI, nodrošinot lielāku elastīgumu līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanā, kā arī var palielināt piegādātāju stimulu piedāvāt risinājumus ar lielāku sociālo atdevi, jo ir iespējams iegūt tiesības slēgt vairākus līgumus un tādējādi atgūt visus ar šo risinājumu īstenošanu saistītos papildu izdevumus.

Sīkāka informācija par SAPI īstenošanu, izmantojot pamatprincipus un līgumu noteikumus, tostarp tos, kas attiecas uz apakšuzņēmējiem, ir sniegta 5. nodaļā.

Laba prakse

- Laikus apsveriet, kā līguma veids un ilgums varētu ietekmēt piedāvājuma sociālo vērtību. Veicot apspriešanos ar tirgus dalībniekiem, varat vaicāt piegādātājiem, kāda veida līgums vai pamatnolīgums vislabāk ļautu tiem sasniegt sociālos rezultātus.

⁽⁶⁾ Direktīvas 2014/24/ES 78. apsvēruma un 46. panta 1. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 87. apsvēruma un 65. panta 1. punkts. Arī valstu valdības var izvēlēties noteikt, ka konkrēta veida līgumi obligāti jāsadala daļās.

⁽⁷⁾ Direktīvas 2014/24/ES 46. panta 2. punkts un Direktīvas 2014/25/ES 65. panta 2. punkts.

3.4. Procedūras izvēle

Direktīvas 2014/24/ES un 2014/25/ES ļauj izvēlēties starp piecām iepirkuma procedūrām ⁽⁷⁸⁾:

- atklāta procedūra – piedāvājumus var iesniegt jebkurš ekonomikas dalībnieks,
- slēgta procedūra – balstoties uz objektīviem kritērijiem, tiek izraudzīti vismaz pieci pretendenti, kas iesniedz piedāvājumus,
- konkursa procedūra ar sarunām – balstoties uz objektīviem kritērijiem, tiek izraudzīti vismaz trīs pretendenti, kas iesniedz piedāvājumus; par piedāvājumiem var notikt sarunas,
- konkursa dialogs – balstoties uz publiskā iepirkuma veicēja prasībām, tiek izraudzīti vismaz trīs kandidāti risinājumu piegādei, un
- inovācijas partnerība – tiek izraudzīti vismaz trīs kandidāti, kuru uzdevums ir izstrādāt un piegādāt tirgū vēl neesošas preces un pakalpojumus, dalot līgumu posmos.

Ir jānorāda, ka saskaņā ar Direktīvu 2014/24/ES konkursa procedūru ar sarunām un konkursa dialogu var izmantot tikai konkrētās situācijās ⁽⁷⁹⁾, un patiesas konkurences nodrošināšanai jums jebkurā gadījumā būtu jāauzicina vairāki kandidāti. SAPI var izmantot jebkurā no šīm procedūrām, taču izraudzītās procedūras dēļ konkrētā pieeja var atšķirties.

Atklātā procedūrā piedāvājumu var iesniegt jebkurš piegādātājs, bet pirms vai pēc piedāvājumu vērtēšanas varat novērtēt tā tehniskās un profesionālās spējas (arī iepriekšējo pieredzi) pēc principa "atbilst/neatbilst". Daudzpakāpju procedūras (t. i., visas, izņemot atklātu procedūru) ļauj iepriekš atlasīt pretendentes, pamatojoties uz kritērijiem, kuru vidū var būt spēja nodrošināt līguma sociālos aspektus. Vairāk par tehnisko un profesionālo spēju izvērtēšanu SAPI ir minēts 4. nodaļā.

Dialogs ar pretendentiem: konkurss par dienas aprūpes pakalpojumiem pieaugušajiem ar sarežģītām vajadzībām

Iepirkuma mērķi

Skotijas Robežu padome vēlējas pilnveidot dienas aprūpes pakalpojumus pieaugušajiem ar sarežģītām vajadzībām. Padome pārskatīja pakalpojumus, citstarp apspriežoties ar lietotājiem, un centās uzlabot aprūpes pakalpojumu individualizāciju un elastīgumu, lai tie atbilstu katras personas vajadzībām. Ņemot vērā potenciālo pakalpojumu sniedzēju ierobežoto loku, Padomei visgrūtāk bija piesaistīt dažādus iespējamus pakalpojumu sniedzējus, tostarp sociālos uzņēmumus, dalībai konkursā par šādu jaunu elastīgu līgumu slēgšanu.

Pieeja

Padome vispirms izmantoja parasto iepirkuma procesu, taču neviens piedāvājums neatbilda prasībām elastīgi sniegt atbilstīgus pakalpojumus. Pēc tam tā izstrādāja pieeju, kas ietvēra dialogus ar vairākiem trešā sektora pakalpojumu sniedzējiem. Iepirkuma komanda sagatavoja informatīvu dokumentu paketi, kurā bija izskaidrots process un izveidots pamats vairākiem dialogiem mēneša garumā ar katru pakalpojumu sniedzēju. Pakalpojumu sniedzējiem tika ļauts iepazīstināt ar plāniem pakalpojumu lietotājus un viņu aprūpētājus. Šis dialogs ļāva ieinteresētajām personām sadarboties ar potenciālajiem pakalpojumu sniedzējiem, lai izprastu un sniegtu savu ieguldījumu galīgajā konkursa specifikācijā. Galīgais kopīgi izstrādātais modelis tika apspriests ar visām iesaistītajām pusēm un pēc tam iesniegts iepirkuma procesa pēdējā daļā. Šādi iegūtie piedāvājumi tika izvērtēti un tika noslēgts līgums.

Rezultāti

Kopīgi izstrādātā modeļa rezultātā tika saņemts lielāks skaits kvalitatīvāku piedāvājumu, un atsaucība pārsniedza cerēto. Konkursa rezultātā ir samazinājies to cilvēku skaits, kuri aprūpes pakalpojumu saņemšanas nolūkā dodas ārpus savas teritorijas, un piecu gadu laikā, izmantojot iepirkuma modeli, ir panākts efektivitātes pieaugums 200 000 GBP vērtībā. Līgumā tika noteikts arī darbuņēmēju pienākums sniegt pakalpojumus tā, lai tie attiektos uz visiem galalietotājiem, vienlaikus nodrošinot individuālo vajadzību un padomes prasību apmierināšanu.

⁽⁷⁸⁾ Sk. Direktīvas 2014/24/ES I nodaļu (konkrētāk, 26.–31. pantu), Direktīvas 2014/25/ES I nodaļu (konkrētāk, 44.–49. pantu).

⁽⁷⁹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 26. panta 4. punkts. Saskaņā ar Direktīvu 2014/25/ES konkursa dialogu un sarunu procedūru ar iepriekšēju publicēšanu var izmantot bez īpaša pamatojuma.

Gūtās atziņas

Pakalpojumu sniedzēju, ieinteresēto personu un padomes kopīgā iesaiste sniedza pozitīvus ieguvumus, kas ir pārspējuši cerēto. Proti, tika nodrošināta personu ar mācīšanās traucējumiem un šo personu aprūpētāju iesaiste visā procesā, radot ieinteresētību jaunajā pakalpojumā. Elastīgais kopīgas izstrādes process trešā sektora piegādātājam pavēra plašas iespējas iesaistīt pakalpojuma izmantotājus, kā arī palīdzēja sagatavot iesniedzamo piedāvājumu. Piegādātājs norādīja: "Iespēja agrīnā stadijā tikties ar ģimenēm un pasūtītājiem ļāva mums labāk apmierināt identificētās klientu grupas īpašās vajadzības".

Procedūras izvēli var ietekmēt arī sociāli atbildīgus risinājumus piedāvājošā attiecīgā tirgus lielums, plānotā iepirkuma konkrētais priekšmets un darbības joma, kā arī tā sarežģītība. Ja iepirkums ir diezgan vienkāršs un standartizēts, kā arī ja piegādāt produktu vai sniegt pakalpojumu var tikai daži piegādātāji, tad atklāta procedūra var būt efektīva. Turpretī slēgta procedūra var būt ērtāka, ja produktam/pakalpojumam ir nepieciešamas būtiskas finansiālās un tehniskās spējas un ja to var nodrošināt liels skaits piegādātāju, jo tad jūs varat noteikt maksimālo kandidātu skaitu, kuri tiks uzaicināti piedalīties⁽⁸⁰⁾. Ja konkrētā līguma darbības joma ir sarežģītāka, nav iespējams pietiekami precīzi noteikt tehniskās specifikācijas vai ja ir nepieciešami inovatīvi risinājumi, jūs varat dot priekšroku konkursa procedūrai ar sarunām vai konkursa dialogam, ja ir izpildīti šo procedūru izmantošanas nosacījumi. Katras procedūras minimālais termiņš ir noteikts direktīvās. Uz tām attiecas vispārēja prasība atvēlēt pietiekamu laiku, ņemot vērā līguma sarežģītību⁽⁸¹⁾. Nosakot termiņus, jāņem vērā gaidāmo atbilžu kvalitāte un sarežģītība – īsi konkursa termiņi dažkārt var būt nelietderīgi, ja tādēļ vairāk laika jāpatērē iesniegto pieteikumu precizēšanai.

Daži publiskā iepirkuma veicēji varētu satraukties, ka SAPI apgrūtinās pretendentu atbilstību konkursa kritērijiem un ka netiks saņemti derīgi piedāvājumi. Viena no iespējām, kā risināt šīs bažas, ir iepriekš aplūkotā apspriešanās ar tirgus dalībniekiem. Dažas procedūras ļauj vairāk kontaktēties ar pretendentiem, ko var izmantot arī tāpēc, lai nodrošinātu labu atbilstību sociālajiem kritērijiem. Piemēram, konkursa procedūrā ar sarunām ir iespējams vienoties par sociālo rezultātu aspektiem (kas pārsniedz noteiktās minimālās prasības) un piemērojamo pārskatu sniegšanas kārtību. Konkursa dialoga un inovācijas partnerības procedūra var palīdzēt risināt sarežģītas sociālas problēmas, ļaujot pretendentiem izstrādāt un uzlabot jaunus risinājumus.

Saskaņā ar Direktīvu 2014/24/ES konkursa dialogu vai konkursa procedūru ar sarunām var izmantot, ja tirgus nevar publiskā iepirkuma veicēja vajadzības apmierināt bez jau pieejamu risinājumu pielāgošanas vai ja ir vajadzīga papildu projektēšana vai inovatīvi risinājumi⁽⁸²⁾. Šīs procedūras ir iespējams izmantot arī līgumiem, uz kuriem attiecas atvieglotais režīms, kas var nodrošināt lielāku procesuālo elastīgumu (sk. 4.2. iedaļu).

Šīs procedūras var radīt sociālo inovāciju un labāku izpratni par iespējām palielināt sociālo vērtību, taču to pārvaldībai ir nepieciešami resursi un zinātība. Vienkāršāks risinājums var būt iepriekšēja apspriešanās ar tirgus dalībniekiem pirms atklātas vai slēgtas procedūras.

Visbeidzot, gadījumos, kad organizācijas vajadzību apmierināšanai ir jāizstrādā inovatīvi risinājumi, tostarp gadījumos, kad runa ir par sociāliem mērķiem⁽⁸³⁾, noderīgs var būt publiskais iepirkums pirmskomercializācijas posmā (PIPP)⁽⁸⁴⁾. PIPP ļauj publiskā iepirkuma veicējiem salīdzināt dažādas iespējamās risinājumu pieejas un izvēlēties konkrētu sabiedrības vajadzību risināšanai vispiemērotāko. Publiskā sektora iestādes to var izmantot, lai paralēli iepirktu pētniecības un izstrādes pakalpojumus no vairākiem konkurējošiem piegādātājiem un salīdzinātu alternatīvas risinājumu pieejas, pēc tam nosakot risinājumus, kas paredz vislabāko cenas un vērtības attiecību.

⁽⁸⁰⁾ Direktīvas 2014/24/ES 65. pants un Direktīvas 2014/25/ES 46. pants.

⁽⁸¹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 47. pants, Direktīvas 2014/25/ES 66. pants un Direktīvas 2014/23/ES 39. pants.

⁽⁸²⁾ Direktīvas 2014/24/ES 26. panta 4. punkts. Saskaņā ar Komunālo pakalpojumu direktīvu konkursa dialogu un sarunu procedūru ar iepriekšēju publicēšanu var izmantot bez īpaša pamatojuma.

⁽⁸³⁾ Konkrētu piemēru, kā PIPP var izmantot, lai sniegtu aprūpes pakalpojumus plašākam lietotāju lokam, sk.: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/bioservo-technologies-gives-humans-robotic-super-strength-cyborgs>.

⁽⁸⁴⁾ PIPP ir izslēgts no publiskā iepirkuma direktīvu darbības jomas (sk. Direktīvas 2014/24/ES 14. pantu un Direktīvas 2014/25/ES 32. pantu). PIPP neattiecas uz komerciāla apjoma galaproduktu liela mēroga ražošanas izvēšanu, kas ietilpst publiskā iepirkuma direktīvu darbības jomā. Vairāk par PIPP, tā priekšrocībām un ierobežojumiem sk.: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/pre-commercial-procurement>.

Labā prakse

- Pieņemot lēmumu par procedūru, ņemiet vērā SAPI faktoros, tostarp pašreizējo tirgus spēju apmierināt jūsu sociālās prasības un piedāvājumu paredzamo kvalitāti un skaitu.
- Elastīgas procedūras var palīdzēt nodrošināt labu atbilstību sociālajiem kritērijiem, jo ļauj vairāk kontaktēties ar pretendentiem.

3.5. Specifikāciju noteikšana un apstrīdēšana

Tā kā specifikācijas var noteikt SAPI darbības jomu konkrētajā līgumā, kā arī ietekmēt konkurenci, ir ļoti svarīgi, lai tās būtu pareizas. Viens no veidiem, kā to panākt, ir, apspriežoties ar tirgus dalībniekiem, ļaut ieinteresētajām personām izteikt piezīmes par specifikāciju projektiem. Noderīgs var būt arī iekšējs specifikāciju apstrīdēšanas process.

Rokasgrāmatas 4.4. iedaļā ir aplūkota uz rezultātiem vai iznākumu balstītu specifikāciju izmantošana SAPI. Izejot ārpus šauras produkta vai pakalpojuma tehniskās specifikācijas un formulējot funkcionālās prasības, ir iespējams tirgū radīt sociālas inovācijas un jaunas idejas. Piemēram, noteikt, ka:

- nepieciešams transports, kam var pilnībā piekļūt visas personas, tostarp personas ar invaliditāti, nevis autobuss ar piekļuvi ratiņkrēsliem,
- arhitektūrai jābūt tādai, lai tai varētu piekļūt personas ar invaliditāti, nevis jākoncentrējas tikai uz vienu veidu, piemēram, uz ēku norādēm, kurās izmantots Braila raksts, vai audio sistēmām, vai
- jāiekļauj piegādes ķēžu pārredzamība un piedāvātā produkta darba tiesību uzraudzības process, nevis tikai jāpieprasa atbilstība SDO normām.

Laikus pievērsoties specifikāciju izstrādei, var uzlabot līguma sociālos rezultātus. Iepriekš aprakstītie vajadzību novērtēšanas, apspriešanās ar tirgus dalībniekiem un līguma formas un procedūras izvēles procesi nodrošina, ka ir iespējams panākt piemērotākus un reālāk sasniedzamus sociālos rezultātus.

Labā prakse

- Sociāli atbildīga iepirkuma plānošana ir tikpat svarīga kā iepirkuma specifikāciju un kritēriju izvēle. Ja tas ir iespējams un ir lietderīgi, apspriedieties ar darbiniekiem un galalietotājiem par sociālajām vajadzībām, iesaistieties tirgū, lai iepazīstinātu ar saviem mērķiem un iegūtu piegādātāju atsauksmes, un izvēlieties tādu iepirkuma pieeju, kas var nodrošināt vispozitīvākos sociālos rezultātus.

3.6. Fakultatīvo lauku izmantošana standarta veidlapās

Sākot ar 2023. gada 25. oktobri, publiskā iepirkuma veicējiem būs jāaizpilda jaunas un atjauninātas standarta veidlapas ⁽⁸⁵⁾ (e-veidlapas), kas tiem ļaus sniegt informāciju par sociālo apsvērumu un piekļūstamības jeb pieejamības kritēriju izmantošanu iepirkumos (attiecībā uz pieejamības aspektiem, tostarp standarta veidlapās, sk. 4.4.1. iedaļu). Atjauninātajās standarta veidlapās būs iekļauts fakultatīvs lauks, kurā varēsiet norādīt, ka iepirkuma procedūrā cenšaties sasniegt sociālu mērķi. Izmantojot šo iespēju, jūs sekmēsiet precīzāku datu vākšanu un analīzi par SAPI izmantošanu jūsu valstī un visā ES.

Pareiza e-veidlapu ieviešana ir ieguldījums. Tam nepieciešams pietiekami daudz laika un resursu, taču tam būs ievērojama atdeve, kas izpaudīsies kā ietaupīts visu īstenotāju un lietotāju laiks. Atšķirībā no iepriekšējām standarta veidlapām e-veidlapas jo īpaši ir paredzētas tam, lai tās lielā mērā automātiski aizpildītu e-iekirkuma sistēmas, nevis to lietotāji, tādējādi ievērojami samazinot administratīvo slogu. E-veidlapas var pielāgot katras valsts vajadzībām. Lai labāk izprastu procedūru un rīcības variantus, iepazīstieties ar e-veidlapu politikas īstenošanas rokasgrāmatu ⁽⁸⁶⁾.

⁽⁸⁵⁾ Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2019/1780 (2019. gada 23. septembris), ar ko izveido standarta veidlapas paziņojumu publicēšanai publisko iepirkumu jomā un atceļ Īstenošanas regulu (ES) 2015/1986 ("e-veidlapas") (OV L 272, 25.10.2019., 7. lpp.).

⁽⁸⁶⁾ Sk. https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/digital/eforms_lv.

4. NODAĻA

Iepirkuma procedūra

Šajā nodaļā sīkāk aplūkots, kā SAPI var īstenot līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procesā. Tajā visvairāk uzmanības ir pievērsts publiskā iepirkuma direktīvās paredzētajām iespējām, secīgi pārskatot konkursa posmus – no iepirkuma priekšmeta definēšanas līdz uzvarējušā piedāvājuma noteikšanai. Pamatojoties uz 3. nodaļā aplūkoto vajadzību novērtējumu un plānošanu, jūsu organizācija var izvēlēties, kura no šeit izklāstītajām pieejām ir piemērota jūsu līgumam. Šī izvēle bieži ietver vairāk nekā viena SAPI pasākuma izmantošanu, piemēram, apvienojot izslēgšanas un piešķiršanas kritērijus.

Katrā iedaļā ir ietverti piemēri no reālu publiskā iepirkuma veicēju pieredzes, kā arī ieteikumi par veicamajiem pasākumiem.

4.1. Priekšmeta definēšana un attiecīgo noteikumu identificēšana

Publiskā iepirkuma direktīvās nav paredzēta universāla pieeja publiskā iepirkuma līgumiem. Publiskā iepirkuma veicēji var izvēlēties starp dažādām procedūrām un metodēm, un uz dažiem līgumiem vai finanšu pasākumiem iepirkuma noteikumi vispār neattiecas – piemēram, uz darba līgumiem vai ar ekonomiku nesaistītiem vispārējās nozīmes pakalpojumiem ⁽⁸⁷⁾. Iepirkumiem, uz kuriem attiecas publiskā iepirkuma direktīvas, līguma priekšmeta noteikšana ir ļoti svarīga.

Saikne ar priekšmetu

Direktīvas 2014/24/ES 67. panta 3. punktā un Direktīvas 2014/25/ES 82. panta 3. punktā ir paskaidrots, kas ir "saikne ar priekšmetu". Kritērijus uzskata par saistītiem ar priekšmetu, ja tie jebkurā aspektā un jebkurā aprites cikla posmā ir saistīti ar veicamajiem būvdarbiem, piegādēm vai sniedzamajiem pakalpojumiem, ieskaitot faktorus, kas ir saistīti ar:

- a) šo būvdarbu, piegāžu vai pakalpojumu konkrēto ražošanas, sniegšanas vai tirdzniecības procesu; vai
- b) konkrētu procesu kādā citā to aprites cikla posmā,

pat ja šādi faktori nepieder pie to materiālās būtības.

Viena no iespējām, kā to izprast, ir šāda – ja jūs iepērkat tikai ābolus, jūs nevarat prasīt, lai pretendenti ražo arī apelsīnus. Tomēr jūs varat interesēties par apstākļiem, kādos tie audzē ābolus, tostarp par faktoriem, kas var nebūt acīm redzami, aplūkojot galaproduktu (piemēram, darba apstākļi).

Turpmākie piemēri šajā iedaļā ilustrē, kā saistība ar priekšmetu attiecas uz SAPI kritērijiem katrā konkursa posmā un kuras pieejas neatbilst šai prasībai.

Priekšmets parasti ir īss apraksts par precēm, pakalpojumiem vai būvdarbiem, ko plānojat iegādāties. Attiecībā uz procedūrām, kas pārsniedz ES robežvērtības, tas ir norādīts paziņojumā par līgumu kopā ar attiecīgajiem kopējās publiskā iepirkuma vārdnīcas (CPV) kodiem. Tie ļauj tirgum precīzi uzzināt, ko tieši jūs vēlaties iegādāties, un nodrošina ieinteresētajiem uzņēmējiem iespēju uzzināt par jūsu piedāvājumu. CPV kodi ir svarīgi arī tāpēc, ka tie nosaka, kurš direktīvās paredzētais tiesiskais režīms attiecas uz līgumu. Attiecībā uz sociālajiem un citiem specifiskiem pakalpojumiem, kas tiek iepirkti publiskā iepirkuma līguma veidā, publiskā iepirkuma direktīvās ir noteikts atvieglotais režīms, kas pieļauj lielāku elastīgumu līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procesā ⁽⁸⁸⁾. CPV nosaka, vai uz līgumu attiecas atvieglotais režīms un vai to var rezervēt organizācijām, kas veic sabiedriskā pakalpojuma uzdevumus (sk. 4.3. iedaļu).

Lai noteiktu attiecīgās iespējas piemērot sociālos kritērijus konkursa procesā, ir svarīgi arī izšķirties par līguma priekšmetu. Principā publiskā iepirkuma direktīvās ir skaidri noteikts, ka publiskā iepirkuma veicēji var piemērot sociālos kritērijus visā iepirkuma procesā, ja vien šie kritēriji ir saistīti ar līguma priekšmetu (plašāku informāciju par to, ko tas nozīmē, sk. izcēlumā iepriekš). Tālāk tabulā kā piemēri ir minēti dažādi līgumu veidi, piemērojami noteikumi un iespējamās SAPI pieejas.

⁽⁸⁷⁾ Uz tādiem dienestiem kā policija, tiesu sistēma un likumā noteiktās sociālā nodrošinājuma shēmas neattiecas konkrēti Eiropas tiesību akti vai iekšējā tirgus un konkurences noteikumi.

⁽⁸⁸⁾ Direktīvas 2014/24/ES III sadaļa (74.–77. pants), Direktīvas 2014/25/ES 91.–94. pants un Direktīvas 2014/23/ES 19. pants. Sk. 4.2. iedaļu turpmāk.

4.1. tabula

Ar līguma priekšmetu saistītas SAPI pieejas piemēri

Priekšmets	Piemērojamie noteikumi	SAPI pieejas piemērs
Slimnīcu formastērpu piegāde (aplēstā vērtība – 300 000 EUR)	Direktīva 2014/24/ES (pilnībā aptver)	<ul style="list-style-type: none"> — Izslēgšanas un atlases kritēriji ar mērķi nodrošināt ētisku darba praksi visā piegādes ķēdē — Piešķiršanas kritērijos ir iekļauta atsauce uz trešo personu marķējumu, kas apliecina ētisku ražošanu — Līguma klauzulas pastiprina saistības un ļauj uzraudzīt piegādes ķēdi — Tehniskās specifikācijas prasa pieklūstamību un invaliditātes iekļaušanu
Neaizsargātu jauniešu aprūpes pakalpojumi (aplēstā vērtība – 1 miljons EUR)	Direktīva 2014/24/ES (atvieglotais režīms)	<ul style="list-style-type: none"> — Iepriekšēja apspriešanās ar tirgus dalībniekiem, lai izšķirtos par visefektīvāko pakalpojumu sniegšanas veidu — Apspriešanās ar lietotājiem un ekspertiem, lai noteiktu lietotāju vajadzības, tostarp par pieklūstamību — Līgums var būt rezervēts sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas organizācijām (privileģēto tiesību līgumi par sociālajiem pakalpojumiem) — Piešķiršanas kritēriji ir vērsti uz kvalitāti un sociālo iekļaušanu (piemēram, prioritāšu noteikšana attiecībā uz invaliditāti iekļaujošiem raksturlielumiem un pieklūstamības elementiem) — Līguma klauzulas samaksu var piesaistīt rezultātiem, piemēram, definētiem pozitīviem ieguvumiem jauniešiem
Publiskā un privātā sektora partnerība (PPP), lai attīstītu pilsēteritoriju, arī sociālos mājokļus un sabiedrisko pakalpojumus (aplēstā vērtība – 25 miljoni EUR)	Direktīva 2014/23/ES (Koncesiju direktīva)	<ul style="list-style-type: none"> — Atlases kritēriji ietver pieredzi iepriekšējo projektu īstenošanā sociāli iekļaujošā veidā — Tehniskajās specifikācijās jāiekļauj visu ēku, publisko zonu un labiekārtojuma pieklūstamības kritēriji — Līguma noteikumi ietver noteikta skaita nelabvēlīgākā situācijā esošu darba ņēmēju pieņemšanu darbā un apmācību

Lai gan tabulā ir atspoguļota tikai neliela daļa līgumu veidu, kuros priekšplānā var izvirzīt sociālos apsvērumus, tā ilustrē virkni ES tiesību aktos paredzēto pieeju. Visas iepriekš izklāstītās SAPI pieejas ir saistītas ar līguma priekšmetu. Daži ar līguma priekšmetu nesaistītas pieejas piemēri ir šādi:

- prasība, lai visiem pretendentu produktiem (tostarp tiem, kas netiek iepirkti) būtu trešās personas marķējums/sertifikāts vai lai nelabvēlīgākā situācijā esošie darbinieki tiktu nolīgti viscaur uzņēmuma darbā (nevis tikai konkrētajam līgumam),
- papildpunktu piešķiršana pretendentiem, kuri piekrīt ziedot labdarībai vai atbalstīt projektu, kas nav saistīts ar piešķirto līgumu,
- prasība, lai pretendentiem būtu vispārēja korporatīvās sociālās atbildības politika, nevis konkrētas prasības attiecībā uz līguma izpildi.

Trešo piemēru pastiprina Direktīvas 2014/24/ES 97. apsvērumus un Direktīvas 2014/25/ES 102. apsvērumus. Jums būtu nevis jāpieprasa visa uzņēmuma mēroga politika, bet gan jākoncentrējas uz konkrētiem sociālās atbildības aspektiem, ko vēlaties risināt līgumā. Dažos gadījumos korporatīvās sociālās atbildības politika var kalpot kā (daļējs) pierādījums saistībā ar konkrētu prasību. Piemēram, ja jūsu līgumā ir ietverti nosacījumi par trauksmes cēlēju aizsardzību visā piegādes ķēdē, pretendenti var atsaukties uz savu vispārējo trauksmes celšanas politiku un uz konkrētiem pasākumiem, kas tiks ieviesti saistībā ar līgumu.

4.2. Atvieglotais režīms

Publiskā iepirkuma direktīvu 2014. gada reformas laikā tika atzīts, ka atsevišķiem pakalpojumiem, jo īpaši tādiem, kas ir saistīti ar sociālajiem, veselības aprūpes, izglītības un sabiedriskajiem pasākumiem, ir jāpiemēro atsevišķi noteikumi. Šiem pakalpojumiem pēc to būtības ir neliela pārrobežu dimensija, turklāt to organizācija dažādās ES valstīs ir atšķirīga, atspoguļojot atšķirīgas kultūras tradīcijas. Šo iemeslu dēļ tika izveidots atsevišķs atvieglotais režīms, kas rada unikālas iespējas SAPI.

Eiropas kvalitātes sistēma sociālo pakalpojumu jomā

2010. gadā tika pieņemta brīvprātīgā Eiropas kvalitātes sistēma sociālo pakalpojumu jomā. Šajā sistēmā ir definēti sociālo pakalpojumu kvalitātes principi un darbības kritēriji, kas palīdz tos īstenot un uzraudzīt. Tā ir adresēta gan par sociālajiem pakalpojumiem atbildīgajiem publiskā iepirkuma veicējiem, gan pakalpojumu sniedzējiem un to darbiniekiem.

Vispārīgajos kvalitātes principos ir noteikts, ka sociālajiem pakalpojumiem jābūt pieejamiem – arī cenu ziņā –, sasniedzamiem, uz personu vērstiem, visaptverošiem, nepārtrauktiem, kā arī orientētiem uz rezultātu sasniegšanu. Katrs no šiem principiem ir sīkāk izskaidrots sistēmā.

Principi un kritēriji ir īpaši svarīgi attiecībā uz pakalpojumiem, kam piemēro atviegloto režīmu. Piemēram, tie var palīdzēt strukturēt apspriešanos ar lietotājiem un viņu iesaistīšanu pakalpojumu plānošanā un līguma slēgšanas tiesību piešķiršanā. Regulējuma pilnais teksts ir pieejams šeit.

Atvieglotais režīms attiecībā uz sociālajiem un citiem īpašajiem pakalpojumiem ⁽⁸⁹⁾ paredz augstāku ES noteikumu piemērošanas robežvērtību, un dalībvalstīm ir atļauts ieviest valsts noteikumus par to sniegšanas tiesību piešķiršanu. Tā kā šajā jomā dalībvalstīm ir atstāta plaša rīcības brīvība, sociālajiem un citiem īpašajiem pakalpojumiem piemērojami procesuālie noteikumi ES var ievērojami atšķirties. Saskaņā ar ES tiesību aktiem spēku saglabā tikai Līguma pamatprincipi par pārredzamību un vienlīdzīgu attieksmi, kā arī prasība publicēt paziņojumu par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu.

Ievērojot šos pamatprincipus, atvieglotā režīma līgumiem ir iespējams izmantot piešķiršanas procedūras, kas ir elastīgākas nekā pilnībā aptvertiem līgumiem izmantotās. Piemēram, lietotāji un potenciālie pakalpojumu sniedzēji var tikt vairāk iesaistīti pakalpojuma izstrādē, kā arī var notikt sarunas par dažādiem aspektiem, piemēram, kvalitāti, aptvērumu un personāla nodrošinājumu. Ir iespējams arī piemērot procedūras, kuru pamatā ir publiskā iepirkuma direktīvās noteiktās procedūras, taču ar īpašiem pielāgojumiem, kas padara tās piemērotākas jūsu iepirtajiem pakalpojumiem ⁽⁹⁰⁾. Jūs, iespējams, varētu vēlēties rīkot dialoga sanāksmes ar pretendentiem, pirms publicējat uzaicinājumu iesniegt piedāvājumus vai aprakstošo dokumentu, vai arī pielāgot termiņus vai uzaicināmo pretendentu skaitu.

Konkrēti piemēri par atvieglotā režīma izmantošanu valstu praksē ir redzami izcēlumos šajā iedaļā.

Atvieglotā režīma valsts tiesību aktu / norādījumu piemēri: Francija un Skotija

2019. gadā trīs Francijas ministrijas kopīgi publicēja norādījumus par iepirkuma sociālajiem aspektiem. Tie atspoguļo publiskā iepirkuma direktīvas, kas Francijas tiesībās ir īstenotas ar 2016. gada 25. marta Dekrētu Nr. 2016-360.

Līdzās daudzām citām tēmām rokasgrāmatā ir aplūkota arī "pielāgotās procedūras" izmantošana, ko var izmantot dekrēta 27. un 28. pantā noteiktajiem sociālajiem un citiem īpašajiem pakalpojumiem. Tajā ir ieteikts, kā šo procedūru izmantot sociālo mērķu sasniegšanai, piemēram, bezdarbnieku iekļaušanai darba tirgū. Piemēram, pretendenti var kā variantus ierosināt dažādus sociālo mērķu sasniegšanas veidus.

Rokasgrāmatā arī uzsvērts, ka pielāgotā procedūra neļauj rezervēt līgumus vienam konkrētam uzņēmumam, taču attiecīgos gadījumos var izmantot tiesību rezervēšanu.

⁽⁸⁹⁾ Direktīvas 2014/24/ES III sadaļa (74.–77. pants) un Direktīvas 2014/25/ES 91.–94. pants. Direktīvas 2014/23/ES 19. pants paredz, ka uz koncesijām sociāliem un citiem īpašajiem pakalpojumiem attiecinā tikai noteikumus par iepriekšēja informatīva paziņojuma publicēšanu, paziņojumu par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu un tiesiskās aizsardzības līdzekļiem.

⁽⁹⁰⁾ Paziņojumā par līgumu ir svarīgi norādīt, vai tiek izmantota kāda no standarta procedūrām vai arī pielāgota procedūra, kuras mērķis ir piešķirt atvieglotā režīma līgumu.

Francijas Tieslietu direktorāts (*Direction des Affaires Juridiques*) arī ir publicējis vadlīnijas par pielāgotās procedūras izmantošanu, uzsverot, ka tās ļauj plašāk piedalīties MVU un citiem “netradicionāliem” pretendentiem.

Skotijā ir izstrādātas īpašas vadlīnijas par aprūpes un atbalsta pakalpojumu iepirkumu saskaņā ar atviegloto režīmu. Tajās izklāstīta labākā prakse attiecībā uz pakalpojumu lietotāju un aprūpes pakalpojumu sniedzēju iesaistīšanu, iepirkuma plānošanu, vajadzības gadījumā iekļaujot prasības par sabiedrisko labumu, un līgumu pārvaldību pēc to slēgšanas tiesību piešķiršanas. Tajā ar piemēriem parādīts, kā katrā iepirkuma procesa posmā var aizsargāt pakalpojumu nepārtrauktību un kvalitāti.

Ievērojams skaits pakalpojumu, kam piemēro atviegloto režīmu, ir personalizēti pakalpojumi. Tiem ir būtiska ietekme uz saņēmēju labklājību, un tie ir darbietilpīgi. ES publiskā iepirkuma noteikumos ir atzīts, ka, iepērkot šādus pakalpojumus, ir svarīgi ņemt vērā vairākus ar kvalitāti saistītus aspektus un apsvērumus. Tāpēc valsts noteikumiem par atvieglotā režīma līgumiem jānodrošina, ka publiskā iepirkuma veicēji var ņemt vērā: pakalpojumu kvalitāti, nepārtrauktību, piekļūstamību, pieejamību, arī cenas ziņā, un vispusību, dažādu kategoriju lietotāju, tostarp nelabvēlīgākā situācijā esošu un neaizsargātu grupu, īpašās vajadzības, lietotāju iesaistīšanu un to statusa stiprināšanu, kā arī inovāciju. Nacionālajos noteikumos var paredzēt, ka šādu līgumu piešķiršanas kritēriji ietver arī pakalpojumu kvalitāti un ilgtspēju.

Ir vērts atgādināt, ka pakalpojuma, arī sociālo pakalpojumu, sniegšanu var organizēt dažādos veidos. Uz dažiem no tiem iepirkuma noteikumi vispār neattiecas. Piemēri:

- jūs varat piešķirt dotāciju vienai vai vairākām kopienas organizācijām ⁽⁹¹⁾,
- jūsu organizācija, iespējams, izvēlēsies sniegt pakalpojumu ar saviem resursiem, vai
- jūsu organizācija var izmantot iekšējo pakalpojumu sniedzēju vai pakalpojuma sniegšanas nolūkā sadarboties ar citiem publiskā iepirkuma veicējiem ⁽⁹²⁾.

Ir jāņem vērā Līguma 107. un 108. pantā izklāstītie noteikumi par valsts atbalstu, ja pastāv risks, ka kādam uzņēmumam var tikt piešķirtas selektīvas priekšrocības ⁽⁹³⁾.

Pils to pakalpojumu saraksts, uz kuriem attiecas atvieglotais režīms, ir dots publiskā iepirkuma direktīvās ⁽⁹⁴⁾; nākamajā lappusē ir minēti tie pakalpojumi, kas visvairāk attiecas uz SAPI. Treknrakstā norādītos pakalpojumus var rezervēt sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas organizācijām (sk. 4.3. iedaļu).

Laba prakse

- Nosakot līguma priekšmetu, apsveriet, kā no tā izrietēs piemērojamās tiesību normas – piemēram, vai uz to attiecas atvieglotais režīms.
- Jūsu līguma priekšmets un attiecīgie CPV kodi nosaka arī piemērojamo SAPI kritēriju loku, tāpēc pārliecinieties, ka ir iekļauti visi attiecīgie aspekti (piemēram, pilsēteritorijas attīstība, ieskaitot sociālos mājokļus un sabiedriskos pakalpojumus).
- Ja tiek piemērots atvieglotais režīms, jums jāiepazīstas ar valsts noteikumiem un nostādņēm, kā arī jāapsver, kā procedūru organizēt tā, lai maksimāli palielinātu sociālo vērtību, piemēram, iepirkuma procedūrā iesaistot lietotājus.

Saskaņā ar atviegloto režīmu piešķirto līgumu piemēri

Oficiālajā Vēstnesī publicētie paziņojumi parāda dažus veidus, kā atvieglotais režīms tiek izmantots sociālo mērķu sasniegšanai. Piemēram, publiskā iepirkuma veicējs izvēlējās līgumam par kopienas profilakses un labsajūtas uzlabošanas pakalpojumiem izmantot konkursa procedūru ar sarunām. Tā mērķis bija iesaistīties pakalpojumu tīkla kopizstrādē un turpmākajā izpildē.

⁽⁹¹⁾ Kā tas paredzēts Direktīvas 2014/24/ES 4. apsvērumā: “(..) kādas darbības finansēšana vien, jo īpaši ar dotācijām, kas nereti ir saistīta ar pienākumu atļūdzināt saņemtās summas, ja tās nav izmantotas paredzētajiem mērķiem, parasti neietilpst publiskā iepirkuma noteikumu darbības jomā.” Sk. arī Direktīvas 2014/24/ES 114. apsvērumu un Direktīvas 2014/25/ES 120. apsvērumu.

⁽⁹²⁾ Šajā gadījumā piemēro Direktīvas 2014/24/ES 12. pantā un Direktīvas 2014/23/ES 17. pantā izklāstītos noteikumus par publiskajiem līgumiem un koncesijām starp publiskā sektora subjektiem. Direktīvas 2014/25/ES 28.–30. pantā ir izklāstīti noteikumi, kas piemērojami īpašām attiecībām komunālo pakalpojumu iepirkuma jomā.

⁽⁹³⁾ Papildu informāciju sk.: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/modernisation/index_en.html.

⁽⁹⁴⁾ Direktīvas 2014/24/ES XIV pielikums, Direktīvas 2014/25/ES XVII pielikums un Direktīvas 2014/23/ES IV pielikums.

Paziņojumā bija norādīti gaidāmie rezultāti, tostarp:

- indivīdu un kopienu dzīves kvalitātes uzlabošana,
- uzlabota cilvēku vispārējā veselība un labklājība no dzimšanas visas dzīves garumā un sniegts atbalsts, lai cilvēki saglabātu savu neatkarību,
- cilvēkiem ir izvēles iespējas un kontrole pār saņemtajiem pakalpojumiem un atbalstu.

Piesūdzēšanas kritērijos galvenā uzmanība tika pievērsta sociālajai vērtībai un citiem kvalitatīvajiem pakalpojuma aspektiem.

Cits piemērs ir pamatnolīgums par labklājības pakalpojumu sniegšanu vecāka gadagājuma cilvēkiem. Arī tas tika piesūdzēts pēc konkursa procedūras ar sarunām. Ieinteresētie pakalpojumu sniedzēji tika aicināti iesniegt koncepcijas par atbalsta sniegšanu mājās dzīvojošiem neaizsargātiem cilvēkiem, tostarp par attālinātas palīdzības aprīkojuma nodrošināšanu.

Piesūdzēšanas kritērijos galvenā uzmanība tika pievērsta sniegto pakalpojumu kvalitātei, tostarp zinātībai un ieguldītajiem resursiem, kā arī izmantotajām metodēm, lai ļautu pakalpojumu saņēmējiem palikt mājās. Kopumā tika saņemti četri piedāvājumi, un uzvarējušais pretendents bija MVU.

4.2. tabula

Izvilks no Direktīvas 2014/24/ES XIV pielikuma: atsevišķi pakalpojumi, kam piemēro atviegloto režīmu” un Direktīvas 2014/24/ES 77. pantā vai Direktīvas 2014/25/ES 94. pantā paredzēto tiesību rezervēšanu (treknrakstā)

Apraksts	CPV kods
Veselības, sociālie un saistītie pakalpojumi	75200000-8; 75231200-6; 75231240-8; 79611000-0; 79622000-0 (Mājsaimniecību personāla nodrošināšanas pakalpojumi); 79624000-4 (Aprūpes personāla nodrošināšanas pakalpojumi) un 79625000-1 (Medicīniskā personāla nodrošināšanas pakalpojumi), no 85000000-9 līdz 85323000-9 (Veselības un sociālā darba pakalpojumi); 98133100-5, 98133000-4 (Sabiedrisko organizāciju sniegtie pakalpojumi); 98200000-5; 98500000-8 (Privātas mājsaimniecības ar nodarbinātām personām) un no 98513000-2 līdz 98514000-9 (Darbspēka pakalpojumi mājsaimniecībām, Aģentūru personāla pakalpojumi mājsaimniecībām, Kalpotāju pakalpojumi mājsaimniecībām, Pagaidu personāls mājsaimniecībās, Mājas palīdzības pakalpojumi un Mājas apkopes pakalpojumi)
Administratīvie sociālie, izglītības, veselības aprūpes un kultūras pasākumi	85321000-5 un 85322000-2, 75000000-6 (Pārvaldes, aizsardzības un sociālā nodrošinājuma pakalpojumi), 75121000-0 (Administratīvie izglītības pakalpojumi), 75122000-7 (Administratīvie veselības aprūpes pakalpojumi), 75124000-1; no 79955000-5 līdz 79955200-7; no 80000000-4 Izglītības un mācību pakalpojumi līdz 80660000-8, ieskaitot 80110000-8 (Pirmsskolas izglītība), 80300000-7 ([Augstākā izglītība), 80420000-4 (E-mācības), 80430000-7 (Augstākās izglītības līmeņa pieaugušo izglītības pakalpojumi), 80511000-9 (Darbinieku mācību pakalpojumi), 80520000-5 (Mācību telpas) un 80590000-6 (Mācību konsultāciju pakalpojumi); no 92000000-1 līdz 92700000-8, ieskaitot 92500000-6 (Bibliotēku, arhīvu, muzeju un citi kultūras pakalpojumi), 92600000-7 (Sporta pakalpojumi) 79950000-8 (Izstāžu, gadatirgu un kongresu organizēšanas pakalpojumi), 79951000-5 (Semināru organizēšanas pakalpojumi), 79952000-2 (Pasākumu organizēšanas pakalpojumi), 79952100-3 (Kultūras pasākumu organizēšanas pakalpojumi), 79953000-9 (Festivālu organizēšanas pakalpojumi), 79954000-6 (Sarīkojuma organizēšanas pakalpojumi), 79955000-3 (Modes skašu organizēšanas pakalpojumi), 79956000-0 (Gadatirgu un izstāžu organizēšanas pakalpojumi)
Obligātie sociālās nodrošināšanas pakalpojumi (1)	75300000-9
Pabalstu pakalpojumi	75310000-2, 75311000-9, 75312000-6, 75313000-3, 75313100-4, 75314000-0, 75320000-5, 75330000-8, 75340000-1

Apraksts	CPV kods
Citi kopienas, sociālie un personālie pakalpojumi, tostarp arodbiedrību, politisko organizāciju, jauniešu biedrību sniegtie pakalpojumi, un citi biedru organizāciju pakalpojumi	98000000-3; 98120000-0; 98132000-7; 98133110-8(Jauniešu organizāciju sniegtie pakalpojumi) un 98130000-3
Reliģiskie pakalpojumi	98131000-0
Citi administratīvie pakalpojumi un valdības pakalpojumi	75100000-7 līdz 75120000-3; 75123000-4 (Administratīvie mājokļu pakalpojumi) ; no 75125000-8 līdz 75131000-3
Pakalpojumu sniegšana sabiedrībai	no 75200000-8 līdz 75231000-4
Ar cietumiem saistīti pakalpojumi, sabiedriskās drošības un glābšanas pakalpojumi, ja tie nav izslēgti saskaņā ar 10. panta h) punktu	no 75231210-9 līdz 75231230-5; no 75240000-0 līdz 75252000-7; 794300000-7; 98113100-9
Starptautiskie pakalpojumi	98900000-2 (Ārpusteritoriālo organizāciju un institūciju sniegtie pakalpojumi) un 98910000-5 (Starptautiskām organizācijām un struktūrām raksturīgi pakalpojumi)

(¹) Direktīva neattiecas uz minētajiem pakalpojumiem, ja tos organizē kā ar ekonomiku nesaistītus vispārējas nozīmes pakalpojumus. Dalībvalstīm ir brīva izvēle obligāto sociālo pakalpojumu vai citu pakalpojumu sniegšanu organizēt vai nu kā vispārējas ekonomiskas nozīmes pakalpojumus, vai kā ar ekonomiku nesaistītus vispārējas nozīmes pakalpojumus.

4.3. Tiesību rezervēšana

Daudzās ES dalībvalstīs aizsargātajām darbnīcām un nodarbinātības programmām ir svarīga nozīme, jo tās palīdz integrēt darba tirgū personas ar invaliditāti vai citādi nelabvēlīgākā situācijā esošas personas. Šajās darbnīcās bieži vien tiek sniegti pakalpojumi, kas nepieciešami publiskā iepirkuma veicējiem, piemēram, apkope un remonts, noliktavu pārvaldība vai ražošana un montāža. Turklāt aizsargātas nodarbinātības programmas pastāv arī uzņēmumos, kas veic dažādas darbības, piemēram, sniedz tūrisma vai IT pakalpojumus. Šajās darbnīcās un programmās tiek piedāvāts nodarbināt personas ar invaliditāti, un tajās var tikt nodarbināti arī citi nelabvēlīgākā situācijā esoši darbinieki.

Saskaņā ar publiskā iepirkuma direktīvām (⁹⁵) dalībvalstis var rezervēt tiesības piedalīties publiskā iepirkuma procedūrās aizsargātajām darbnīcām un ekonomikas dalībniekiem, kuru galvenais mērķis ir personu ar invaliditāti vai nelabvēlīgākā situācijā nonākušu personu sociālā un profesionālā integrācija. Ir arī iespējams paredzēt, ka līgumi tiek izpildīti strukturētu un stabilu aizsargātas nodarbinātības programmu ietvaros. Lai varētu izmantot šo tiesību rezervēšanas iespēju, vismaz 30 % no šo darbnīcu, ekonomikas dalībnieku vai programmu darbiniekiem jābūt personām ar invaliditāti vai nelabvēlīgākā situācijā nonākušām personām. Ir arī iespējams rezervēt tikai atsevišķas līguma daļas.

Kas ir persona ar invaliditāti vai nelabvēlīgākā situācijā esoša persona? Lai gan precīza definīcija būs atkarīga no dalībvalsts (-īm), kura(-as) nolēmusi(-ušas) rīkoties saskaņā ar ES noteikumiem par privilēģēto tiesību līgumiem, un tādējādi tā tiks atspoguļota valsts tiesību aktos, zemāk redzamajā izcēlumā ir minētas par šādām personām bieži uzskatītu personu kategorijas (⁹⁶). Ņemiet vērā, ka personu ar invaliditāti un nelabvēlīgākā situācijā esošu darba ņēmēju kategorijas nav savstarpēji izslēdzošas.

Kas ir personas ar invaliditāti un nelabvēlīgākā situācijā esošas personas?

Personas ar invaliditāti saskaņā ar UNCRPD ir visas personas, kurām ir dažādi ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu traucējumi, kas mīļiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var apgrūtināt viņu pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē vienlīdzīgi ar citiem.

Dažkārt persona ar invaliditāti tiek oficiāli atzīta, ja tai:

- tiek atzīta invaliditāte saskaņā ar valsts tiesisko regulējumu; vai

(⁹⁵) Direktīvas 2014/24/ES 20. pants, Direktīvas 2014/25/ES 38. pants un Direktīvas 2014/23/ES 24. pants.

(⁹⁶) Turpmāk minētie saraksti ir orientējoši, un to pamatā ir attiecīgi ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCRPD) 1. pants un (ar dažiem papildinājumiem) Komisijas Regulas (ES) Nr. 651/2014 (Vispārējā grupu atbrīvojuma regula) 2. pants.

b) ir ES invaliditātes karte.

Nelabvēlīgākā situācijā esoša persona var būt ikviens persona, kas ietilpst kādā no šādām kategorijām:

- a) ilgstošie bezdarbnieki (bezdarba ilgums var atšķirties, piemēram, personas, kas 6–24 mēnešus nav strādājušas regulāru algotu darbu);
- b) jaunieši (piem., vecumā no 15 līdz 24 gadiem);
- c) personas, kuras nav ieguvušas vidējo izglītību vai profesionālu kvalifikāciju (Starptautiskā standartizētā izglītības klasifikācija 3) vai ir beigušas pilna laika mācības pēdējo divu gadu laikā un vēl nav ieguvušas pirmo regulāro algoto darbu;
- d) tā ir vecāka par 50 gadiem;
- e) kurai kā vientuļam pieaugušajam ir viens vai vairāki apgādājāmie;
- f) kas strādā nozarē vai profesijā dalībvalstī, kurā dzimumu līdzsvara trūkums pārsniedz vidējo dzimumu līdzsvara trūkumu visās saimniecības nozarēs minētajā dalībvalstī (piem., 25 %), un kas pieder pie minētās nepietiekami pārstāvētās dzimuma grupas;
- g) kura pieder pie etniskās minoritātes kādā no dalībvalstīm un/vai kurai ir jānostiprina valodas zināšanas, profesionālās zināšanas vai profesionālā pieredze, lai palielinātu savas iespējas iegūt pastāvīgu darbu;
- h) kuru var uzskatīt par nabadzības vai smaga trūkuma riskam pakļautu personu (piem., materiāli nenodrošinātas vai māsaimniecībās ar zemu darba intensitāti dzīvojošas personas, bezpajumtnieki utt.); vai
- i) tai ir citi apstākļi, kas rada neaizsargātību (piemēram, vardarbība ģimenē, personas, kas cieš no atkarībām utt.).

Papildus iepriekš aprakstītajam vispārīgajam noteikumam par tiesību rezervēšanu dalībvalstīm ir pieejama atsevišķa rezervēšana attiecībā uz dažiem pakalpojumiem, uz kuriem attiecas atvieglotais režīms⁽⁹⁷⁾. Tā attiecas uz organizācijām, kas veic ar piešķiramo līgumu saistītus sabiedrisko pakalpojumu uzdevumus, piemēram, bezpeļņas fondiem, kas veicina lasītprasmi un rakstītprasmi un vēlas piedalīties konkursā par pieaugušo lasītprasmes un rakstītprasmes nodarbību rīkošanu. Šādas organizācijas var piedalīties konkursā tikai tad, ja tās atbilst vairākiem nosacījumiem, kas saistīti ar to mērķiem, peļņas atkārtotu ieguldīšanu un darbinieku īpašumtiesībām vai līdzdalības pārvaldību⁽⁹⁸⁾. Organizācijas, uz kurām attiecas šī rezervēšana, var ietvert sociālos uzņēmumus, darbinieku savstarpējās sabiedrības un labdarības organizācijas.

To pakalpojumu saraksts, kuriem var piemērot minēto rezervēšanu, ir izsmelošs, tādējādi to nevar piemērot citiem pakalpojumiem. Turklāt organizācijai, kurai līgums piešķirts saskaņā ar šādu rezervēšanu, tas pats publiskā iepirkuma veicējs iepriekšējo trīs gadu laikā nedrīkst būt piešķīris līgumu par tiem pašiem pakalpojumiem saskaņā ar šādu rezervēšanu. Ja minēto trīs gadu laikā organizācijai ir piešķirts līgums par attiecīgajiem pakalpojumiem, ko tas pats publiskā iepirkuma veicējs ir piešķīris ar rezervēšanu nesaistītā iepirkuma procedūrā, šis ierobežojums uz to neattiecas. Visbeidzot, saskaņā ar atrunu piešķirto līgumu maksimālais ilgums ir trīs gadi.

Šo noteikumu mērķis ir nodrošināt, lai rezervēšana nepamatoti neizkropļotu konkurenci. Ir svarīgi paturēt prātā, ka tiesību rezervēšanas izmantošana nav obligāta. Tas, ka attiecīgais pakalpojums ir iekļauts to pakalpojumu sarakstā, attiecībā uz kuriem var īstenot rezervēšanu, neliedz jums piešķirt līgumu par šo pakalpojumu, izmantojot procedūru bez rezervēšanas saskaņā ar atvieglotā režīma noteikumiem.

Konkurss ar rezervēšanu pārtikas pārstrādei Vendē (Francija)

Iepirkuma mērķis

2011. gadā Vendē departaments noslēdza līgumu ar sociālo uzņēmumu, kas strādā ar personām ar invaliditāti, par bioloģiskās lauksaimniecības produktu konsolidācijas centra ekspluatāciju. Centrs atbalsta maltīšu uzglabāšanu, pārstrādi, iepakojšanu un piegādi vidusskolām. Mērķis bija iegādāties ilgtspējīgus, kvalitatīvus produktus par zemākām izmaksām un atvieglot piekļuvi vietējiem ražotājiem.

⁽⁹⁷⁾ Direktīvas 2014/24/ES 77. pants un Direktīvas 2014/25/ES 94. pants. Attiecīgie pakalpojumi treknrakstā ir uzskaitīti 4.2. tabulā.

⁽⁹⁸⁾ Šie nosacījumi ir paredzēti Direktīvas 2014/24/ES 77. panta 2. punktā un Direktīvas 2014/25/ES 94. panta 2. punktā.

Pieceja

Līgums tika noteikts kā rezervēts konkurss. Uzvarējušais pretendents bija organizācija ADAPEI-ARIA 85. Šis sociālais uzņēmums strādā ar personām ar invaliditāti un nodrošina tām ne vien darbvietu, bet arī medicīnisko un sociālo atbalstu. Kopumā organizācija nodarbina vairāk nekā 1 400 cilvēkus. Tika izveidota pircēju grupa, lai kopīgi iepirktu pārtiku, veicinot konsolidācijas centra izmantošanu. Konsolidācijas centra ekspluatācijas līgums tika pārjaunots 2015. gadā.

Rezultāti

Piešķirot privileģēto tiesību līgumu sociālajam uzņēmumam, kas strādā ar personām ar invaliditāti, departaments nodrošināja pozitīvu sociālo ietekmi, kā arī vietējā līmenī ražotās bioloģiskās pārtikas izmantošanu. Katru gadu 31 vidusskolai tiek piegādāts vairāk nekā 1 800 000 maltiņu.

Gūtās atziņas

Modelis ir ļāvis sekmīgi izveidot vienotu un globālu pieeju iepirkumam pārtikas un sabiedriskās ēdināšanas nozarē, aptverot trīs ilgtspējīgas attīstības pīlārus – vides, sociālo un ekonomisko. Šī pieeja ir efektīvi sasaistījusi lauksaimniecības un pārtikas pakalpojumu piegādātāju vajadzības ar dažādu pircēju piegādes vajadzībām, piešķirot sociālajam uzņēmumam privileģēto tiesību līgumu. Pašlaik departaments apsver iespēju paplašināt programmu, iekļaujot tajā citus pircējus (pansionātus, skolas, pašvaldības), un, iespējams, izmantot līdzīgu pieeju attiecībā uz zivīm; pašlaik tiek īstenoti tirgus iesaistīšanas pasākumi.

Laba prakse

- Līguma rezervēšana, lai par to varētu konkurēt organizācijas vai programmas ar sociālu mērķi, var būt efektīvs veids, kā, izmantojot iepirkumu, panākt sociālo vērtību.
- Apspriešanās ar tirgus dalībniekiem var palīdzēt noteikt attiecīgās organizācijas, kas atbilst privileģēto tiesību līgumu noteikumos izklāstītajiem kritērijiem, un to spēju izpildīt līgumus (sk. 2.3. iedaļu "Apspriešanās ar ieinteresētajām personām").
- Ja sociālajiem uzņēmumiem trūkst spēju patstāvīgi iesniegt piedāvājumus privileģēto tiesību līgumiem, apsveriet iespēju sadalīt līgumu daļās vai arī apsveriet iespēju prasību izpildei veidot partnerības vai konsorcijs. Paturiet prātā, ka lielāka līguma ietvaros ir iespējams rezervēt konkrētas daļas, ko izpildīs sociālie uzņēmumi.

4.4. Tehniskās specifikācijas

Kad ir pieņemts lēmums par līguma priekšmetu, uz tā pamata ir jāizstrādā sīkākas prasības. Tehniskās specifikācijas precīzi norāda tirgum, ko vēlaties iegādāties, un var ietvert sociālos aspektus, ja tie ir izpildes būtiska daļa. Piedāvājumi, kas neatbilst tehniskajām specifikācijām, ir jānoraida⁽⁹⁹⁾, tāpēc ir svarīgi iekļaut tikai svarīgākās prasības⁽¹⁰⁰⁾. Priekšrocības jāatspoguļo piešķiršanas kritērijos, kā aprakstīts 4.7. iedaļā.

Saikne ar līguma priekšmetu un tehniskās specifikācijas

Publiskā iepirkuma direktīvās ir minēts, ka tehniskās specifikācijas var attiekties uz konkrētu procesu vai metodi, ar kādu tiek ražoti vai sniegti pieprasītie būvdarbi, piegādes vai pakalpojumi, vai uz konkrētu procesu citā tā aprites cikla posmā. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad šādi faktori nepieder pie iepirkuma materiālās būtības, ja vien tie ir saistīti ar līguma priekšmetu un ir samērīgi ar tā vērtību un mērķiem.

Tas nozīmē, ka nav nepieciešams, lai visas specifikācijas attiektos uz faktoriem, kas ir redzami vai pamanāmi galaproduktā vai pakalpojumā. Piemēram, tekstilizstrādājumi, kas ražoti, izmantojot toksiskas krāsvielas (kas rada nopietnu risku darba ņēmēju veselībai), var būt identiski tiem, kas ražoti drošāk.

⁽⁹⁹⁾ EST lietās C-243/89 Komisija / Dānijas Karaliste (*Storebaelt*) un C-561/12 *Nordecon AS* un *Ramboll Eesti AS* / *Rahandusministeerium (Nordecon)* uzsvēra pienākumu noraidīt specifikācijām neatbilstošus piedāvājumus.

⁽¹⁰⁰⁾ Lai specifikācijās nodrošinātu elastību, vajadzības gadījumā var izmantot variantus. Noteikumi par variantiem ir paredzēti Direktīvas 2014/24/ES 45. pantā un Direktīvas 2014/25/ES 64. pantā.

Tehniskajās specifikācijās varat pieprasīt, lai konkrētajos iepērkamajos produktos tiktu izmantotas netoksiskas krāsvielas. Vispārīgākas prasības attiecībā uz darba ņēmēju drošību var būt daļa no atlases kritērijiem un/vai līguma izpildes klauzulām.

Ir dažādi veidi, kā formulēt specifikācijas: izmantojot atzītus Eiropas, starptautiskos vai valsts standartus, veikspējas vai funkcionālās prasības vai kādu no šo pieeju kombinācijām. Uz veikspēju balstītas specifikācijas var būt īpaši piemērotas pakalpojumiem, tostarp pakalpojumiem ar sociālu elementu. Piemēram, ja pārkat mājas aprūpes pakalpojumus vecāka gadagājuma cilvēkiem, specifikācijās var pieprasīt noteiktus rezultātus attiecībā uz pakalpojuma saņēmēju neatkarību un labklājību. Jums tie jāformulē objektīvi un pārredzami, lai tie būtu saprotami visiem pretendentiem. Jums arī jāpadomā, kā novērtēt atbilstību – piemēram, saskaņā ar pretendentu paziņojumu par to, kāda ir viņu pieeja mājas vizītēm, personāla apmācībai un kvalitātes kontrolei.

Visbūtiskākā prasība attiecībā uz tehniskajām specifikācijām ir tāda, ka tām visiem pretendentiem jānodrošina vienlīdzīga piekļuve, tāpēc jums jāapsver, kā jūsu prasības ietekmē dažādu uzņēmēju (tostarp, piemēram, sociālās ekonomikas organizāciju un sociālo uzņēmumu) konkurētspēju. Viens no veidiem, kā to paveikt, ir pirms iepirkuma posma sagatavot specifikāciju projektu un, apspriežoties ar tirgus dalībniekiem, lūgt visu ieinteresēto uzņēmēju atsauksmes. Tas var palīdzēt nodrošināt tādu elementu neiekļaušanu, kas varētu būt šķērslis dalībai vai kas nepamatoti atbalsta vai nostāda nelabvēlīgākā situācijā kādu tirgus dalībnieku.

Apspriešanās ar lietotājiem var arī palīdzēt nodrošināt, ka specifikācijas atspoguļo patiesās vajadzības un nesatur nevajadzīgus elementus. Piemēram, bibliotēkas lietotāji var sniegt ieteikumus par tās piedāvājuma daudzveidību un formātu, kā arī par vēlamajām iespējām un pakalpojumiem. Rokasgrāmatas 3. nodaļā ir sīkāk aplūkots, kādu lomu SAPI pilda vajadzību novērtējums un apspriešanās ar lietotājiem.

4.4.1. *Pieklūstamības prasības tehniskajās specifikācijās*

Direktīvas 2014/24/ES 42. panta 1. punktā un Direktīvas 2014/25/ES 60. panta 1. punktā ir noteikts, ka:

visiem iepirkumiem, kuri paredzēti lietošanai fiziskām personām – neatkarīgi no tā, vai tie paredzēti plašākai sabiedrībai vai līgumslēdzēja iestādes personālam –, minētās tehniskās specifikācijas, izņemot pienācīgi pamatotos gadījumos, sagatavo tā, lai ņemtu vērā kritērijus par pieejamību personām ar invaliditāti vai projektēšanu visu lietotāju ērtībām ⁽¹⁰¹⁾.

Tas nozīmē, ka nodrošināt visiem lietotājiem pieklūstamas preces, pakalpojumus un būvdarbus nav publiskā iepirkuma veicēju (vai komunālo pakalpojumu uzņēmumu) izvēle – tas ir juridisks pienākums. Atjauninātajās standarta veidlapās varēsīt izmantot noteiktus fakultatīvos laukus (plašāku informāciju par jaunajām standarta veidlapām sk. 3.6. iedaļā), lai norādītu, vai jūs savā iepirkumā ieviešat pieklūstamības jeb pieejamības kritērijus, un sniegtu pamatojumu, ja tas tā nav.

Ja obligātas pieklūstamības prasības ir noteiktas ES tiesību aktos, tās ir jānorāda tehniskajās specifikācijās.

Tas ir saskaņā ar Direktīvu (ES) 2019/882 par produktu un pakalpojumu pieklūstamības prasībām, kura ir pazīstama kā Eiropas Pieklūstamības akts un kurā noteiktas kopīgas pieklūstamības jeb pieejamības prasības, kuru mērķis ir nodrošināt, ka personas ar invaliditāti un gados vecāki cilvēki var piekļūt produktiem un pakalpojumiem vienlīdzīgi ar citiem. Tas atspoguļo arī ANO *Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCPRD)* dalībvalstīm noteikto pienākumu sekmēt pieklūstamības saistību ievērošanu.

Lai gan Eiropas Pieklūstamības akta (EPA) pieklūstamības jeb pieejamības prasības tiek piemērotas tikai no 2025. gada ⁽¹⁰²⁾, ņemot vērā Direktīvā 2014/24/ES un Direktīvā 2014/25/ES noteikto pienākumu, ir samērā pamatoti uz tām atsaukties iepirkuma dokumentos, kas publicēti pirms šā datuma. Tas var palīdzēt ievērot ES noteikumus par tehniskajām specifikācijām un nodrošināt, ka tirgus ir gatavs no 2025. gada nodrošināt pilnīgu pieklūstamību.

EPA attiecas uz šādiem produktiem un pakalpojumiem:

- datori un operētājsistēmas,
- maksājumu termināļi un bankomāti,

⁽¹⁰¹⁾ Nav attiecīga noteikuma, ko piemērotu Direktīvā 2014/23/ES reglamentētajām koncesijām.

⁽¹⁰²⁾ Direktīva paredz atbrīvojumu pilsētu, piepilsētu un reģionālo pārvaldājumu pakalpojumiem, kā arī mikrouzņēmumu (uzņēmums, kurš nodarbina mazāk nekā 10 personas un kura gada apgrozījums nepārsniedz 2 miljonus EUR vai gada bilances kopsumma nepārsniedz 2 miljonus EUR) sniegtajiem pakalpojumiem.

- biļešu un reģistrācijas automāti,
- interaktīvi pašpalpošanās termināļi informācijas sniegšanai,
- viedtālruni,
- TV aprīkojums, kas saistīts ar digitālās televīzijas pakalpojumiem,
- telefonijas pakalpojumi un ar tiem saistītas iekārtas,
- piekļuve audiovizuālo mediju pakalpojumiem, piemēram, televīzijas apraidei, un saistītām patērētāju iekārtām,
- atsevišķi pakalpojumi, kas saistīti ar pasažieru pārvadājumiem pa gaisu, ar autobusu, pa dzelzceļu un ūdeni,
- patērētājiem paredzēti banku pakalpojumi,
- e-grāmatas,
- e-komercija,
- vienotais Eiropas neatliekamās palīdzības numurs “112”.

Pieklūstamības prasības tiešsaistes konsultatīvajiem pakalpojumiem Espo (Somija)

Iepirkuma mērķis

Espo pilsēta savos uzaicinājumos iesniegt piedāvājumus tiešsaistes konsultatīvajiem pakalpojumiem ir iekļāvusi pieejamības prasību, lai padarītu saturu pieejamu personām ar invaliditāti vai traucējumiem.

Pieeja

Piedāvātajam pakalpojumam jābūt pieejamam un atbilstošam WCAG 2.0 tīmekļa satura pieejamības vadlīniju A un AA līmenim. Tās ietver, piemēram, aklumu un redzes traucējumus, kurlumu un dzirdes traucējumus, mācīšanās grūtības, kognitīvus trūkumus, ierobežotas pārvietošanās spējas, runas traucējumus, jutību pret gaismu, kā arī šo faktoru vienlaicīgu līdzāspastāvēšanu. WCAG 2.0 sekmības kritēriji ir definēti kā pārbaudāmi apgalvojumi, tādēļ tie nav atkarīgi no konkrētām tehnoloģijām.

Rezultāti

Iegūtā tīmekļa vietne ir uzlabojusi pilsētas tiešsaistes konsultāciju pieejamību, palīdzot Espo piedāvāt labāku atbalstu iedzīvotājiem ar invaliditāti vai traucējumiem.

Gūtās atziņas

Pieejamības prasības uzaicinājumos iesniegt piedāvājumus palielina sniegtā pakalpojuma izmantojamību un ļauj iedzīvotājiem optimāli izmantot sabiedriskos pakalpojumus.

Avots: Somijas Ekonomikas lietu un nodarbinātības ministrija, Sociāli atbildīga publiskā iepirkuma rokasgrāmata (2017)

Obligātās pieklūstamības prasības nodrošina, ka produkti un pakalpojumi tiek izstrādāti un ražoti tā, lai tos pēc iespējas vairāk lietotu personas ar invaliditāti, un, ja iespējams, produktā vai uz produkta ir pieejama informācija par to darbību un pieklūstamības **iezīmēm. Turklāt EPA III pielikumā ir izklāstītas pieklūstamības jeb pieejamības prasības pilsētplānošanā**, ko dalībvalstis var piemērot. Tā kā pienākums iekļaut pieklūstamības prasības tehniskajās specifikācijās attiecas arī uz būvdarbu līgumiem, pielikums var kalpot par projektēšanas un būvniecības līgumu lietderīgu sākumpunktu.

Iepirkuma procedūras dokumentos var tieši atsaukties uz Eiropas standartizācijas organizāciju izstrādātiem saskaņotiem standartiem vai tehniskajām specifikācijām attiecībā uz produktu vai pakalpojumu pieklūstamības prasībām, tostarp tām, kas izstrādātas saskaņā ar EPA. Piemēram, standartā EN 301 549 ⁽¹⁰³⁾ ir iekļautas IKT produktu un pakalpojumu pieklūstamības prasības, bet standartā EN 17210 ⁽¹⁰⁴⁾ – dažādu ēku un infrastruktūras objektu pieklūstamības prasības.

⁽¹⁰³⁾ Sk. https://www.etsi.org/deliver/etsi_en/301500_301599/301549/03.01.01_60/en_301549v030101p.pdf.

⁽¹⁰⁴⁾ Sk. <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/mandates/index.cfm?fuseaction=search.detail&id=392> un https://standards.cen.eu/dyn/www/f?p=204:110:0:::FSP_PROJECT,FSP_LANG_ID:65077,25&cs=1B1F504D7DCF7711690E22BAE7CED456A.

Arī citos ES tiesību aktos var būt noteiktas produktu vai pakalpojumu piekļūstamības prasības, un atbilstība EPA var palīdzēt noteikt atbilstību šiem tiesību aktiem.

Laba prakse

- Tehniskās specifikācijas ir rūpīgi jāizstrādā, lai tajās iekļautu visus būtiskos sociālos aspektus un neieviestu nekādus nevajadzīgus konkurences ierobežojumus.
- Funkcionālās vai uz rezultātiem balstītas specifikācijas var būt īpaši piemērotas pakalpojumu līgumiem, kas ietver sociālos aspektus, piemēram, lai definētu vēlamos pakalpojuma rezultātus.
- Tehniskās specifikācijas var attiekties uz ražošanas procesu, kas galaproduktā ne vienmēr būs acīm redzams. Tomēr tām jābūt saistītām ar līguma priekšmetu un samērīgām ar tā vērtību un mērķiem.
- Visiem iepirkumiem, kuru rezultātus izmantos cilvēki, tehniskajās specifikācijās ir obligāti jāiekļauj piekļūstamības prasības. Eiropas Piekļūstamības aktā ir noteiktas dažas no šīm prasībām attiecībā uz vairākiem bieži iepirktiem produktiem un pakalpojumiem.
- Kad tie būs kļuvuši pieejami, izmantojiet jaunus fakultatīvos laukus jaunajās standarta veidlapās, lai precizētu, vai izmantojāt piekļūstamības kritērijus, un pienācīgi pamatotos gadījumos paskaidrojiet, kāpēc tas nav bijis iespējams.

4.5. Sociālo un darba tiesību aktu un darba koplīgumu ievērošana

Publiskā iepirkuma direktīvās ir ietverta sociālā un vides klauzula ⁽¹⁰⁵⁾, kurā noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic atbilstīgi pasākumi ar mērķi nodrošināt, ka ekonomikas dalībnieki, izpildot publiskā iepirkuma līgumus, ievēro “piemērojamus pienākumus, kas vides, sociālo un darba tiesību jomā noteikti Savienības tiesību aktos, valsts tiesību aktos, koplīgumos vai starptautiskajos tiesību aktos vides, sociālo un darba tiesību jomā”.

Šajā normā minētie starptautiskie nolīgumi ir uzskaitīti pielikumā ⁽¹⁰⁶⁾, un to vidū ir Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) astoņas pamatkonvencijas:

- Konvencija Nr. 87 par biedrošanās brīvību un tiesību apvienoties aizsardzību,
- Konvencija Nr. 98 par tiesībām apvienoties organizācijās un tiesībām uz koplīgumu slēgšanu,
- Konvencija Nr. 29 par piespiedu darbu,
- Konvencija Nr. 105 par piespiedu darba izskaušanu,
- Konvencija Nr. 138 par minimālo vecumu,
- Konvencija Nr. 111 par diskrimināciju (nodarbinātības un profesionālajā jomā),
- Konvencija Nr. 100 par vienlīdzīgu atalgojumu,
- Konvencija Nr. 182 par smagākajiem bērnu darba veidiem (bērnu darba jaunākajām formām).

Papildus dalībvalstu vispārējam pienākumam nodrošināt šo noteikumu ievērošanu, izpildot publiskos līgumus, pastāv arī vairāki specifiski šīs sociālās un vides klauzulas piemērošanas veidi. Pierādījumi, ka pretendents nav ievērojis piemērojamus sociālos vai darba tiesību aktus vai koplīgumus, var izraisīt nopietnas sekas, piemēram:

- saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma noraidīšanu ⁽¹⁰⁷⁾,
- izslēgšanu no iepirkuma procedūras ⁽¹⁰⁸⁾,
- nepamatoti lēta piedāvājuma noraidīšanu ⁽¹⁰⁹⁾ un/vai
- apakšuzņēmēju un galveno darbuzņēmēju solidāru atbildību par jebkādu attiecīgo vides, sociālo un darba tiesību pienākumu pārkāpumu ⁽¹¹⁰⁾.

⁽¹⁰⁵⁾ Direktīvas 2014/24/ES 18. panta 2. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 36. panta 2. punkts un Direktīvas 2014/23/ES 30. panta 3. punkts.

⁽¹⁰⁶⁾ Direktīvas 2014/24/ES X pielikums, Direktīvas 2014/25/ES XIV pielikums un Direktīvas 2014/23/ES X pielikums.

⁽¹⁰⁷⁾ Direktīvas 2014/24/ES 56. panta 1. punkts un Direktīvas 2014/25/ES 76. panta 6. punkts.

⁽¹⁰⁸⁾ Direktīvas 2014/24/ES 57. panta 4. punkta a) apakšpunkts, Direktīvas 2014/25/ES 80. panta 1. punkts, Direktīvas 2014/23/ES 38. panta 7. punkta a) apakšpunkts.

⁽¹⁰⁹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 69. panta 3. punkts un Direktīvas 2014/25/ES 84. panta 3. punkts.

⁽¹¹⁰⁾ Direktīvas 2014/24/ES 71. panta 6. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 88. panta 6. punkts, Direktīvas 2014/23/ES 42. panta 4. punkts.

Sociālā un vides klauzula ir spēcīgs SAPI atbalsta instruments. Valsts iestādēs var būt ieviesti īpaši pasākumi ar mērķi nodrošināt sociālajā un vides klauzulā minēto saistību ievērošanu, vai arī tās var paļauties, ka publiskā iepirkuma veicēji katrā konkrētā gadījumā pārbaudīs atbilstību. Viens no veidiem, kā palīdzēt nodrošināt tās efektivitāti, ir iepirkuma procedūras dokumentos norādīt uz konkrētām saistībām saskaņā ar sociālajiem un darba tiesību aktiem un koplīgumiem, ko piemēro līgumam, un lūgt pretendētus apstiprināt šo saistību ievērošanu. Šim nolūkam publiskā iepirkuma veicēji var pieprasīt no pretendentiem atbilstības pierādījumus vai pašdeklarācijas. Pēc tam tie būtu jāpastiprina ar līguma noteikumiem, kuros paredzēta attiecīgo saistību ievērošana līguma izpildes laikā un ko papildina efektīvi uzraudzības pasākumi (sk. 5.2. un 5.4. iedaļu).

Valsts pienākumi sociālo un darba tiesību jomā vienmēr jāpiemēro konsekventi ar ES tiesību aktiem un pārredzamības, nediskriminācijas un vienlīdzīgas attieksmes principiem. Tāpēc neviena prasība, kas pretendentiem izvirzīta uz valsts sociālo un darba tiesību vai koplīgumu pamata, nedrīkst izraisīt tiešu vai netiešu citu dalībvalstu pretendentu vai darba ņēmēju diskrimināciju.

Tāpat konkursa prasībām, kas balstītas uz valsts sociālajiem un darba tiesību aktiem vai koplīgumiem, nevajadzētu izraisīt diskrimināciju pret būvdarbiem, piegādēm, pakalpojumiem un ekonomikas dalībniekiem no NVI valstīm vai valstīm, kurām ar ES ir divpusējs nolīgums ar tajā iekļautu iepirkuma nodaļu, ciktāl uz tiem attiecas šie nolīgumi.

Piemēram, nav iespējams piemērot valsts īpašos darba apstākļus, ja līgums tiek izpildīts attālināti citā dalībvalstī, NVI valstīs vai valstīs, kurām ar ES ir divpusējs nolīgums ar tajā iekļautu iepirkuma nodaļu.

5.2. iedaļā ir atrodama sīkāka informācija par sociālo un darba tiesību aktu un koplīgumu piemērošanu publiskos līgumos.

Iepirkuma izmantošana Katalonijā (Spānija) elektronikas piegādes ķēdēs esošo darba ņēmēju tiesību nostiprināšanai

Iepirkuma mērķis

Katalonijas Pašvaldību apvienība (*L'Associació Catalana de Municipis* jeb ACM) pārstāv vairāk nekā 1 000 pašvaldību jeb 95 % reģiona pašvaldību. Viena no tās funkcijām ir kā centrālajam pircējam apvienot vajadzības un sniegt tās biedriem administratīvus ietaupījumus. ACM 2018. gadā ieguva *Electronics Watch* asociētā biedra statusu, un tās sociālās klauzulas tagad tiek pievienotas konkursiem, tostarp nesen izveidotam pamatlīgumam par printeriem, kurā piedalās 80 pašvaldības.

Pieeja

Electronics Watch klauzulās ir noteikts, ka darbuņēmējiem jāveic pienācīga pārbaude, lai panāktu piegādes ķēdes pārredzamību, jāsadarbojas ar neatkarīgiem uzraudzītājiem un jānovērš darba tiesību un drošības standartu pārkāpumi. Tās atbilst Direktīvai 2014/24/ES par publisko iepirkumu, kā arī atspoguļo ANO uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipus un ESAO pamatnostādnes par daudz nacionālajiem uzņēmumiem. Klauzulās ir ietverts darba standartu kodekss ar atsaucēm uz valsts tiesību aktiem, kā arī SDO pamatkonvencijām.

Rezultāti

Darbuņēmēji pozitīvi atsaucās uz sākotnējo informācijas izpaušanas pieprasījumu. Darbuņēmēji sniedza detalizētu informāciju par konkrētiem produktu modeļiem un ražošanas vietām, kas piegādes ķēdē izmantotas saskaņā ar līgumu. Balstoties uz esošajiem minēto modeļu un vietu uzraudzības rezultātiem, *Electronics Watch* varēja izstrādāt ACM riska novērtējumu. Viena piegādātāja izpaustā informācija sekmēja aktuālu iesaistīšanās procesu printeru rūpnīcā Dienvidāzijā. Pamatojoties uz informāciju par ražošanas vietu, tiks īstenots uzraudzības plāns, izmantojot vietējos darba tiesību uzraudzības ekspertus. ACM patlaban plāno "Electronics Watch" līguma nosacījumus iekļaut vēl divos pamatnolīgumos – par IT un videoziņošanas nodrošināšanu plēnārsēdēs.

Gūtās atziņas

Nozarei – gan tālāk pārdevējiem, gan zīmoliem un to piegādātājiem – ir jāturpina attīstīt piegādes ķēdes pārredzamību. Pašlaik nozares pārstāvjiem joprojām ir grūti atklāt informāciju par komponentiem, taču tas ir būtiski, lai nodrošinātu ar iepirkuma priekšmetu saistītās piegādes ķēdes pārredzamību, kā to prasa publiskā iepirkuma direktīvas. Ja publiskā iepirkuma veicēji biežāk pieprasīs atklāt informāciju par ražošanas vietām, tas palīdzēs to ieviest kā standarta praksi nozarē.

4.6. Izslēgšanas un atlases kritēriji

4.6.1. Izslēgšanas iemesli

Publiskā iepirkuma direktīvās ir atzīts, ka daži uzņēmēji to piekoptās noziedzīgās vai neētiskās prakses dēļ nedrīkstētu pretendēt uz uzvaru publiskā iepirkuma procedūrā. Tajās arī atzīts, ka dokumentēti korporatīvās atbildības pārkāpumi vai vāja iepriekšēja darbība var būt iemesls izslēgšanai. Izslēgšanas iemesli ir iedalīti divās kategorijās: obligātie (kas jāpiemēro visās iepirkuma procedūrās) un neobligātie (kurus publiskā iepirkuma veicēji var izvēlēties piemērot vai kuri var būt obligāti saskaņā ar valsts tiesību aktiem). Turpmāk tabulā ir norādīti obligātie un neobligātie izslēgšanas iemesli, kas visvairāk attiecas uz SAPI – vēl citi iemesli ir izklāstīti publiskā iepirkuma direktīvās ⁽¹¹¹⁾.

4.3. tabula

Ar SAPI saistīti izslēgšanas iemesli

Obligātie izslēgšanas iemesli ⁽¹⁾	Neobligātie izslēgšanas iemesli ⁽²⁾
Notiesāšana ar galīgu spriedumu par bērnu darbu vai citiem cilvēku tirdzniecības veidiem.	Nodokļu vai sociālā nodrošinājuma iemaksu saistību pārkāpums, kas pierādīts ar jebkādiem piemērotiem līdzekļiem.
	Saskaņā ar sociālo un vides klauzulu piemērojamo saistību pārkāpums, t. i., ES, valsts tiesību aktos, koplīgumos vai SDO pamatkonvencijās noteikto vides, sociālo un darba tiesību saistību pārkāpums.
Ar nodokļu vai sociālā nodrošinājuma iemaksu veikšanu saistīts pārkāpums, kas konstatēts ar galīgu un saistošu tiesas vai administratīvu nolēmumu.	Ar profesionālo darbību saistīts smags pārkāpums, kas liek apšaubīt godprātību.
	Būtiski vai pastāvīgi trūkumi saistībā ar kādas būtiskas prasības izpildi saskaņā ar iepriekšēju publisko līgumu.
	Informācijas nopietna sagrozīšana vai nespēja iesniegt apliecināšanos dokumentus.

⁽¹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 57. panta 1. un 2. punkts. Sk. arī Direktīvas 2014/25/ES 80. panta 1. punktu un Direktīvas 2014/23/ES 38. panta 4. un 5. punktu (attiecībā uz šajā direktīvā reglamentētajām koncesijām).

⁽²⁾ Direktīvas 2014/24/ES 57. panta 2. un 4. punkts un Direktīvas 2014/23/ES 38. panta 7. punkts. Atkarībā no valsts tiesību aktiem neobligāto iemeslu piemērošanas iespējas līgumos par sabiedriskajiem pakalpojumiem var atšķirties (sk. Direktīvas 2014/25/ES 80. panta 1. punktu).

Visiem pretendentiem jāprasa apstiprināt, ka uz tiem neattiecas neviens no obligātajiem izslēgšanas iemesliem un neviens no neobligātajiem iemesliem, kas tiek piemēroti šajā procedūrā. Sākotnējos atbilstības pierādījumus iesniedz, izmantojot Eiropas vienoto iepirkuma procedūras dokumentu (ESPD) vai – atkarībā no konkrētā līguma – cita veida pašdeklarāciju; tomēr jūs jebkurā laikā varat pieprasīt apliecināšanos dokumentus, ja tas ir nepieciešams procedūras pareizai norisei ⁽¹¹²⁾.

Attiecībā uz obligātajiem izslēgšanas iemesliem maksimālais izslēgšanas periods ir pieci gadi no galīgā notiesājošā sprieduma dienas, ja vien spriedumā nav noteikts ilgāks periods. Attiecībā uz neobligātajiem izslēgšanas iemesliem maksimālais izslēgšanas periods ir trīs gadi no attiecīgā notikuma ⁽¹¹³⁾. Abos gadījumos pretendenti var censties pierādīt savu uzticamību, neraugoties uz vienu vai vairākiem izslēgšanas iemesliem (tā sauktā "pašattīrīšanās"). Lai to izdarītu, tiem ir jāiesniedz pierādījumi par konkrētiem pasākumiem, kas veikti, lai novērstu un nepieļautu turpmākus noziedzīgus nodarījumus un pārkāpumus, piemēram, kompensācijas maksājumi par nodarīto kaitējumu, aktīva sadarbība ar izmeklēšanas iestādēm, konkrēti tehniski, organizatoriski un personāla pasākumi ⁽¹¹⁴⁾.

⁽¹¹¹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 57. pants, Direktīvas 2014/25/ES 80. pants un Direktīvas 2014/23/ES 38. pants.

⁽¹¹²⁾ Direktīvas 2014/24/ES 59. panta 4. punkts. Ir iespējams arī izbeigt līgumu, ja darbuzņēmējs tā slēgšanas tiesību piešķiršanas brīdī atradies kādā no obligātajām izslēgšanas situācijām (Direktīvas 2014/24/ES 73. panta b) punkts, Direktīvas 2014/25/ES 90. panta b) punkts, Direktīvas 2014/23/ES 44. panta b) punkts).

⁽¹¹³⁾ Direktīvas 2014/24/ES 57. panta 7. punkts, kas var attiekties arī uz sabiedriskajiem pakalpojumiem (sk. Direktīvas 2014/25/ES 80. pantu un Direktīvas 2014/23/ES 38. panta 10. punktu. Īsākus izslēgšanas periodus var noteikt arī valsts tiesību aktos).

⁽¹¹⁴⁾ Direktīvas 2014/24/ES 57. panta 6. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 80. pants un Direktīvas 2014/23/ES 38. panta 9. punkts.

Publiskā iepirkuma veicējam ir jāizvērtē šie pasākumi un jāizlemj, vai tie ir pietiekami, lai atļautu pretendētam piedalīties procedūrā. Ja nē, pretendētam ir jāsniedz šāda lēmuma pamatojums.

Bērnu darba izmantošanas apkarošana piegādes ķēdēs: Francijas un Nīderlandes tiesību akti

No iepirkuma procedūrām obligāti jāizslēdz uzņēmumi, kas notiesāti par noziegumiem, kuri saistīti ar bērnu darbu vai cilvēku tirdzniecību. Tā kā šādi pārkāpumi bieži notiek sarežģītās piegādes ķēdēs, par tiem var būt grūti iegūt ticamu informāciju. Gan Francijā, gan Nīderlandē ir pieņēmušas likumus par pienācīgu pārbaudi, ar ko uzņēmumiem uzliek pienākumu konstatēt, vai to piegādes ķēdēs pastāv bērnu darba risks, veikt pasākumus pret to un publiski ziņot par šiem pasākumiem.

Ja šādi likumi attiecas uz līguma pretendentiem, pienācīgas pārbaudes pienākumu neizpilde var būt par iemeslu izslēgšanai saskaņā ar Direktīvas 2014/24/ES 57. panta 4. punkta a) apakšpunktu (saskaņā ar sociālo un vides klauzulu piemērojamo pienākumu pārkāpums). Tas tā nebūs, ja pienācīgas pārbaudes regulējums uz pretendentu neattiecas, piemēram, tā galvenās mītnes atrašanās vietas vai darbinieku skaita dēļ.

4.6.2. Atlases kritēriji ⁽¹¹⁵⁾

Izslēgšanas kritēriji ir orientēti uz negatīviem faktoriem, kas var kavēt līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu pretendētam, savukārt atlases kritēriji var palīdzēt jums noteikt, kas vislabāk spēs nodrošināt jūsu līguma sociālos aspektus. Proti, sociāli atbildīgu publisko iepirkumu var panākt, nosakot uz ekonomisko un finansiālo stāvokli, tehniskajiem un cilvēkresursiem un pieredzi balstītus atlases kritērijus un vienlaikus nodrošinot, ka uz līguma slēgšanu var pretendēt plašs organizāciju loks.

Atlases kritēriji, kas var sekmēt SAPI sasniegšanu, ir, piemēram, šādi:

- finansiālā stāvokļa prasības (piemēram, apgrozījums, rentabilitāte), kuras nepārsniedz to, kas nepieciešams, lai nodrošinātu, ka pretendents spēj izpildīt līgumu, un neierobežo sociālās ekonomikas organizāciju, sociālo uzņēmumu, bezpeļņas un kopienas organizāciju dalību,
- kritēriji, kas organizācijām un/vai to darbiniekiem pieprasa pierādīt konkrētu pieredzi un zinātību tādu sociālo jautājumu risināšanā, kuri attiecas uz jūsu līgumu, piemēram, piekļūstamības, dzimumu līdztiesības un nediskriminācijas jautājumos,
- tehniskās spējas uzraudzīt darba praksi piegādes ķēdē ⁽¹¹⁶⁾, kā arī pārvaldības sistēmas un partnerības ar citām organizācijām un/vai
- pierādījumi, ka iepriekš ir sekmīgi izpildīti līgumi, kuri ir saistīti ar līdzīgām sociālajām prasībām, piemēram, mācekļu vai nelabvēlīgākā situācijā esošu darba ņēmēju pieņemšanu darbā un iespējām celt viņu kvalifikāciju.

Saikne ar līguma priekšmetu un proporcionālitate atlases kritērijos

Visiem atlases kritērijiem jābūt saistītiem ar līguma priekšmetu un samērīgiem ar to. Tas nozīmē, ka atlases kritēriju noteikšanai nevajadzētu izmantot vispārīgu pieeju, bet gan pārbaudīt, vai tie ir piemēroti jūsu mērķu (tostarp SAPI mērķu) sasniegšanai un nepārsniedz nepieciešamos.

Ja jūs, piemēram, pieprasāt pierādījumus par piegādes ķēdes pārvaldības pasākumiem, jūs nevarat pieprasīt, lai tie pārsniedz iepirkuma apjomu (piemēram, aptverot visas uzņēmuma darbības). Jums arī jāizvairās noteikt pārāk plašas vai pārāk ierobežojošas prasības attiecībā uz iepriekšējo pieredzi – paturiet prātā, ka daži pretendenti var būt ieguvuši attiecīgu pieredzi citās nozarēs vai darbības jomās. Šāda pieeja atlases kritērijiem arī palīdzēs nodrošināt, ka sociālās ekonomikas organizācijas, sociālie uzņēmumi un bezpeļņas organizācijas var konkurēt par jūsu līgumu.

⁽¹¹⁵⁾ Direktīvas 2014/24/ES 58. pants, Direktīvas 2014/25/ES 80. pants un Direktīvas 2014/23/ES 38. panta 1. un 2. punkts.

⁽¹¹⁶⁾ Kā noteikts Direktīvas 2014/24/ES XII pielikuma II daļas d) punktā.

Pierādījumi attiecībā uz atlases kritērijiem vispirms meklējami *ESPD* vai dažos gadījumos – cita veida pašdeklarācijā. Tāpat kā attiecībā uz izslēgšanas kritērijiem, jebkurā procedūras posmā ir iespējams pieprasīt apliecināšanos dokumentus. Atšķirībā no izslēgšanas kritērijiem atlases kritērijiem katrā līgumā ir jābūt īpaši noteiktiem, lai tie būtu samērīgi un saistīti ar līguma priekšmetu.

Attiecībā uz pieklūstamību standartā EN 17161:2019 “Universālais dizains”⁽¹¹⁷⁾ ir izklāstīta tāda produktu, preču un pakalpojumu pieklūstamības dizaina pieeja, kuras mērķis ir paplašināt lietotāju loku. Lai noteiktu, vai pretendenti ir ieviešuši atbilstošas procedūras pieklūstamam produktam un pakalpojumu nodrošināšanai, uz šo standartu atlases kritērijos var atsaukties kā uz daļu no tehnisko spēju prasībām. Šajā gadījumā būtu jāņem vērā arī pierādījumi par atbilstību līdzvērtīgiem standartiem.

Laba prakse

- Lai pārliecinātos, ka pretendenti nav pieļāvuši piemērojamo sociālo vai darba tiesību aktu vai koplīgumu pārkāpumus, izmantojiet obligātos un neobligātos izslēgšanas kritērijus.
- Izstrādājiet tādus atlases kritērijus, kas ir specifiski jūsu līgumam un vērsti uz attiecīgajiem sociālajiem aspektiem saistībā ar tehniskajiem resursiem un cilvēkresursiem, kā arī iepriekšējo pieredzi. Ir jāizvairās no finansiāliem vai citiem kritērijiem, kas varētu liegt dalību sociālās ekonomikas organizācijām un sociālajiem uzņēmumiem.
- Iepriekš apsveriet, kādus pierādījumus pieprasīt no pretendentiem pirms līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas un kā šī informācija tiks atjaunināta līguma izpildes laikā.
- Ja saņemat piedāvājumus no citas ES dalībvalsts, varat izmantot *eCertis*⁽¹¹⁸⁾, kas palīdzēs jums saprast, kādus pierādījumus iesniegusi otra puse.

SDO konvenciju piemērošana Čehijas Republikas ministrijas tekstilizstrādājumu iepirkumā

Iepirkuma mērķis

2015. gadā Čehijas Darba un sociālo lietu ministrija (MoLSA) izstrādāja savu sociāli atbildīgu iepirkuma stratēģiju, ko tā izmanto, lai vadītu konkursu izstrādi. Tā tika piemērota konkursā par tādu apģērbu piegādi, kurus labdarības organizācijas izdala trūcīgiem cilvēkiem. Šo iepirkumu līdzfinansēja no Eiropas fondiem.

Pieeja

Lai novērstu darba un sociālo tiesību pārkāpumus tekstilizstrādājumu ražošanas procesā, MoLSA pieprasīja, lai pretendentiem būtu sistēma, kas garantētu, ka iepirkto preču ražošanā nav pārkāptas ar SDO konvencijām aizsargātās darba tiesības (attiecībā uz bērnu darbu, piespiedu darbu utt.). Tas bija viens no atlases kritērijiem. Šajā posmā MoLSA pievērsa uzmanību tikai faktiskajiem tekstilizstrādājumu ražošanas apstākļiem, nevis izejvielu ražošanai. Pretendenti varēja pierādīt atbilstību šai prasībai, vai nu piedaloties “Fair Wear Foundation”, vai iesniedzot pašdeklarāciju. Otrajā gadījumā pretendentiem bija jānorāda katra produkta veida ražotājs, zīmols un ražošanas vieta. Tas tika darīts, lai pircējam būtu zināma kontrole pār darba apstākļiem piegādes ķēdē.

Rezultāti

Darba un sociālo standartu pārkāpumu risks tekstilizstrādājumu ražošanas laikā tika samazināts, atlases posmā izmantojot sociālās prasības, tādējādi nodrošinot, ka pretendentu piegādes ķēdes kļūst pārredzamākas. Saskaņā ar uzvarējušā pretendenta iesniegto informāciju ievērojama daļa ražošanas notiek ES. Turklāt daļu no ražošanas veic ieslodzītie, kuri šajā procesā attīsta darba prasmes un iegūst atsauksmes, kas viņiem pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma palīdzēs reintegrēties sabiedrībā.

⁽¹¹⁷⁾ Sk.: https://standards.cen.eu/dyn/www/f?p=204:110:0:::FSP_PROJECT:62323&cs=13275480BC8D2104048D1E2104EAD11A2.

⁽¹¹⁸⁾ *eCertis* ir informācijas sistēma, kas palīdz saprast, kādi apliecinātie dokumenti tiek izmantoti iepirkuma procedūrās ES valstīs. Tās meklēšanas funkcija darbojas visās ES valodās. Iepazīties ar to var, apmeklējot šo vietni: <https://ec.europa.eu/tools/ecertis/#/search>.

Gūtās atziņas

Vienkāršas prasības pēc piegādes ķēdes pārredzamības var radīt negaidītus ieguvumus, kas pārsniedz līguma prasības. Šis konkurss ļāva kā dalības nosacījumu piemērot piegādes ķēdes pārredzamību. Nosacījumu uzraudzība līguma izpildes laikā joprojām ir apgrūtināta.

Cilvēktiesību problemātikas risināšana, izmantojot iepirkumus Stavangeres pašvaldībā (Norvēģija)**Iepirkuma mērķis**

Stavangeres pašvaldība Norvēģijā ir pirmrindniece ētikas kritēriju piemērošanā iepirkumos, tostarp mērķtiecīgas atlases kritēriju izmantošanā. Kopš 2010. gada tā ir pieprasījusi pretendentiem dokumentēt savas piegādes ķēdes, īpaši pievēršot uzmanību līgumiem, kas rada vislielāko cilvēktiesību pārkāpumu risku.

Pieeja

Visiem gaidāmajiem līgumiem tiek veikts ikgadējs riska novērtējums. Attiecībā uz augsta riska līgumiem, piemēram, tekstilizstrādājumiem, IKT iekārtām un medicīnas iekārtām, tiek piemēroti ar ētisku tirdzniecību saistīti visaptveroši atlases kritēriji. Tie ietver prasību, lai piegādātājiem būtu piegādes ķēdes izsekojamības sistēmas, riska novērtēšanas process un piegādātāju rīcības kodekss. Rīcības kodeksam ir jāatbilst Stavangeres ētisko līgumu noteikumiem (kuru pamatā ir galvenās ANO un SDO konvencijas un valsts tiesību akti ražošanas vietā). Lai sagatavotu tirgu, piegādātājiem tiek rīkoti semināri. Līguma izpildes posmā tiek izmantota informācija, ko iegūst no trešo pušu sistēmām, piemēram, Ētiskās tirdzniecības iniciatīvas, kā arī tiek organizētas individuālas tikšanās ar piegādātājiem un aptaujas.

Rezultāti

Ētikas kritēriju izmantošana un centieni nodrošināt atbilstību mērķlīgumos noteiktajiem nosacījumiem lēnām, bet noteikti dod rezultātus. Tiek uzskatīts, ka pastāvīgā uzmanība, kas iepirkumos tiek pievērsta cilvēktiesībām, ilgtspējai un sociālajai atbildībai, ir izvirzījusi šos jautājumus piegādātāju, kā arī citu publiskā un privātā sektora pārstāvju darba kārtībā. Istenojot dialogu ar piegādātājiem un dažādiem tīkliem, veicot dokumentu revīziju, rūpnīcu pārbaudes u. c., Stavangere palielina savu iekšējo zinātību šajā jomā. Pašvaldība cer drīzumā būt gatava izmēģināt vēl padziļinātākas metodes, piemēram, papildināt atlases kritērijus ar jauniem piešķiršanas kritērijiem, lai iepirkumos nodrošinātu cilvēktiesības un ilgtspēju. Pašlaik izmantotie kritēriji ir saistīti ar kvalifikācijas procesu. Tāpēc piešķiršanas kritēriju izmantošana ir acīmredzams nākamais solis.

Gūtās atziņas

Lai nodrošinātu atbilstību ētiskiem līguma noteikumiem, ir nepieciešamas racionālākas procedūras. Tāpēc pašvaldība kopā ar citām Norvēģijas pašvaldībām, valsts aģentūrām un universitātēm piedalās ekspertu komitejā. Stavangere vada grupu, kas koncentrējas uz tekstilrūpniecību, un piedalās arī grupā, kuras galvenā uzmanība veltīta būvniecībai un celtniecības materiāliem. Turklāt Stavangere piedalās Procura+ interešu grupā par IKT SAPI. Šie tīkli sniedz pašvaldībai ziņas par attiecīgiem gadījumiem, kā arī informāciju, ko izmantot iepirkuma dokumentācijas izstrādes un atbilstības nodrošināšanas darbā.

4.7. Piešķiršanas kritēriji

Tiesības slēgt līgumus, uz kuriem attiecas ES publiskā iepirkuma direktīvas, tiek piešķirtas, pamatojoties uz saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu (SVP), un publiskā iepirkuma veicēji var piemērot dažādus ar kvalitāti un izmaksām saistītus kritērijus. Direktīvās kā viens no faktoriem, ko var iekļaut piešķiršanas kritērijos, ir īpaši pieminēti sociālie aspekti, kā arī pieklūstamība, projektēšana visu lietotāju ērtībām, kā arī tirdzniecība un tās nosacījumi⁽¹¹⁹⁾. Sociālie piešķiršanas kritēriji var tirgum sniegt spēcīgu vēstījumu par šo līguma aspektu nozīmi. Daži sociālo piešķiršanas kritēriju piemēri varētu būt šādi:

⁽¹¹⁹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 67. panta 2. punkta a) apakšpunkts, Direktīvas 2014/25/ES 82. panta 2. punkta a) apakšpunkts, Direktīvas 2014/23/ES 41. panta 2. punkts. Eiropas Savienības tiesa lietā C-368/10 ir noteikusi, ka "tirdzniecība un tās nosacījumi" var ietvert godīgas tirdzniecības nosacījumus (sk. izcēlumu).

- *metodika, kā nodrošināt sociālo iekļaušanu pakalpojuma sniegšanā.* Pretendenti jāiesniedz detalizēts plāns, kā sasniegt katru no iepirkuma dokumentos norādītajām mērķgrupām,
- *līguma izpildes gaitā radīto mācekļības/apmācības iespēju skaits un kvalitāte.* Pretendenti ir sīki jāizklāsta pieeja, ko tie izmanto, pieņemot darbā un apmācot darbiniekus, jāiesniedz mācekļa darba apraksta paraugs un jāapraksta, kādas atbalsta struktūras tiks ieviestas,
- *trešās personas sertifikācija, ka saskaņā ar līgumu piegādātajiem produktiem ir ētiska izcelsme.* Punktos piešķir, pamatojoties uz to, kādu procentuālo daļu veido produkti, kam ir godīgas tirdzniecības vai līdzvērtīgs sertifikāts. Ja jums nav trešās personas sertifikāta, norādiet iemeslus un aprakstiet visus iekšējos pasākumus, kas veikti, lai nodrošinātu ētisku produktu ieguvu ⁽¹²⁰⁾,
- *pasākumi dzimumu līdztiesības nodrošināšanai.* Punktos piešķir, pamatojoties uz konkrētiem pasākumiem, kas paredzēti diskriminācijas apkarošanai un dzimumu līdztiesības atbalstam (piemēram, darbinieku apmācība, darba un privātās dzīves līdzsvars, elastīgs darba grafiks u. c.),
- *papildu piekļūstamības prasības.* Punktos piešķir par konkrētiem pasākumiem, kuri sniedzas tālāk par tehniskajās specifikācijās iekļautajām piekļūstamības prasībām ⁽¹²¹⁾.

Saikne ar līguma priekšmetu un piešķiršanas kritēriji

Piešķiršanas kritērijiem ir jābūt saistītiem ar konkrētām iegādājāmām precēm, pakalpojumiem vai būvdarbiem. Tas nozīmē, ka vērtējot nedrīkst piešķirt (vai atņemt) punktus tikai tāpēc, ka ir (vai nav) noteikta korporatīvās sociālās atbildības politika. Tomēr šāda politika var kalpot kā pierādījums tam, ka pretendenti, atbildot uz piešķiršanas kritērijiem, ir uzņēmušies konkrētas saistības.

Piemēram, ja piešķiršanas kritērijs ir orientēts uz to, kā saskaņā ar līgumu tiks uzlabota vecāka gadagājuma cilvēku labklājība, pretendenti var daļēji atsaukties uz politiku, kurā definēta to pieeja sadarbībai ar pakalpojumu lietotājiem un personāla apmācībai. Tomēr nebūtu pareizi piešķirt punktus par darbībām, kuras pretendenti veic saskaņā ar citiem līgumiem.

Lai efektīvi izmantotu sociālos piešķiršanas kritērijus, jums jāapsver, kā tos formulēsiet, kāds būs to īpatsvars un kā jūs tos vērtēsiet.

Sociālo piešķiršanas kritēriju formulēšanai piemēro tādas pašas pārredzamības prasības, kas attiecas uz citiem piešķiršanas kritērijiem. Tie ir jānorāda paziņojumā par līgumu vai iepirkuma dokumentos kopā ar svērumu un apakškritērijiem, ja tādi ir. Tiem jābūt pietiekami skaidriem, lai tos varētu saprast jebkurš "pietiekami labi informēts un parasti rūpīgs" pretendents ⁽¹²²⁾. Tiem jānodrošina iespēja veidoties efektīvai konkurencei, kā arī jāļauj pārbaudīt pretendentu iesniegto informāciju ⁽¹²³⁾. Visbeidzot, tiem jābūt saistītiem ar līguma priekšmetu, kā paskaidrots šajā izcēlumā.

Attiecībā uz svērumu nav noteikts maksimālais vai minimālais procentuālais punktu skaits, ko varat dot par sociālajiem piešķiršanas kritērijiem. Līgumos ar augstu sociālo risku (piemēram, cilvēktiesību pārkāpumu risku) vai potenciāliem sociālajiem ieguvumiem (piemēram, neaizsargātas grupas labklājības izmērāmiem uzlabojumiem vai personu ar invaliditāti līdzdalību) var būt lietderīgi noteikt, ka sociālajiem piešķiršanas kritērijiem ir augsts svēruma. Tas ir atkarīgs arī no tā, vai sociālie aspekti ir risināti tehniskajās specifikācijās vai citur iepirkuma procedūrā.

Piemēri, kā sociālos piešķiršanas kritērijus kombinē ar citiem kritērijiem

1. piemērs

Nodarbinātības iespēju radīšana nelabvēlīgākā situācijā esošiem darba ņēmējiem

Atlases kritēriji: Pretendenti jāiesniedz pierādījumi par to spēju pieņemt darbā, apmācīt un noturēt darbiniekus, kas pieder pie vienas vai vairākām noteiktām nelabvēlīgākā situācijā esošajām grupām. Šī pieredze var attiekties uz jebkurā nozarē noslēgtiem iepriekšējiem līgumiem. Ir jāpierāda, ka pretendents un/vai tā apakšuzņēmēji spēj pieņemt darbā, apmācīt un noturēt šādus darbiniekus līdzīgā laikposmā kā šajā līgumā paredzētais.

⁽¹²⁰⁾ Vairāk par prasībām, kas saistītas ar marķējumiem / trešās personas sertifikāciju, sk. 4.8. iedaļā.

⁽¹²¹⁾ Piemēram, ja tehniskajās specifikācijās ir noteikts, ka tīmekļa saturam jāatbilst tīmekļa satura piekļūstamības vadlīniju (WCAG) 2.1 AA atbilstības līmenim, papildu punktus var piešķirt jebkuram piedāvājumam, kas piedāvā AAA atbilstības līmeni.

⁽¹²²⁾ Lieta C-19/00 SIAC Construction Ltd / County Council of the County of Mayo, 42. punkts.

⁽¹²³⁾ Direktīvas 2014/24/ES 67. panta 4. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 82. panta 4. punkts, Direktīvas 2014/23/ES 41. panta 2. punkts.

Piešķiršanas kritēriji: Piedāvājumiem līdz 15 % no pieejamā vērtējuma tiks piešķirti, pamatojoties uz to, kādas un cik kvalitatīvas nodarbinātības iespējas tiks nodrošinātas nelabvēlīgākā situācijā esošiem darba ņēmējiem. Šos punktus piešķirs, pamatojoties uz iesniegtajiem konkrētajiem plāniem par nelabvēlīgākā situācijā esošu darba ņēmēju pieņemšanu darbā, apmācību un noturēšanu.

2. piemērs

Pārtikas produkti, kas sertificēti kā godīgas tirdzniecības nosacījumiem atbilstīgi

Piešķiršanas kritēriji: līdz 10 % no pieejamajiem punktiem tiks piešķirti piedāvājumiem, kuros iekļauts viens vai vairāki ar *Fairtrade International* vai līdzvērtīgu marķējumu sertificēti produkti. Salīdzinot piedāvājumus, tiks ņemta vērā saskaņā ar līgumu piegādājamā(-o) šādu sertifikātu saņēmumā(-o) produkta(-u) vērtība un daudzums. Ja pretendenti ar tiem nesaistītu iemeslu dēļ nav godīgas tirdzniecības sertifikāta, piedāvājumā ir jāsniedz paskaidrojums.

Līguma izpildes nosacījumi: līguma darbības laikā piegādātājs rīkojas, lai savā piedāvājumā iekļautu papildu produktus ar godīgas tirdzniecības sertifikātu vai līdzvērtīgu sertifikātu. Daļa no līguma summas tiek rezervēta, pamatojoties uz šā nosacījuma izpildi, un maksājums, kas ir vienāds ar papildu vairumtirdzniecības izmaksām par godīgas tirdzniecības produktu piegādi, tiek darīts pieejams, tiklīdz šie produkti tiek iekļauti piedāvājumā.

Visbeidzot, vērtēšanas pieeja nosaka, cik efektīvi var būt sociālie piešķiršanas kritēriji. Pat ja sociālajam piešķiršanas kritērijam nav īpaši liela svēruma, jūs varat noteikt robežvērtību (piemēram, 60 % no iespējamajiem punktiem par konkrēto kritēriju), kas pretendentiem jāsniedz, lai piedāvājumu varētu turpināt vērtēt⁽¹²⁴⁾. Ir arī svarīgi izmantot visu kritērijam pieejamo punktu skaitu pienācīgai katra piedāvājuma sociālo rādītāju nošķiršanai.

Visefektīvāk atlasē kritērijos, tehniskajās specifikācijās un līguma izpildes nosacījumos varētu būt piešķiršanas kritērijus apvienot ar citiem SAPI pasākumiem, kā to ilustrē turpmāk minētie piemēri.

Laba prakse Sociālie piešķiršanas kritēriji var stimulēt tirgu panākt sociāli atbildīgākus rezultātus, tāpēc, lai maksimāli palielinātu sociālo piešķiršanas kritēriju ietekmi, to formulēšanai un svēruma noteikšanai jābūt rūpīgai.

Apsveriet, kā jūs izvērtēsiet un pārbaudīsiet pretendentu apgalvojumus, kas sniegti, atsaucoties uz piešķiršanas kritērijiem, attiecīgā gadījumā apgalvojumus par trešo personu sertifikātiem un marķējumiem.

Lai novērstu sociālos riskus un uzlabotu sociālos rezultātus, piešķiršanas kritērijus apvienojiet ar tehniskajām specifikācijām, atlasē kritērijiem un līguma izpildes klauzulām.

Lieta C-368/10, Komisija / Nīderlandes Karaliste

- Šī lieta attiecās uz piešķirtām tiesībām slēgt līgumu par tēju un kafiju, kurā Nīderlandes publiskā iepirkuma veicējs bija iekļāvis vairākus vides un sociālās atbildības kritērijus.
- Tiesa detalizēti pārskatīja šos kritērijus un konstatēja, ka dažiem no tiem trūkst vajadzīgās pārredzamības (piemēram, pieprasot, lai pretendenti iesaistās sīkāk nekonkretizētā "ilgtspējīgā iepirkumā un sociāli atbildīgā rīcībā").
- Tomēr tā arī atzina, ka marķējums, kas attiecas uz godīgas tirdzniecības apsvērumiem, varētu tikt uzskatīts par saistītu ar līguma priekšmetu. Spriedumā formulētie principi tika kodificēti un precizēti ar Direktīvas 2014/24/ES 43. pantu un Direktīvas 2014/25/ES 61. pantu. Plašāku informāciju par marķējuma lietošanu sk. 4.8. iedaļā.

⁽¹²⁴⁾ EST šādu pieeju apstiprināja lietā C-546/16 *Montte SL / Musikene*.

Sociālo piešķiršanas kritēriju izstrāde IT aparatūras un pakalpojumu iepirkumam Vācijā

Iepirkuma mērķis

Dataport iepērk IT aparatūru un IT pakalpojumus publiskā iepirkuma veicējiem Vācijas federālajās zemēs Šlēsvigā-Holšteinā, Hamburgā un Brēmenē, kā arī IT pakalpojumus Meklenburgas-Priekšpomerānijas un Lejassaksijas federālo zemju nodokļu administrācijai. Līgums ietvēra IT aparatūras (personālo un portatīvo datoru, monitoru, tastatūru, datorpeļu un komponentu) piegādi 60 000 darba vietām un IT pakalpojumus 30 000 darba vietām. Mērķis bija iegādāties tikai tādu IT aparatūru un pakalpojumus, ko ražo un piegādā saskaņā ar Starptautiskās Darba organizācijas noteiktajiem standartiem.

Pieeja

Tiesības slēgt līgumu tika piešķirtas 2013. gadā. Pretendentiem tika lūgts iesniegt koncepciju par sociālajiem kritērijiem, tostarp pasākumiem, lai nodrošinātu to piegādātāju un piegādātāju apakšuzņēmēju atbilstību astoņām SDO pamatkonvencijām. Lai risinātu globālajai IT ražošanas nozarei specifiskus sociālos jautājumus, līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritērijos tika minētas arī papildu SDO konvencijas Nr. 1, 30, 102, 115, 131, 135, 155, 158, 169, 170. Tika piešķirti punkti, pamatojoties uz trim koncepcijas aspektiem:

- aptverto darba un sociālo standartu apjomu,
- koncepcijas atbilstību sociālajiem standartiem,
- iesniegtajiem pierādījumiem.

Tā kā pretendenti piedāvāja daudzveidīgas izvēles iespējas, tika veikti divi pasākumi, lai nodrošinātu kontroles mehānisma kvalitāti. Pirmkārt, konkursa dokumentācijā tika izklāstīta viena no iespējamām pārbaudes shēmām, pretendentu veicamo pasākumu piemēri, kā arī iespējamie jautājumi, uz kuriem būtu jāatbild ziņojumā. Otrkārt, piešķiršanas kritērijos īpaši liela nozīme tika piešķirta koncepcijas ticamībai (50 % no punktu skaita) un iesniegtajiem pierādījumiem (40 % no punktu skaita). Pretendentiem bija jāpiekrīt, ka koncepcijā ietvertie pasākumi līguma darbības laikā tiks regulāri pārskatīti. Koncepcija un tajā noteiktās saistības kļuva par daļu no jaunā pamatnolīguma.

Rezultāti

Visi pretendenti iesniedza koncepciju taisnīgu darba apstākļu nodrošināšanai piegādes ķēdē. Tas bija vērst uz mērķi veicināt IT nozares informētību par taisnīgiem darba apstākļiem piegādes ķēdē (tostarp izejvielu ieguvī). Sociāli atbildīga iepirkuma koncepcijas izvērtēja īpašs speciālists, pamatojoties uz to, cik lielā mērā pretendents spēja pierādīt, ka tā procedūrās ir plaši iekļautas minētās SDO konvencijas un ka tam ir atbilstīgas kvalitātes metodika. Sociālās koncepcijas kritēriji ietekmēja līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, jo tie veidoja 10 % no punktiem, kas tika piešķirti par kvalitāti. Uzvarējušais pretendents izstrādāja piegādātāju rīcības kodeksu un vienojās divas reizes gadā ziņot darba grupai par atbilstību SDO konvencijām.

Gūtās atziņas

Neraugoties uz sarežģīto tirgus situāciju un sarežģītajām globālajām piegādes ķēdēm, pretendentu reakcija bija pozitīva. Ilgtspējas kritēriji konkursa pretendentiem kļūst aizvien svarīgāki, jo to produktu cenas un veiktspēja ir līdzīgas. Palielinās pārredzamība attiecībā uz darba apstākļiem visā piegādes ķēdē, ražošanas vietās veiktajām revīzijām, atklātajiem trūkumiem un veiktajiem korektīvajiem pasākumiem. Līdz šim nav pieejama neviena IT ierīce, kas būtu pilnībā ražota saskaņā ar godīgas tirdzniecības nosacījumiem. "Dataport" pievērsās dialogam starp klientiem, pakalpojumu sniedzējiem un ražotājiem konkursa procedūras laikā un pēc tās. Tas prasa intensīvu iesaisti šajā tēmā.

4.8. Piedāvājumu vērtēšana un saistību pārbaude

SAPI saistību vērtēšanai un pārbaudīšanai izmantotā pieeja ir tikpat svarīga kā izvēlētie kritēriji. Jums rūpīgi jāpārdomā, kā novērtēt pretendentu apgalvojumus un kā izvērtēt piedāvājumus. Publiskā iepirkuma direktīvas neparedz izmantot kādu konkrētu vērtēšanas metodi, tomēr ir jāpiemēro pārredzamības un vienlīdzīgas attieksmes principi. Līgumiem, kas saistīti

ar īpašiem sociālajiem riskiem vai paredzamajiem sociālajiem ieguvumiem, var būt lietderīgi izmantot citādu vērtēšanas pieeju nekā “parasto” līgumu gadījumā. Piemēram, vērtēšanas komisijā, iespējams, vajadzētu iekļaut sociālos partnerus, lietotāju pārstāvjus vai citus ekspertus (ar nosacījumu, ka nepastāv interešu konflikts).

Korka (Īrija) nodrošina cenu ziņā pieejamu sociālo mājokli, izmantojot konkursa dialogu

Iepirkuma mērķis

Lai palielinātu cenu ziņā pieejamu sociālo mājokļu piedāvājumu, Korkas pilsētas padome (Īrija) izmantoja konkursa dialoga procedūru, kas veicināja inovācijas un paplašināja padomes iespējas attiecībā uz mājokļu atrašanās vietām un dizainu.

Pieeja

Konkursa dialoga procedūra notika vairākos posmos. Vispirms mājokļu attīstītāji tika aicināti iesniegt projektu priekšlikumus, kas tika izvērtēti, piemēram, pēc atrašanās vietas, piekļuves labiekārtojumam un sabiedriskajam transportam, esošās īpašumu struktūras un izredzēm saņemt plānošanas atļauju. Korka izmantoja konkursa dialogu, lai uzlabotu un kopīgi izstrādātu risinājumus, kas vislabāk atbilstu pilsētas sociālo mājokļu vajadzībām. Pēc vairākām aizvien sīkāku pārrunu kārtām dialogs tika noslēgts, un izvēlētie projekti tika aicināti iesniegt piedāvājumu izvērtēšanai.

Rezultāti

Konkursa dialoga procedūras rezultātā tika iepirktas 11 sociālo mājokļu shēmas ar dažādu blīvumu un īpašumtiesībām, nodrošinot 215 jaunus mājokļus. Atbrīvojot degradētas teritorijas, jaunās shēmas sekmē pilsētu reģenerāciju, un ģimenes un personas, kas atrodas rindā uz mājokli, tiek nodrošinātas ar piemērotu dzīvesvietu.

Gūtās atziņas

Lai gan bija nepieciešami lielāki sākotnējie resursi, uz sadarbību vērsta pieeja, ko atbalstīja konkursa dialogs, ļāva attīstītājiem būt labāk informētiem par pilsētas vajadzībām, deva lielāku noteiktību attiecībā uz risinājumiem un ļāva izvairīties no strīdiem, kā arī ļāva panākt labāku cenas un vērtības attiecību un riska sadalījumu.

SAPI var palīdzēt panākt arī tādu procedūru izmantošana, kas ļauj tiešāk sadarboties ar pretendentiem, ja pastāv šādu procedūru izmantošanas nosacījumi ⁽¹²⁵⁾. Piemēram, konkursa dialogs ļauj tikties ar pretendentiem un pakāpeniski precizēt risinājumus, potenciāli uzlabojot piedāvājumu sociālo saturu. Līgumiem, kuru mērķis ir pilnīgi jauna produkta vai pakalpojuma piegāde, var būt piemērota inovācijas partnerība. Ir jāņem vērā, ka šo procedūru pārvaldībai un pretendentu dalībai tajās ir nepieciešams laiks un resursi. Tomēr tas var būt lietderīgi pavadīts laiks, ja tā rezultātā tiks noslēgts līgums, kas sniegs izmērāmus sociālos ieguvumus.

Visās procedūrās, kurās iekļauti sociālie kritēriji, ir jādomā par to, kā pārbaudīt pretendentu apgalvojumus. Viens no veidiem, kā to izdarīt, ir izmantot trešo personu sertifikāciju vai marķējumu. Saskaņā ar Direktīvu 2014/24/ES un Direktīvu 2014/25/ES uz tiem var atsaukties tehniskajās specifikācijās, piešķiršanas kritērijos un līguma izpildes klauzulās ⁽¹²⁶⁾. Trešo personu marķējums, kas attiecas uz sociālajiem apsvērumiem, ir, piemēram:

- *Fairtrade International* sertifikāti,
- *TCO Certified*,
- *SA 8000*,
- *Fair for Life*,
- Pasaules Godīgas tirdzniecības organizācija,
- WAI WCAG 2.1 AAA marķējums un/vai citi invaliditātes organizāciju marķējumi,
- *DALCO* pieejamības prasības būvētās vides standartam UNE 170001-1:2007.

Lai iepirkuma procedūras dokumentos paredzētu, ka jāizmanto konkrēts marķējums, tam ir jāatbilst vairākiem nosacījumiem, kuru mērķis ir nodrošināt, ka tas ir objektīvs un pieejams visiem ieinteresētajiem ekonomikas dalībniekiem. Marķējumam:

⁽¹²⁵⁾ Sk. 3.4. iedaļu.

⁽¹²⁶⁾ Direktīvas 2014/24/ES 43. un 44. pants un Direktīvas 2014/25/ES 61. un 62. pants.

- 1) jāattiecas tikai uz kritērijiem, kas saistīti ar līguma priekšmetu;
- 2) jābalstās uz objektīvi pārbaudāmiem un nediskriminējošiem kritērijiem;
- 3) jābūt piešķirtam atklātā un pārredzamā procedūrā, kurā var piedalīties visas attiecīgās ieinteresētās personas, tostarp valdības struktūras, patērētāji, sociālie partneri, ražotāji, izplatītāji un nevalstiskās organizācijas;
- 4) jābūt pieejamam visām ieinteresētajām personām; un
- 5) jābūt tādas trešās personas noteiktam, attiecībā uz kuru ekonomikas dalībniekam, kas piesakās marķējuma saņemšanai, nevar būt izšķiroša ietekme ⁽¹²⁷⁾.

Ja visi marķējuma kritēriji atbilst šīm prasībām un jūs izvēlaties iepirkumā atsaukties uz visu marķējumu, pilnīgas pārredzamības nodrošināšanai iepirkuma dokumentos jāiekļauj precīza un nepārprotama atsauce uz to (piemēram, atsaucoties uz attiecīgo tiesību aktu, ar ko pieņem marķējumu, vai saistīto dokumentāciju). Pat tad, ja jūs atsaucaties uz marķējumu, kas atbilst visām šīm prasībām, jums joprojām ir jāapsver iespēja atzīt marķējumu ar līdzvērtīgiem kritērijiem. Šī līdzvērtība jums katrā gadījumā jāizvērtē atsevišķi, bet kopumā jūs varat uzskatīt, ka prasības ir līdzvērtīgas, ja tās ir vismaz tikpat vērienīgas kā iepirkuma dokumentācijā minētās. Gadījumos, kad pretendenti attiecīgajā termiņā no viņiem neatkarīgu iemeslu dēļ nevar iegūt marķējumu, jums jāizskata citi piemēroti pierādījumu veidi (proti, tehniskā dokumentācija).

Attiecībā uz marķējumu, kas neatbilst vienai vai vairākām no iepriekš minētajām prasībām, jūs varat atsaukties uz atsevišķiem marķējuma kritērijiem, kas ir saistīti ar līguma priekšmetu, bet nepieprasa marķējumu kā tādu. Ja marķējumā ir ietvertas dažas prasības, kas attiecas uz jūsu līgumu, bet citas prasības nav saistītas ar līguma priekšmetu, piemēram, prasības, kas attiecas uz vispārējo vadības praksi, jūs varat atsaukties tikai uz konkrētajiem marķējuma kritērijiem, kas ir saistīti ar līguma priekšmetu, un nepieprasīt pašu marķējumu ⁽¹²⁸⁾. Iepirkuma dokumentos skaidri norādot attiecīgos marķējuma kritērijus (piemēram, tos kopējot), tiks palīdzēts potenciālajiem pretendentiem, kā arī atvieglota iepirkuma procedūras prasību izpratne un pārredzamība.

Godīgas tirdzniecības ēdināšana Minhenes skolās (Vācija)

Iepirkuma mērķis

2017. gadā Minhene izsludināja konkursu par pamatnolīguma slēgšanu, lai nodrošinātu ēdināšanu vairāk nekā 300 skolās. Minhene jau izsenis strādā pie sociāli atbildīga iepirkuma. Jau 2002. gadā pilsēta nolēma neiegādāties nekādus produktus, kuros tiek izmantots bērnu darbs (vai tiek pārkāpta Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) 182. konvencija), un kopš tā laika pilsēta ir veikusi pasākumus, lai veicinātu godīgu tirdzniecību tekstilizstrādājumu un pārtikas iepirkumos.

Pieeja

Piedāvājums tika sadalīts četrās daļās, un tajā tika iekļautas prasības par piegādājamo bioloģisko pārtikas produktu īpatsvaru un virtuves personāla mācību prasības. Turklāt 5 % no piešķiršanas kritērijiem tika rezervēti citiem sociālajiem un vides aspektiem, piemēram, tādu izejvielu klātbūtnē, ko sertificējusi *Fairtrade International*, Pasaules Godīgās tirdzniecības organizācija vai līdzvērtīga organizācija.

Rezultāti

Katrā no daļām tika saņemti trīs piedāvājumi – visi no MVU. Kopumā visās četrās daļās tiesības slēgt līgumus ieguva trīs piegādātāji. Šie līgumi aptver vairāk nekā 300 objektus, un saskaņā ar tiem apkalpos vairāk nekā 490 000 skolēnu.

Gūtās atziņas

Ir svarīgi nodrošināt visu iesaistīto pušu (proti, vadības, darbinieku, vecāku, bērnu u. c.) iesaistīšanos, lai veicinātu atbildības apziņu, nodrošinātu projekta panākumus, kā arī apkopotu labas idejas.

Laba prakse

— Apsveriet, kā vērtēt pretendentu apgalvojumus par SAPI, iekļaujot attiecīgos ekspertus vērtēšanas komisijā un pieprasot trešo personu marķējumu vai sertifikāciju.

⁽¹²⁷⁾ Direktīvas 2014/24/ES 43. panta 1. punkts; Direktīvas 2014/25/ES 61. panta 1. punkts.

⁽¹²⁸⁾ Direktīvas 2014/24/ES 43. panta 2. punkts; Direktīvas 2014/25/ES 61. panta 2. punkts.

- Procedūras, kas ļauj tieši kontaktēties ar pretendentiem, piemēram, konkursa dialogs, var palīdzēt izstrādāt un uzlabot efektīvu pieeju sociālo mērķu sasniegšanai, ja pastāv nosacījumi šādu procedūru uzsākšanai.
- Pārskatiet kritērijus un prasības, kas ir pamatā marķējumam, uz kuru vēlaties atsaukties konkursa dokumentos, lai pārlielināt, ka tās ir saistītas ar līguma priekšmetu, ir objektīvas un nav diskriminējošas.
- Jums ir jāatzīst līdzvērtīgs marķējums vai sertifikāti, kas attiecas uz tādiem pašiem kritērijiem, un gadījumos, kad pretendents ar to nesaistītu iemeslu dēļ nevar attiecīgajos termiņos iegūt marķējumu vai sertifikāciju, ir jāatzīst citi piemēroti pierādīšanas līdzekļi.

4.9. Nepamatoti lēti piedāvājumi

Dažos gadījumos piedāvājuma izcenojums rada bažas, ka pretendents nevarēs īstenot sociālās prasības, piemēram, nodrošināt atbilstību piemērojamiem noteikumiem par drošību darbavietā. Šādas situācijas risina, izmantojot noteikumus par nepamatoti lētiem piedāvājumiem ⁽¹²⁹⁾. Tie paredz, ka jums jāanalizē jebkurš piedāvājums, kas šķietami ir nepamatoti lēts, un jālūdz pretendentam paskaidrot tajā norādītās cenas. Daži faktori, kas var liecināt, ka piedāvājums būtu jāanalizē, ir, piemēram:

- cenas, kas šķietami nesedz konkursa prasību izpildes pamatizmaksas,
- cenas, kas ir ievērojami zemākas par citu piedāvājumu vidējām izmaksām, vai
- cenas, kas ir ievērojami zemākas par nākamo piedāvājumu ar viszemāko cenu.

Pretendenta sniegtie paskaidrojumi var būt saistīti ar tā konkrēto ražošanas vai piegādes procesu vai tam pieejamiem labvēlīgiem nosacījumiem, un šādā gadījumā piedāvājumu nedrīkst noraidīt, ja tas atbilst visām juridiskajām prasībām. Tomēr pretendentam būtu arī jālūdz apstiprināt, ka tas ievēro piemērojamos sociālos un darba tiesību aktus un koplīgumus, kas paredzēti sociālajā un vides klauzulā ⁽¹³⁰⁾. Neatbilstības gadījumā piedāvājums ir jānoraida ⁽¹³¹⁾. Ja konstatējat, ka piedāvājums ir neparasti lēts, jo pretendents ir saņēmis valsts atbalstu, piedāvājumu var noraidīt jau tikai šā iemesla dēļ vien. Tomēr to var darīt tikai pēc apspriešanās ar pretendentu, ja tas pietiekamā termiņā nespēj pierādīt, ka attiecīgais atbalsts ir bijis saderīgs ar iekšējo tirgu ⁽¹³²⁾.

Neparasti zemas cenas var rasties arī konkursa procedūrās, kurās tiek saņemti piedāvājumi no valstīm ārpus ES. Šādā gadījumā piemēro vienlīdzīgas attieksmes pamatprincipu. Pretendenti no trešām valstīm var likumīgi piedāvāt zemākas cenas, taču ir svarīgi pārbaudīt atbilstību visiem piemērojamiem sociālajiem un darba tiesību aktiem (sīkāku informāciju par sociālo un darba tiesību aktu un koplīgumu piemērošanu publiskos līgumos sk. 4.5. un 5.2. iedaļā). Sīkāka informācija par trešo valstu piedāvājumu izvērtēšanu, arī par neparasti zemas cenas piedāvājumu iespējamību, ir pieejama Eiropas Komisijas publicētajos īpašajos norādījumos ⁽¹³³⁾.

Izmeklējot neparasti zemas cenas piedāvājumus, jārikojas piesardzīgi – ir svarīgi, lai tiktu piemērota konsekventa un objektīva pieeja un lai pretendentiem tiktu dotas tiesības atbildēt. Tomēr publiskā iepirkuma veicēja ziņā ir izlemēt, vai sniegtie paskaidrojumi ir pietiekami, lai radītu uzticību piedāvājumam, vai arī tas ir jānoraida. Paturiet prātā, ka citi pretendenti, kas ievēro sociālās prasības, var tikt nostādīti neizdevīgākā situācijā, ja jūs pieļaujat, ka nepamatoti lēts piedāvājums netiek analizēts.

⁽¹²⁹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 69. pants; Direktīvas 2014/25/ES 84. pants.

⁽¹³⁰⁾ Direktīvas 2014/24/ES 18. panta 2. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 36. panta 2. punkts un Direktīvas 2014/23/ES 30. panta 3. punkts. Sīkāk sk. 4.5. iedaļā.

⁽¹³¹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 69. panta 3. punkts; Direktīvas 2014/25/ES 84. panta 3. punkts.

⁽¹³²⁾ Direktīvas 2014/24/ES 69. panta 4. punkts un Direktīvas 2014/25/ES 84. panta 4. punkts. Sīkāka informācija par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu pieejama šajā vietnē: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html.

⁽¹³³⁾ Eiropas Komisija (2019), Norādījumi par trešo valstu pretendentu un preču iesaisti ES publiskā iepirkuma tirgū, C(2019) 5494, 24.7.2019., pieejams: https://ec.europa.eu/growth/content/new-guidance-participation-third-country-bidders-eu-procurement-market_lv.

Nepamatoti lētu piedāvājumu analīze Valonijā

Valonijas Publiskā iepirkuma komisija saskaņā ar Rīcības plānu par atbildīgu iepirkumu izveidoja darba grupu, lai pētītu nepamatoti lētu piedāvājumu jautājumu. Darba grupā piedalās pārstāvji, kas specializējas publisko iepirkumu jomā un pārstāv reģionālo administrāciju, pašvaldības, Valonijas Būvniecības uzņēmumu federāciju, arodbiedrības, kā arī ārējās revīzijas iestādes, piemēram, Revīzijas palātu un finanšu inspektoru.

Pēc attiecīgo tiesību aktu un tiesu prakses analīzes darba grupa ierosināja nepamatoti lētu piedāvājumu izmeklēšanas metodiku. Šai metodikai ir pieci posmi:

- 1) aritmētisko kļūdu labošana;
- 2) cenu noteikšana un pārbaude;
- 3) pieprasījums pamatot acīmredzami nepamatoti zemas cenas;
- 4) lemšana par cenu atbilstību;
- 5) pretendenta informēšana.

Lai noteiktu, kad piedāvājums ir nepamatoti lēts, jāņem vērā tāda informācija kā publiskā iepirkuma veicēja izdarītās pašizmaksu aplēses, citu departamentu vai aģentūru samaksātās cenas, tirgus statistikas informācija, piedāvājumu kvalitātes atšķirības un pretendenta sniegtie paskaidrojumi. Attiecībā uz būvdarbu līgumiem un krāpšanas riskam pakļautiem pakalpojumiem konkrētāka metodika, kuras pamatā ir novirze no citu piedāvājumu koriģētās vidējās cenas, ir izklāstīta vadlīnijās.

Labā prakse

- Nepamatoti lētu piedāvājumu atklāšana ir neatņemama SAPI daļa. Šeit var palīdzēt algu, sociālās apdrošināšanas iemaksu un citu uz nozari attiecināmo iemaksu pārzināšana.
- Pretendentiem ir jāļauj paskaidrot jebkādas acīmredzami nepamatoti zemas cenas, proti, izslēgšana nevar notikt automātiski.
- Ja neparasti zemas cenas ir saistītas ar neatbilstību piemērojamajām sociālajām un darba tiesību prasībām vai koplīgumiem, piedāvājums obligāti jānoraida.

5. NODAĻA

Līguma noteikumu noteikšana un izpilde

Kritiski svarīgs SAPI īstenošanas posms ir līgumsaistību izpildes laiks. Bez atbilstošiem līguma nosacījumiem, kā arī līdzekļiem to uzraudzībai un izpildei SAPI nebūs efektīvs. Šajā nodaļā detalizēti aplūkots, kā iespējams izstrādāt un pildīt līgumus sociālās vērtības maksimālai palielināšanai. Tajā ne tikai izskaidroti attiecīgie publiskā iepirkuma direktīvu noteikumi, bet arī aprakstītas dažādas pieejas, ko piemēro publiskā iepirkuma veicēji visā Eiropā.

5.1. SAPI saistību pārvēršana realitātē

SAPI gadījumā ir nepieciešams pievērst īpašu uzmanību līguma nosacījumiem, jo parasti tas prasa, lai puses rīkotos ārpus "ierastās kārtības". Šā iemesla dēļ ir svarīgi vērst pretendentu uzmanību uz līgumā iekļautajiem sociālajiem nosacījumiem, kā arī uz uzraudzību, kas tiks veikta, un nosacījumu neievērošanas sekām. Sociāli atbildīgam publiskajam iepirkumam reti kad ir piemērota standarta noteikumu un nosacījumu izmantošana, nepievienojot īpašas sociālās klauzulas. Ja līguma noteikumiem piešķir sekundāru nozīmi, tas var apdraudēt SAPI īstenošanu, kas prasa apsvērt līguma nosacījumus jau pašā plānotās procedūras sākumā.

Ierosinātos līguma nosacījumus konkursa procedūras laikā var iekļaut iepirkuma procedūras dokumentos. Tie var būt formulēti kā projekts, un pretendenti var tikt aicināti komentēt vai atzīmēt nosacījumus. Jebkurā gadījumā līgumā jāiekļauj attiecīgie izraudzītā piedāvājuma aspekti, piemēram, cena un visas saistības, ko pretendents ir uzņēmies saskaņā ar piešķiršanas kritērijiem – tostarp tās, kas saistītas ar SAPI. Ja piedāvājumā ietvertās saistības pārsniedz līgumā noteiktos pamatnosacījumus, jums būs jāpielāgo līguma noteikumi. Piemēram, ja jūsu līguma projektā ir noteikts, ka pirmajā līguma darbības gadā jāizveido vismaz piecas mācekļu vietas, bet uzvarējušais pretendents piedāvā nodrošināt astoņas mācekļu vietas, līgumā ir jāiekļauj pēdējais minētais skaits.

Atšķirībā no tehniskajām specifikācijām, atlases un piešķiršanas kritērijiem līguma nosacījumu ievērošana parasti konkursa procedūras laikā netiek nepārprotami vērtēta. Lai gan prakse dažādās valstīs un organizācijās ir atšķirīga, pretendenti parasti norāda, ka tie piekrīt līguma nosacījumiem, vai arī min konkrētas atrunas, par kurām var notikt sarunas (atkarībā no procedūras). SAPI arī šajā gadījumā var prasīt atšķirīgu pieeju, jo jūs vēlaties pārliecināties, ka pretendenti var nodrošināt visus līguma īpašos sociālos aspektus un ka šie nosacījumi vajadzības gadījumā attiecas arī uz apakšuzņēmējiem. Piemēram, ja jūsu līguma projektā ir iekļauta apņemšanās nodrošināt SDO pamatkonvenciju ievērošanu visā piegādes ķēdē, jums ir jāzina, vai izraudzītajam pretendētā ir atbilstošas sistēmas apakšuzņēmēju uzraudzībai. Lai pilnībā novērtētu pretendentu spējas un saistības šajā jomā un nodrošinātu pārredzamību un vienlīdzīgu attieksmi, šie apsvērumi būtu pienācīgi jāatspoguļo vai nu atlases kritērijos, vai piešķiršanas kritērijos, kā arī līguma noteikumos. Ja pretendents ierosina īpašu metodi savu apakšuzņēmēju uzraudzībai, jums jānodrošina tās iekļaušana līgumā. Varat arī noteikt, ka klauzula, ar ko tiek pieprasīta atbilstība SDO konvencijām, ir jāiekļauj jebkurā apakšuzņēmuma līgumā, vienlaikus saglabājot galvenā darbuzņēmēja atbildību par atbilstības nodrošināšanu visā piegādes ķēdē.

Pēdējais solis, lai SAPI apņemšanos pārvērstu realitātē, ir pārliecināties, ka līguma izpildē tieši iesaistītās personas, kas pārstāv abas tā puses, ir informētas par sociālajām klauzulām. Jūsu organizācijā līgumu var pārvaldīt persona, kas nav tieši iesaistīta iepirkumā. Ir svarīgi, lai šī persona nebūtu aizņemta, tai būtu nepieciešamā informācija un motivācija efektīvi uzraudzīt sociālo klauzulu ievērošanu. Kā alternatīvu risinājumu, iespējams, būtu lietderīgi izveidot komiteju, kurā būtu pārstāvji no jūsu organizācijas un jebkuras sociālo saistību izpildē tieši ieinteresētas trešās personas, piemēram, arodbiedrības, invalīdu tiesību organizācijas, pieklūstamības eksperti, NVO vai iedzīvotāji/lietotāji. Jūs, iespējams, vēlēšities pieprasīt, lai darbuzņēmējs ieceltu personu, kas būtu tieši atbildīga par sociālo saistību izpildes nodrošināšanu, un nodrošinātu šīs personas piedalīšanos līguma pārskatīšanas sanāksmēs.

Labā prakse

- Sociālie nosacījumi jāiekļauj līguma noteikumu projektā un jāpublicē konkursa procedūras sākumā, vēršot pretendentu uzmanību uz šiem nosacījumiem.
- Standarta līgumi var nebūt piemēroti SAPI, un visi noteikumi ir rūpīgi jāpārskata, lai nodrošinātu, ka tie nav pretrunā ar konkursa prasībām.
- Konkursa procedūras ietvaros pretendētus var aicināt izteikt komentārus par līguma projektu vai izdarīt tajā atzīmes. Tā galīgajā redakcijā jāatspoguļo visas uzvarējušajā piedāvājumā iekļautās konkrētās saistības.
- Pārliecinieties, ka persona vai personas, kas abās pusēs ir atbildīgas par līguma pārvaldību, ir informētas par SAPI noteikumiem un spēj nodrošināt to piemērošanu.
- Līgumiem un dokumentiem ir jābūt pieklūstamos formātos.

5.2. Līguma izpildes nosacījumi

Līguma izpildes nosacījumos apraksta, kā līgums izpildāms. Publiskā iepirkuma direktīvās ir noteikts, ka līguma noteikumos var iekļaut ekonomiskus, ar inovāciju, vidi, sociālo jomu vai nodarbinātību saistītus apsvērumus ⁽¹³⁴⁾. Attiecībā uz atlases un piešķiršanas kritērijiem ir noteikta prasība, ka šiem nosacījumiem jābūt saistītiem ar līguma priekšmetu un iekļautiem paziņojumā vai iepirkuma dokumentos. Tas, ko nozīmē prasība pēc saiknes ar līguma priekšmetu, ir paskaidrots izcēlumā (pa labi). Līguma izpildes klauzulām jāatbilst ES tiesību aktiem, tostarp 1. nodaļā minētajiem sociālā pilāra tiesību aktiem.

⁽¹³⁴⁾ Direktīvas 2014/24/ES 70. pants, Direktīvas 2014/25/ES 87. pants, sk. arī Direktīvas 2014/23/ES 64.–66. apsvērumu.

Lai līguma izpildes nosacījumi būtu efektīvi, tiem jābūt:

- skaidri izstrādātiem, izvairoties no nevajadzīga juridiskā žargona,
- pietiekami specifiskiem, ar noteiktiem termiņiem un rezultātiem,
- attiecinātiem uz konkrētu personu vai individu,
- papildinātiem ar piemērotiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem to nepildīšanas gadījumā, piemēram, finansiālām sankcijām vai korektīviem pasākumiem.

Līguma nosacījumi un prasība par saistību ar līguma priekšmetu

Līguma nosacījumus uzskata par saistītiem ar līguma priekšmetu, ja tie jebkurā aspektā un jebkurā aprites cikla posmā ir saistīti ar veicamajiem būvdarbiem, piegādēm vai sniedzamajiem pakalpojumiem, ieskaitot faktorus, kas ir saistīti ar:

- a) šo būvdarbu, piegāžu vai pakalpojumu konkrēto ražošanas, sniegšanas vai tirdzniecības procesu; vai
- b) konkrētu procesu kādā citā to aprites cikla posmā,

pat ja šādi faktori nepieder pie to materiālās būtības (67. panta 3. punkts). Tas nozīmē, ka jūs varat iekļaut tādus nosacījumus kā cilvēktiesību ievērošana piegādes ķēdē, godīga tirdzniecība vai konkrēti līguma sociālie rezultāti. Nav atļauts iekļaut vispārējās prasības attiecībā uz korporatīvo sociālo atbildību, ja vien tās nav uz darbuzņēmēju attiecināmas juridiskas saistības. Līguma nosacījuma piemērs, kas nebūtu saistīts ar līguma priekšmetu, ir prasība uzņēmumam katru gadu ziedot labdarībai noteiktu procentuālo daļu no savas peļņas.

Rokasgrāmatas 5.6. iedaļā ir sīkāk aprakstīta sankciju un stimulu loma SAPI īstenošanā. Rokasgrāmatas 5.1. tabulā ir doti sociālo nosacījumu piemēri, kas atbilst iepriekš minētajiem kritērijiem un kas attiecas uz dažādiem SAPI aspektiem. Šie noteikumi paši par sevi nav pilnīgi; lai tie būtu efektīvi, tiem būtu nepieciešamas definīcijas, kā arī uzraudzības un izpildes klauzulas.

5.1. tabula

SAPI līguma klauzulu paraugi

Joma	Līguma nosacījumu projekta piemērs ⁽¹⁾
Pieklūstamība (līgumā par biroja IKT iekārtām)	Būvuzņēmējam ir jānodrošina noteiktais pieklūstamais aprīkojums, kas pielāgots, lai to izmantotu personas ar invaliditāti. Datumos, par kuriem jāvienojas ar publiskā iepirkuma veicēju, tiks organizētas apmācības lietotājiem ar invaliditāti, un visā līguma darbības laikā ar īpaša palīdzības dienesta starpniecību tiks nodrošināta turpmāka palīdzība.
Sociālā iekļaušana (valsts pakalpojumu reklāmas līgumā)	Darbuzņēmējs ir atbildīgs par to, lai sasniegtu katru no specifikācijās noteiktajām mērķgrupām un īstenotu īpašus pasākumus, kas iekļauti tā piedāvājumā un kuru mērķis ir sasniegt gados vecākus lietotājus, personas, kas cieš no sociālās izolācijas, un personas bez piekļuves internetam. Pēc trim mēnešiem tiks veikta šo pasākumu efektivitātes pārbaude, un darbuzņēmējam būs jāievieš visi publiskā iepirkuma veicēja norādītie korektīvie pasākumi.
Nodarbinātība (būvdarbu līgumā)	Darbuzņēmējs ir atbildīgs par to, lai šī līguma ietvaros tiktu pieņemti darbā, apmācīti un nodarbināti vismaz X [piedāvājumā norādītais skaits] cilvēku, kas ietilpst vienā vai vairākās no noteiktajām nelabvēlīgākā situācijā esošu darba ņēmēju kategorijām. Šīs nodarbinātības nosacījumi ir norādīti līguma pielikumā. Ir jāiesniedz ikmēneša pārskati, norādot nodarbināto nelabvēlīgākā situācijā esošo darba ņēmēju skaitu, veikto apmācību, nostrādātās stundas un saņemto atalgojumu.

Joma	Līguma nosacījumu projekta piemērs ⁽¹⁾
Dzimumu līdztiesība	Darbuuzņēmējs nodrošina, ka visi līgumdarbinieku tiešie vadītāji pabeidz mācības par dzimumu līdztiesības aspektiem darbā pieņemšanas un nodarbinātības jomā, tostarp par grūtniecību un maternitāti; menopauzi; seksuālu uzmākšanos; atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ, piemēram, bērna kopšanas atvaļinājumu un darba un privātās dzīves līdzsvaru utt.
Minimālās algas likmes	Būvuzņēmējs un visi apakšuzņēmēji, kas darbojas līguma izpildes jurisdikcijā, ievēro [attiecinajos tiesību aktos vai koplīgumā] noteiktās minimālās algas likmes un veic visu nostrādāto stundu un izmaksāto algu uzskaiti. Publiskā iepirkuma veicējs var jebkurā brīdī pieprasīt piekļuvi ierakstiem un pierādījumiem par izmaksātajām algām.
Cilvēktiesības un darba tiesības (līgums par formastērpiem)	Darbuuzņēmējs nodrošina, ka, pildot šo līgumu, netiek pārkāptas cilvēktiesības un Starptautiskās Darba organizācijas astoņas pamatkonvencijas. Visu saskaņā ar šo līgumu strādājošo apakšuzņēmēju un tālāko apakšuzņēmēju nosaukumi un uzņēmējdarbības vietas ir norādītas līguma pielikumā, un darbuuzņēmējs apliecina, ka tas ir ieviesis attiecīgu neatkarīgās trešās personas revidētu sistēmu, lai nodrošinātu, ka visā līguma darbības laikā ir pieejama precīza informācija par visu līguma izpildē iesaistīto personu darba apstākļiem.
Ētiska tirdzniecība (ēdināšanas līgumā)	Par pārtiku un dzērieniem, kuru vērtība ir vismaz 5 % no gada līgumcenas, iesniedz godīgas tirdzniecības vai līdzvērtīgu sertifikātu. Plānojot ceturkšņa ēdienkarti, darbuuzņēmējs norāda, kurus godīgas tirdzniecības produktus tas ierosina iekļaut ēdienkartē, un to paredzamo vērtību. Katra līguma gada beigās pārskata godīgas tirdzniecības produktu vērtību, kā arī iekļauj papildu sertificētus produktus nākamajam līguma gadam.

⁽¹⁾ Šie līguma nosacījumu projekti ir tikai orientējoši, un tajos būtu jāņem vērā konkrētie apstākļi un jāizdara attiecīgi pielāgojumi.

Nepārtraukta izslēgšanas iemeslu nepārkāpšana

Atsevišķu obligāto un neobligāto (piemēram, ar bērnu darbu / cilvēku tirdzniecību, kā arī sociālo un darba tiesību ievērošanu saistīto) izslēgšanas iemeslu nozīme SAPI ir izskaidrota 4.6. iedaļā. Šo pamatpienākumu ievērošana nedrīkst aprobežoties ar vienreizēju pārskatu, kas izdarīts konkursa procedūras laikā.

Līguma noteikumos būtu jānosaka, ka līguma izpildes laikā ir pastāvīgi jāievēro visi obligātie izslēgšanas iemesli un visi piedāvājumā izmantotie neobligātie izslēgšanas iemesli, un ka darbuuzņēmējs un apakšuzņēmēji atbild par regulāru apliecinājumu atjaunināšanu. Kā minēts 5.6. iedaļā, ir jābūt iespējai izbeigt līgumu, ja atklājas jauna informācija par obligāto izslēgšanas iemeslu ievērošanu.

Līguma izpildes nosacījumus līguma darbības laikā var pārskatīt, un tas nozīmē arī iespēju laika gaitā paaugstināt vērienīguma līmeni ⁽¹³⁵⁾. Darbuuzņēmējam uzkrājot pieredzi un pārliecību par sociālo nosacījumu izpildi, būtu jāpalielinās arī tā spējai tos izpildīt. Apsveriet, kā vislabāk stimulēt darbuuzņēmēju sniegt vēl lielāku sociālo vērtību – sasaistot to ar papildu maksājumiem saskaņā ar līgumu ⁽¹³⁶⁾, vienojoties par pozitīvo rezultātu publiskošanu vai sasaistot sociālos rezultātus ar konkursa noteikumos paredzēto līguma atjaunošanu vai pagarināšanu.

⁽¹³⁵⁾ Jebkādām izmaiņām līgumos pēc to piešķiršanas ir jāatbilst noteikumiem par izmaiņām līgumos (Direktīvas 2014/24/ES 72. pants, Direktīvas 2014/25/ES 89. pants un Direktīvas 2014/23/ES 43. pants).

⁽¹³⁶⁾ Šāda iespēja, protams, būtu jāiekļauj jau sākotnējā konkursa dokumentācijā; pretējā gadījumā jebkuram līdzīgam līguma grozījumam būtu jāatbilst noteikumiem par līgumu grozījumiem (sk. 144. zemsvītras piezīmi).

Labā prakse

- Iekļaujiet līguma izpildes nosacījumus, kas vērsti uz sociāliem un ar nodarbinātību saistītiem apsvērumiem un ir arī saistīti ar līguma priekšmetu.
- Rūpīgi izstrādājiet līguma noteikumus, lai izvairītos no nevajadzīgi lietota žargona, norādiet termiņus un sasniedzamos rezultātus, nosakiet atbildību un paredziet piemērotus tiesiskās aizsardzības līdzekļus gadījumam, ja līgums netiks pildīts.
- Apsveriet, vai sociālo saistību mērķu vērienīgums būtu jāpalielina visā līguma darbības laikā un kā stimulēt darbuzņēmēju palielināt vērienīgumu.

Valonijas reģions: profesionālās integrācijas līguma noteikumu izmantošana**Iepirkuma mērķi**

Valonijas reģiona mērķis ir līdz 2020. gadam sasniegt 100 % atbildīgu publisko iepirkumu. Lai to panāktu, pašvaldība ir īstenojusi virkni iepirkuma pasākumu, kas paredzēti profesionālās integrācijas veicināšanai, sociālā dempinga novēršanai, MVU atbalstam, resursu efektivitātes uzlabošanai un ietekmes uz vidi mazināšanai.

Pieeja

Lai atbalstītu profesionālo integrāciju, Valonija ir izstrādājusi standarta sociālās klauzulas, kuras jāiekļauj konkursos un saskaņā ar kurām uzņēmumi apņemas atbalstīt bezdarbnieku iespējas mācīties, veicot sabiedriskos darbus. Šī klauzula ir izstrādāta tā, lai tā būtu elastīga, kas nozīmē, ka uzņēmums var izlemt, vai nodrošināt praktikantiem prakses vietas tieši savā darbavietā vai slēgt apakšuzņēmuma līgumus par konkrētu darbu (piemēram, galdniecības, krāsošanas, nojaukšanas u. c.) veikšanu ar sociālajiem uzņēmumiem, kuros vismaz 50 % darbinieku ir personas ar invaliditāti vai nelabvēlīgākā situācijā esošas personas (piemēram, ilgstoši bezdarbnieki). Rezultātā tiek veidota uz publiskā iepirkuma veicēju, uzņēmumu, sociālo uzņēmumu un mācību organizāciju partnerību vērsta pieeja profesionālajai integrācijai. Valonija ir izveidojusi arī palīdzības dienestu, lai palīdzētu publiskā iepirkuma veicējiem iekļaut klauzulas piedāvājumu konkursos, bet uzņēmumiem – tās izpildīt. Vairāki vadlīniju dokumenti un rīki ir pieejami arī tiešsaistē.

Rezultāti

Līdz 2018. gada decembrim sociālās klauzulas tika iekļautas 442 līgumos (to kopējā vērtība bija tuvu 400 miljoniem EUR). Rezultātā ir izveidotas 410 prakses vietas, kā arī noslēgti 70 līgumi ar sociālo uzņēmumu apakšuzņēmējiem. No 129 līgumiem, kuros iekļautas sociālās klauzulas, 78 % tika izpildīti pilnībā, 9 % – daļēji, bet 13 % – netika izpildīti. No visām izveidotajām stažēšanās vietām 83 % bija saistītas ar profesijām, kurās pastāv prasmju deficīts (tostarp elektrotehnikas, galdniecības un celtniecības jomā). Pēc apmācības 60 % ilgstošo praktikantu noslēdza pastāvīgus vai terminētus darba līgumus (attiecīgi 29 % un 31 %). Visbeidzot, 30 sociālie uzņēmumi kā apakšuzņēmēji saņēma vairāk nekā 3,5 miljonus EUR par apakšuzņēmuma pakalpojumu sniegšanu.

Gūtās atziņas

Piecu gadu laikā pēc pirmo sociālo klauzulu līgumu publicēšanas sasniegtie rezultāti ir pozitīvi: publiskais iepirkums ir izrādījies labs instruments profesionālās apmācības veicināšanai un partnerības veidošanai starp uzņēmumiem un sociālajiem uzņēmumiem. Panākumu pamatā bija stingra politiskā apņemšanās un visu attiecīgo ieinteresēto personu iesaistīšanās projektā. Turpmāk Valonija darīs vēl vairāk, lai vienkāršotu procedūras un samazinātu administratīvo slogu, kas saistīts ar sociālo klauzulu īstenošanu un uzraudzību.

5.3. Līgumi par sociālajiem rezultātiem

Tradicionālajos līgumos samaksa ir atkarīga no tā, vai darbuņēmējs ir paveicis konkrētu darbību. Neatkarīgi no tā, vai šī darbība ir biroja preču piegāde, ceļa izbūve vai sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšana, tas saņem samaksu, pamatojoties uz noteiktās darbības izpildi. Tomēr daudzu veidu publiskajos līgumos publiskā iepirkuma veicēju vairāk interesē darbības rezultāts nekā pati darbība. Tas jo īpaši var attiekties uz līgumiem ar sociālo dimensiju. Piemēram, ja jūs konkursa kārtībā meklējat pakalpojumu sniedzējus darbam ar bijušajiem likumpārkāpējiem, jūs varētu interesēt recidīvisma samazināšana. Sociālo rezultātu līgumā varētu noteikt recidīvisma mērķa līmeni (zemāku par bāzes līmeni) un daļu no līgumā noteiktā maksājuma paredzēt par šā mērķrādītāja sekmīgu sasniegšanu.

Eiropā un pasaulē publiskajos līgumos var novērot dažādu veidu “samaksu par rezultātiem”, kas attīstās, reaģējot uz vajadzību pēc lielākas pakalpojumu sniegšanas efektivitātes un nepieciešamību apliecināt, ka līdzekļi izlietoti lietderīgi. Dažkārt izskan kritika, ka pakalpojumu sniedzēji šādi tiek pakļauti pārmērīgam riskam, jo īpaši gadījumos, kad pakalpojumus sniedz mazie uzņēmumi, labdarības organizācijas vai sociālie uzņēmumi, kuru iespējas uzņemties finanšu risku ir ierobežotas. Šā iemesla dēļ ir izstrādāti vairāki sociālo rezultātu līgumu modeļi, kas samazina pakalpojumu sniedzēja risku. Viens no modeļiem paredz piemaksu pakalpojuma sniedzējam par sociālajiem rezultātiem, kas pārsniedz publiskā iepirkuma veicēja pamatgaidas – piemēram, ja tiek nodarbināts vairāk bezdarbnieku, nekā tika gaidīts. Šāda veida līgumos attiecīgo vēlamo rezultātu, bāzes līmeņa un piemaksas līmeņu noteikšana prasa rūpīgu darbu, taču ar tiem ir iespējams efektīvi stimulēt rezultātus. Sekmīgi līgumi par sociālo rezultātu sasniegšanu bieži vien ietver partnerību ar sociālajiem uzņēmumiem un kopīgu pakalpojumu izstrādi ⁽¹³⁷⁾.

Vēl viens modelis ir sociālās ietekmes obligācijas (SIO), ko jaunattīstības valstu sakarā dēvē arī par attīstības ietekmes obligācijām (AIO). SIO ietver vismaz trīs puses: publiskā iepirkuma veicēju (dažkārt dēvēts par “maksātāju par rezultātiem”), pakalpojumu sniedzēju un privātu investoru (riskā ņēmēju). Publiskā iepirkuma veicējs identificē SIO piemērotu jomu (piemēram, sabiedrības veselības kampaņas, mācības, aktīvus darba tirgus pasākumus) un definē rezultātus, ko tas vēlas sasniegt (piemēram, nodarbināto neaizsargāto personu vai personu ar invaliditāti skaits, veselības rezultāti, izglītības turpināšana). Privātais investors nodrošina kapitāla finansējumu, kas veido samaksu pakalpojumu sniedzējam, bet publiskā iepirkuma veicējs atmaksā to tikai tad, ja tiek sasniegti noteiktie rezultāti. Pakalpojumu sniedzējs sniedz pakalpojumu un, pamatojoties uz rezultātiem, var saņemt piemaksas. SIO gadījumā ir svarīgi atbildēt uz jautājumu, kā novērtēt rezultātus; dažkārt to veic neatkarīga trešā persona. Atkarībā no līgumu struktūras un pakalpojumu sniedzēja atlases procesa uz SIO var attiekties vai neattiekties publiskā iepirkuma direktīvas.

Sociālās ietekmes obligāciju izmantošana mācīšanās rezultātu uzlabošanā Lisabonā

Iepirkuma mērķis

2015. gadā Lisabonas pašvaldība izveidoja Jauniešu programmēšanas akadēmijas sociālās ietekmes obligāciju (SIO), kuras mērķis bija samazināt uz otru gadu atstāto vai mācības pametušo bērnu skaitu. Tās mērķis bija arī iegūt pierādījumus par datorprogrammēšanas ietekmi uz kognitīvām prasmēm, tostarp sekmēm skolā un problēmu risināšanas prasmēm, lai iegūtu informāciju sabiedriskajai politikai.

Pieeja

SIO bija orientēta uz trim valsts skolām Lisabonā. Katrā skolā tika izraudzīta viena klase, kas vienu gadu reizi nedēļā divas stundas apguva programmēšanu. Katrā skolā tika izveidota arī kontroles grupa, ar kuru bija iespējams salīdzināt datorprogrammēšanas klases skolēnu sniegumu, salīdzinot portugāļu valodā, matemātikā, loģiskajā domāšanā un problēmu risināšanā panāktos uzlabojumus. Lai samazinātu šā izmēģinājuma projekta risku, Lisabona noslēdza vienošanos par SIO ar *Caluste Gulbenkian* fondu, kas to avansā finansēja par 120 000 EUR, ko pilsēta atmaksātu, ja – un kad – projekts sasniegtu saskaņotos rezultātus (tos izvērtēja neatkarīgs vērtētājs).

⁽¹³⁷⁾ Plašāku informāciju par sociālo rezultātu līgumu slēgšanu un ietekmes obligācijām sk. <https://golab.bsg.ox.ac.uk/the-basics>.

Rezultāti

Izmēģinājuma beigās tika konstatēts, ka skolēni, kas bija piedalījušies datorprogrammēšanas stundās, bija uzlabojuši matemātikas un loģiskās spriešanas prasmes. Tomēr ne visi saskaņotie SIO rādītāji tika sasniegti, tāpēc Lisabona *Kalouste Gulbenkian* fondam atļūdzināja apmēram 25 % no to sākotnējā ieguldījuma.

Gūtās atziņas

SIO var izmantot, lai samazinātu novatoriska eksperimenta finansēšanas risku. Tomēr rezultātu uzkrāšana var prasīt laiku, un izmēģinājumam jābūt pietiekami ilgam, lai ieguldītāji varētu sasniegt vēlamo ietekmi. Šajā gadījumā uzraudzība norādīja, ka laika gaitā rezultāti uzlabojās, kas vedina domāt, ka vēlamo ietekmi varētu panākt ilgākā laikposmā.

Avoti:<http://www.oecd.org/cfe/leed/SIBsExpertSeminar-SummaryReport-FINAL.pdf> un <https://maze-impact.com/report-sib-junior-code-academy/>.

Pastāvīgi tiek izstrādātas inovatīvas pieejas sabiedrisko pakalpojumu līgumu slēgšanai un finansēšanai, un plānošanas posmā ir vērts apsvērt to radītos ieguvumus un trūkumus. Minētie modeļi var palīdzēt stimulēt sociālo rezultātu sasniegšanu, veicināt ciešāku sadarbību valsts sektorā, kā arī starp valsti un citām ieinteresētajām personām, tostarp sociālajiem uzņēmumiem un pilsonisko sabiedrību, kā arī piesaistīt jaunus resursus, izmantojot privāto finansējumu. Tomēr ar tiem ir saistītas savas izmaksas un riski. Apspriešanās ar citiem publiskā iepirkuma veicējiem, kuri ir izmantojuši šos modeļus, var palīdzēt jums noteikt, vai tie ir piemēroti jūsu vajadzībām.

Laba prakse

- Apsveriet, vai līgumā būtu jāiekļauj ar noteiktiem sociālajiem rezultātiem saistīti maksājumi, un sadarbojieties ar pakalpojumu sniedzējiem, lai noteiktu atbilstošus mērķrādītājus, mērīšanas veidus un stimulējošus samaksas nosacījumus.
- Pārliecinieties, ka jūsu shēma ir izstrādāta tā, lai proporcionāli sasniegtu visas mērķgrupas. Izvairieties no situācijām, kad attieksme pret saņēmējiem ar vieglāk risināmām sociālām problēmām varētu finansiāli aizēnot attieksmi pret visneaizsargātākajām grupām.
- Ja risks un kapitāla finansējuma trūkums ierobežo jūsu spēju panākt sociālo ietekmi, kā līdzeklis privāto ieguldījumu piesaistīšanai jums, iespējams, būtu jāapsver sociālās ietekmes obligācijas.
- Rūpīgi izsveriet šo pieeju priekšrocības un trūkumus, un, ja iespējams, pirms to uzsākšanas aprunājieties ar citiem publiskā iepirkuma veicējiem, kuri ir īstenojuši līdzīgus modeļus. Apsveriet iespējamās pozitīvos un negatīvos rezultātus, piemēram, ņemot vērā iespējamās augstās izmaksas, ko radītu sociālo rezultātu līgumu un SIO īstenošanas uzsākšanai nepieciešamo ziņu iegūšana, un to izmaksu lietderību.

5.4. Atbilstības uzraudzība

Sociālo klauzulu ieviešana darbuzņēmējam var sagādāt grūtības, jo īpaši, ja tās ir jaunas. Jārēķinās, ka abām pusēm līguma pārvaldībai var būt nepieciešams papildu laiks un resursi, un, lai palīdzētu identificēt un atrisināt jebkuras problēmas, ir ieteicams uzturēt atklātu saziņu starp pusēm. Līgumā būtu jāiekļauj arī formālāki atbilstības uzraudzības mehānismi. Atbilstošais uzraudzības veids būs atkarīgs no vairākiem faktoriem:

- sociālo klauzulu rakstura, piemēram, vai tās attiecas uz piegādes ķēdi vai galalietotājiem,
- abu pušu pieredzes šo klauzulu piemērošanā,
- pušu savstarpējās uzticības un saziņas līmeņa,
- resursiem un spējas efektīvi uzraudzīt izpildi un
- vai ir pieejamas piemērotas trešās personas, kas palīdzētu veikt uzraudzību.

Kopumā ir četri līgumu uzraudzības veidi: klienta, darbuzņēmēja, kopīga vai trešās personas veikta uzraudzība. Turpmāk sniegtajā tabulā ir apkopotas galvenās iezīmes, kas piemīt katrai no šīm četrām pieejām.

Uzraudzības veids	Galvenās iezīmes
Klients	Publiskā iepirkuma veicējs ir atbildīgs par sociālo klauzulu ievērošanas uzraudzību un var piemērot sankcijas par to neievērošanu.
Darbuuzņēmējs	Darbuuzņēmējs ir atbildīgs par informācijas vākšanu, kā arī ziņošanu par atbilstību sociālajām klauzulām (pašziņošana).
Kopīgi	Darbuuzņēmējs ir atbildīgs par informācijas vākšanu un pārskatu sniegšanu, bet publiskā iepirkuma veicējs šo informāciju pārbauda vai verificē. Taču citā gadījumā darbuuzņēmējs var būt atbildīgs par dažu, publiskā iepirkuma veicējs – citu aspektu uzraudzību.
Trešā persona	Trešā persona, piemēram, revidents vai sertifikācijas iestāde, atbild par sociālo klauzulu ievērošanas uzraudzību un pārskatu sniegšanu.

Neatkarīgi no izvēlēta modeļa ir svarīgi līgumā norādīt atbildību par uzraudzību, noteikt veicamās darbības (piemēram, aptaujas, sanāksmes, pārbaudes, ziņojumus, revīzijas) un to biežumu, kā arī precizēt problēmu gadījumā piemērojamos eskalācijas un mediācijas pasākumus. Nosakot uzraudzības mehānismus, kas paredz, ka pretendents ir jāsniedz informācija, ņemiet vērā, cik detalizēti un kādas formas un veida pierādījumi būs nepieciešami pienācīgai līguma izpildes uzraudzībai. Jums jāņem vērā tas, kāda informācija patiešām ir būtiska un samērīga ar līguma būtību un riskiem, kā arī jūsu organizācijas spējas novērtēt un pārbaudīt šo informāciju. Uzraudzību veicošo personu profila identificēšana, pieprasot attiecīgus sertifikātus, kas apliecina to zinātību, var noderēt, piemēram, pakalpojuma pieklūstamības uzraudzībai. Rokasgrāmatas 5.6. iedaļā ir aplūkoti tiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas varētu būt pieejami sociālo klauzulu pārkāpuma gadījumā. Lai atbalstītu tiesiskās aizsardzības līdzekļu izmantošanu, ir īpaši svarīgi precīzi uzskaitīt visas uzraudzības darbības.

Laba prakse

- Jums jāparedz, ka sociālo klauzulu ievērošanas uzraudzībai būs nepieciešams papildu laiks un resursi.
- Ļoti efektīva var būt neformālas un atklātas saziņas apvienošana ar formālāku uzraudzību.
- Pamatojoties uz sociālo klauzulu būtību un citiem faktoriem, apsveriet, vai jūsu līgumam vispiemērotākā būs klienta, darbuuzņēmēja, kopīga vai trešās personas veikta uzraudzība.
- Līgumā skaidri norādiet atbildību par uzraudzību un darbības, to biežumu, eskalācijas un starpniecības pasākumus, kas tiks piemēroti.

5.5. Apakšuzņēmuma līgumi

Apakšuzņēmuma līgumu slēgšana ir daļa no daudziem publiskajiem līgumiem, un, izstrādājot un īstenojot SAPI noteikumus, tā ir jāņem vērā. Saskaņā ar publiskā iepirkuma direktīvām jūs varat pieprasīt, lai pretendenti savos piedāvājumos norāda līguma daļas, ko tie plāno nodot apakšuzņēmējiem, un visus ierosinātos apakšuzņēmējus⁽¹³⁸⁾. Turklāt jūs varat – vai saskaņā ar valsts tiesību aktiem jums var būt nepieciešams – pārbaudīt, vai ir pamats izslēgt kādu no zināmajiem apakšuzņēmējiem⁽¹³⁹⁾. Šādā gadījumā jums var būt jāpieprasa, lai pretendents tos aizstātu.

⁽¹³⁸⁾ Direktīvas 2014/24/ES 71. panta 2. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 88. panta 2. punkts, Direktīvas 2014/23/ES 42. panta 2. punkts.

⁽¹³⁹⁾ Direktīvas 2014/24/ES 71. panta 5. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 88. panta 5. punkts, Direktīvas 2014/23/ES 42. panta 3. punkts.

Pēc līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas jums būtu jālūdz darbuņēmējam norādīt apakšuzņēmēju nosaukumus, kontaktinformāciju un juridiskos pārstāvjus, ciktāl tie tajā brīdī ir zināmi. Ja šī informācija mainās vai tiek iecelts jauns apakšuzņēmējs, līgumā jāparedz, ka darbuņēmējam tas jāpaziņo jums. Saskaņā ar publiskā iepirkuma direktīvām šīs informācijas sniegšanas prasības ir obligātas būvdarbu līgumiem un pakalpojumiem, kas tiek sniegti objektā, kurš atrodas tiešā publiskā iepirkuma veicēja pārraudzībā⁽¹⁴⁰⁾. Attiecībā uz citiem līgumiem, piemēram, piegādes līgumiem, tās ir brīvprātīgas⁽¹⁴¹⁾, taču tās ir ļoti ieteicamas SAPI vajadzībām. Bez pamatinformācijas par apakšuzņēmēju identitāti un atrašanās vietu var būt ļoti grūti panākt sociālo klauzulu izpildi. Šīs informācijas prasības būtu jāattiecina arī uz tālākiem apakšuzņēmējiem un citām personām piegādes ķēdē.

Jūsu līgumā ir ne tikai jānorāda informācija par apakšuzņēmējiem, bet arī jānodrošina, ka uz tiem attiecina direktīvās noteiktos sociālos pamatpienākumus. To vidū ir obligātie un neobligātie izslēgšanas iemesli (tostarp aizliegumi izmantot bērnu darbu un cilvēku tirdzniecību, prasības maksāt nodokļus un sociālās apdrošināšanas iemaksas u. c.) un pienākums līguma izpildē ievērot piemērojamos vides, sociālos un darba tiesību aktus saskaņā ar sociālo un vides klauzulu⁽¹⁴²⁾ (sk. 4.5. iedaļu). Kā aprakstīts 5.2. iedaļā, līguma noteikumos būtu jāpieprasa pastāvīgi ievērot visus obligātos izslēgšanas iemeslus un visus izmantotos neobligātos pamatojumus. Jums būtu jāpieprasa visiem apakšuzņēmējiem iesniegt un regulāri atjaunināt apliecinājumu par atbilstību.

Darbuņēmēja un apakšuzņēmēju atbildība par sociālās un vides klauzulas pārkāpumiem var būt solidāra (vai solidāra un dalīta), ja to paredz valsts tiesību akti. Galvenajā līgumā var arī noteikt, ka sociālās klauzulas jāiekļauj visos apakšuzņēmuma līgumos, bet galvenais darbuņēmējs ir vispārēji atbildīgs par atbilstības nodrošināšanu visā ražošanas vai piegādes procesā. Paturiet prātā, ka atkarībā no apakšuzņēmēja atrašanās vietas atšķirsies sociālajā un vides klauzulā definētie piemērojami tiesību akti un koplīgumi. Pamatojoties uz jūsu rīcībā esošo informāciju par visu apakšuzņēmēju atrašanās vietu, būtu vēlams norādīt, kuri likumi ir piemērojami.

Galvenā darbuņēmēja savlaicīga samaksa apakšuzņēmējiem ir apakšuzņēmuma līgumu slēgšanas aspekts ar ekonomiskām un sociālām sekām. Kavēti maksājumi apakšuzņēmējiem var izraisīt bīstamu domino efektu, kas apdraud visas piegādes ķēdes noturību, jo maksājumu kavējumi tiks nodoti no viena piegādātāja nākamajam. Jūs varat palīdzēt novērst šīs sekas un atbalstīt savlaicīgu maksājumu veikšanu. Piemēram, jūs varat izmantot līguma noteikumus, lai pieprasītu galvenajam darbuņēmējam ziņot par savlaicīgi veiktiem maksājumiem apakšuzņēmējiem, jo īpaši, ja tie ir MVU. Ja maksājumi kavējas, galvenajam darbuņēmējam ir jāpierāda, ka tas ir samaksājis likumā noteiktās procentu likmes. Direktīvā 2014/24/ES un Direktīvā 2014/25/ES ir paredzēta arī iespēja veikt tiešos maksājumus apakšuzņēmējam pēc tā pieprasījuma⁽¹⁴³⁾. Paturiet prātā, ka iepirkuma dokumentos ir jānorāda šāda maksāšanas kārtība.

Labā prakse

- Reģistrējiet visus līgumā paredzētos apakšuzņēmējus un tālākus apakšuzņēmējus; galvenajam darbuņēmējam jābūt atbildīgam par to saraksta aktualizēšanu, ja notiek kādas izmaiņas.
- Pieprasiet, lai galvenais darbuņēmējs visos apakšuzņēmuma līgumos “nodod tālāk” sociālos pamatpienākumus, tostarp obligātos un neobligātos izslēgšanas iemeslus un sociālajā un vides klauzulā noteikto piemērojamo tiesību aktu ievērošanu.
- Ja apakšuzņēmējs pārkāpis sociālos pienākumus, galvenajam darbuņēmējam tas ir jāaizvieto.
- Apsveriet, kā, nepārkāpjot valsts tiesību aktu prasības, vislabāk piemērot solidāru vai solidāru un dalītu atbildību par līgumā paredzēto sociālo pienākumu pārkāpumiem.

⁽¹⁴⁰⁾ Direktīvas 2014/24/ES 71. panta 5. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 88. panta 5. punkts, Direktīvas 2014/23/ES 42. panta 3. punkts.

⁽¹⁴¹⁾ Izņemot, ja obligātums ir paredzēts valsts tiesību aktos, kā paredzēts Direktīvas 2014/24/ES 71. panta 5. punktā, Direktīvas 2014/25/ES 88. panta 5. punktā.

⁽¹⁴²⁾ Direktīvas 2014/24/ES 18. panta 2. punkts, Direktīvas 2014/25/ES 36. panta 2. punkts un Direktīvas 2014/23/ES 30. panta 3. punkts.

⁽¹⁴³⁾ Direktīvas 2014/24/ES 71. panta 3. punkts un Direktīvas 2014/25/ES 88. panta 3. punkts.

Publiskais iepirkums un cilvēktiesības: pienācīgas pārbaudes izmantošana apakšuzņēmējiem Zviedrijā

Iepirkuma mērķis

Stokholmas reģions (oficiāli – Stokholmas apgabala padome) jau kopš 2010. gada septembra, kad tika noslēgts pirmais līgums ar uzņēmumu *Dell* par galddatoru un klēpj datoru piegādi valsts iestāžu darbiniekiem, ir uzsācis vides un sociālo kritēriju iekļaušanu IKT nozares līgumos. Reģions 2014. gada septembrī parakstīja jaunu četru gadu pamatlīgumu par datoru piegādi 156 miljonu SEK (17 miljonu EUR) vērtībā ar tālāk pārdevēju *Atea*, kas arī piegādā *Dell* datorus. *Dell* šajā līgumā bija apakšuzņēmējs.

Pieeja

Dānijas nevalstiskā organizācija *DanWatch* 2013. gada novembrī publicēja ziņojumu par darba tiesību un drošības pārkāpumiem četrās elektronikas rūpnīcās Ķīnā, kas apgādā virkni elektronikas zīmolu, kuru vidū ir arī *Dell*. Ziņojumā bija sniegti pierādījumi par smagiem darba tiesību un darba drošības pārkāpumiem, tostarp: pārmērīgi ilgu darba laiku (līdz 74 stundām nedēļā); piespiedu virsstundām un algām, kas ir zemākas par vietējo likumā noteikto minimālo algu; neatbilstoši darba aizsardzības apstākļiem. Kad 2014. gada sākumā par ziņojumu uzzināja Zviedrijas apgabalu padomju tīkls "Sociālā atbildība publiskajos iepirkumos", tas sazinājās ar "Dell" un uzsāka ilgstošu iesaistīšanās procesu, lai pārliecinātos, ka uzņēmums ir pilnībā izmantojis savu varu un spējas novērst darba tiesību pārkāpumus un nepieļaus to atkārtanos.

Rezultāti

Lai pastiprinātu *Atea* un apakšuzņēmēja *Dell* pienācīgu pārbaudi nolūkā nodrošināt atbilstību landstinga darba standartu kodeksam ar attiecīgo līgumu saistītajā piegādes ķēdē, Stokholma iekļāva vēl četrus atbilstības nosacījumus. Tie paredzēja, ka darbuzņēmējam *Atea* ir nepieciešams: uzlabot riska identificēšanu un riska mazināšanu, palielināt piegādes ķēdes pārredzamību, uzlabot sociālā audita kvalitāti un izstrādāt īstermiņa un ilgtermiņa atbilstības plānu. Zviedrijas apgabalu padomes ir devušas nozīmīgu ieguldījumu cilvēktiesību pienācīgas pārbaudes veikšanā globālajā piegādes ķēdēs un palīdzējušas palielināt gan galvenā darbuzņēmēja, gan IT tālāk pārdevēja, gan globāla datoru zīmola spēju atbildīgi pārvaldīt savas piegādes ķēdes.

Gūtās atziņas

Lai darbuzņēmējus un apakšuzņēmējus sauktu pie atbildības par nespēju veikt efektīvu pienācīgu pārbaudi cilvēktiesību jomā, ir nepieciešamas juridiski saistošas līguma izpildes klauzulas. Noteikumu efektivitāti var palielināt, ilgstoši kontaktējoties ar darbuzņēmējiem un apakšuzņēmējiem un sadarbojoties ar citiem publiskā iepirkuma veicējiem, lai palielinātu to ietekmi. Stokholmas pieredze rāda, ka tālāk pārdevēji un izplatītāji spēj veikt efektīvu pienācīgu pārbaudi, un publiskā iepirkuma veicējiem būtu jāattīsta iekšējās spējas prasīt no darbuzņēmējiem atbildību. Pārredzamība ir obligāts solis pienācīgas pārbaudes uzlabošanai cilvēktiesību jomā, un publiskā iepirkuma veicējiem būtu jācenšas patstāvīgi pārbaudīt atbilstību cilvēktiesībām un darba tiesībām, piemēram, iesaistot darbiniekus (šajā gadījumā – ar NVO partnera starpniecību).

Avots: Public Procurement and Human Rights Due Diligence to Achieve Respect for Labour Rights Standards in Electronics Factories: A Case Study of the Swedish County Councils and the Dell Computer Corporation.

5.6. Rīcība problēmsituācijās

Pat vislabāk pārvaldītā līguma izpildes posmā dažkārt var rasties problēmas. Ja tās ir saistītas ar SAPI klauzulām, jūsu rīcībā vajadzētu būt dažiem problēmu risināšanas rīkiem. Lai gan precīzi noteikumi par līgumsodiem un tiesiskās aizsardzības līdzekļiem dažādās jurisdikcijās atšķiras, ir piemērojami līdzīgi pamatprincipi. Vispirms ir jāparedz iespēja norādīt darbuzņēmējam uz problēmām, bet tam – noteiktā laikā sniegt atbildi. Šis termiņš var atšķirties atkarībā no problēmas nopietnības – piemēram, uz ziņojumu par līguma mērķiem izmantotu nelegālu darbaspēku var nākties reaģēt vienas vai divu dienu laikā, savukārt problēmas ar tiešsaistes datubāzi, kurā norādītas apakšuzņēmēju atrašanās vietas, var prasīt ilgāku laiku. Lai gan nevar iepriekš paredzēt visas iespējamās problēmas, mēģiniet pārdomāt galvenos iespējamās scenārijus un attiecīgi izstrādāt klauzulas.

Ja problēma netiek atrisināta noteiktajā termiņā, tā ir jāeskalē – augstākā līmeņa vadībai, līguma pārvaldības padomei vai objektīvai trešai personai, piemēram, mediatoram. Ja problēmas neizdodas atrisināt šajā līmenī, var tikt piemērotas konkrētas sankcijas, piemēram, finansiālas sankcijas, līguma saīsināšana vai pat tā izbeigšana. Publiskā iepirkuma direktīvās ir noteikts, ka publiskā iepirkuma veicējiem ir jābūt iespējai izbeigt publisko līgumu, ja tiek konstatēts, ka līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas brīdī darbuzņēmējam ir pastāvējis kāds no obligātajiem izslēgšanas iemesliem⁽¹⁴⁴⁾. Jūs, iespējams, varētu vēlēties to attiecināt arī uz citu sociālo klauzulu pārkāpumiem un atļaut, ka līgums tiek cedēts citam kvalificētam pretendētājam vai ka publiskā iepirkuma veicējs "iejaucas" un tieši pārvalda apakšuzņēmuma līgumus⁽¹⁴⁵⁾. Šādām klauzulām nevajadzētu liegt jums izmantot citus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kas var būt pieejami saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

Labā prakse

- Līgumos būtu jāietver vairāki instrumenti un procedūras, kā risināt ar sociālo klauzulu īstenošanu saistītas problēmas.
- Jums būtu jāiekļauj klauzula, kas ļauj izbeigt līgumu, ja līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas brīdī darbuzņēmējam ir pastāvējis kāds no obligātajiem izslēgšanas iemesliem.

Oslo pilsētas domes noteikumi bērnu darba novēršanai (Norvēģija)

Iepirkuma mērķis

Oslo pilsētas domes noteikumi bērnu darba novēršanai kopš 1996. gada tiek piemēroti ierobežotam skaitam līgumu, un 2005. gadā tie tika attiecināti uz visiem standarta līgumiem. Šo politiku izstrādāja Oslo pilsētas dome kopā ar Korporatīvo iepirkumu departamentu. Kopš tā laika pilsētas dome ir pieņēmusi jaunas vadlīnijas un līguma noteikumus par SAPI, jo īpaši attiecībā uz cilvēktiesībām un bērnu darbu, kas ir pazīstami kā Oslo modelis.

Pieeja

Piegādātājiem ir jāgarantē, ka visi piegādātie produkti ir ražoti saskaņā ar ANO Konvenciju par bērna tiesībām un SDO 138. konvenciju par minimālo vecumu, kā arī citām SDO pamatkonvencijām.

Rezultāti

Valsts un vietējās iestādes ražotājvalstīs tiek mudinātas aktīvi iesaistīties cīņā pret bērnu nodarbināšanu, īstenojot pilsētas domes noteikumus bērnu darba novēršanai. Bērnu darba novēršanas noteikumu pārkāpums, kas atklājas līguma darbības laikā, tiek uzskatīts par būtisku līguma pārkāpumu un var novest pie līguma laušanas.

Gūtās atziņas

Pamatojoties uz agrākajām līguma klauzulām, pilsētas administrācija divas reizes brīdināja par līguma laušanu. Pirmajā gadījumā tas tika izdarīts pēc trešās personas veiktas revīzijas darba apģerbu ražotnē Ķīnā. Otrajā gadījumā brīdinājums tika izteikts pēc trešās personas veiktas revīzijas kādreizējā medicīnas iekārtu piegādātāja galvenajā birojā Norvēģijā. Tomēr abos gadījumos piegādātāji piemēroja korektīvos pasākumus, kas tika labi dokumentēti un ko apstiprināja pārvalde. Līdz ar to nekad nav nācies lauzt līgumu tikai tāpēc, ka ir pārkāptas ar globālajām piegādes ķēdēm saistītas sociālā līguma klauzulas. Tomēr sociālā līguma klauzulas ļauj pilsētas administrācijai izbeigt līgumu bērnu darba vai citu darba un cilvēktiesību pamatlikumu pārkāpumu dēļ, pat ja piegādātāji ir piemērojuši korektīvos pasākumus.

5.7. Turpmākajiem līgumiem nepieciešamo secinājumu izdarīšana

Lai SAPI būtu sekmīgs, publiskā iepirkuma veicējiem ir jābūt gataviem no savas un citu pieredzes. To var izdarīt tikai tad, ja SAPI rezultāti, tostarp problēmas, tiek dokumentēti un paziņoti. Šajā rokasgrāmatā ir parādīti daudzi piemēri, un katrā no tiem ir ietvertas publiskā iepirkuma veicēja gūtās atziņas. Apsveriet, kā savā organizācijā apkopot informāciju par SAPI pasākumu īstenošanu un kā ar to dalīties. Daži no veidiem, kā to varētu darīt, ir organizēt pasākumus citiem iepircējiem un piegādātājiem, piedalīties valsts vai Eiropas tīklos un projektos vai publicēt ziņojumus vai gadījumu izpēti. Lai noskaidrotu,

⁽¹⁴⁴⁾ Direktīvas 2014/24/ES 73. panta b) punkts, Direktīvas 2014/25/ES 90. panta b) punkts un Direktīvas 2014/23/ES 44. panta b) punkts.

⁽¹⁴⁵⁾ Līguma cesija citam kvalificētam pretendētājam vai publiskā iepirkuma veicēja iesaistīšanās, lai tieši pārvaldītu apakšuzņēmuma līgumus, ir līguma grozījumi, attiecībā uz kuriem jāievēro noteikumi par līgumu grozīšanu (Direktīvas 2014/24/ES 72. panta 1. punkta d) apakšpunkts, Direktīvas 2014/25/ES 89. panta 1. punkta d) apakšpunkts, Direktīvas 2014/23/ES 43. panta 1. punkta d) apakšpunkts).

kā līgums kopumā atbildis lietotāju vajadzībām un vai pasākumi, kas veikti vajadzību apmierināšanai, ir bijuši pietiekami, jūs varat arī aicināt lietotājus un lietotāju apvienības sniegt atsauksmes. Šis darbības ne tikai palīdz citiem, bet arī organizācijas iekšienē informē par jūsu centieni rezultātiem un palīdz veidot izpratni par to, kas izdevies un kas ne. Ja iespējams, jums šajos centienos aktīvi jāiesaista darbuņēmējs, lai atzītu tā lomu SAPI īstenošanā.

Revīzija attiecībā uz Katalonijas uzkopšanas pakalpojumu sniedzēju atbilstību sociālajiem kritērijiem (Spānija)

Iepirkuma mērķi

2018. gadā Katalonijas reģionālā valdība piešķīra tiesības slēgt 75 miljonu EUR vērtu pamatlīgumu par visu ēku, telpu un objektu uzkopšanas pakalpojumiem. Konkurss ietvēra arī sociālos un vidiskos kritērijus un klauzulas. Lai uzlabotu MVU un sociālo uzņēmumu piekļuvi konkursam, Katalonijas reģionālā valdība sadalīja līgumu deviņās daļās, un viena no tām bija rezervēta īpašiem nodarbinātības centriem un reintegrācijas uzņēmumiem, taču tie varēja iesniegt piedāvājumus arī citās daļās.

Pieeja

Pēc plaša tirgus iesaistes procesa Katalonijas reģionālā valdība piedāvājumā definēja virkni sociālo kritēriju, tostarp darba aizsardzības aspektus, dzimumu līdztiesības pasākumus, pasākumus personiskās un ģimenes dzīves saskaņošanai ar darbu, incidentu novēršanas procedūras, kā arī bīstamu vielu ierobežojumus formas tērpu tekstilmateriālu sastāvā. Pretendentiem tika lūgts iesniegt uzraudzības plānu, lai nodrošinātu, ka tie varētu izpildīt ilgtspējas prasības.

Rezultāti

16 uzņēmumos no 39 (proti, visos uzņēmumos ar pašlaik spēkā esošiem līgumiem), kuri tika iesaistīti pamatlīgumā, tika veikta revīzija, lai pārliecinātos par to atbilstību sociālajiem kritērijiem. Revīzijas grupa, kuras sastāvā bija Darba attiecību un darba apstākļu kvalitātes ģenerāldirektorāta (Nodarbinātības, sociālo lietu un ģimenes ministrijas) speciālisti, analizēja darbinieku viedokļus un nostāju, algu sarakstus, darba līgumus un darba laika reģistrēšanu, lai pārbaudītu kritēriju izpildi. Tika konstatēti daži neatbilstības gadījumi, un Katalonijas reģionālā valdība sekmīgi sadarbojās ar piegādātājiem, lai uzlabotu pakalpojumu sociālos rezultātus. Šīs revīzijas rezultāti un atkārtota apspriešanās ar tirgus dalībniekiem sniedza nepieciešamo informāciju, lai izstrādātu nākamo sistēmu, kas darbosies no 2018. gada janvāra līdz 2020. gada janvārim.

Gūtās atziņas

Par prioritāti ir jānosaka visaptveroša tirgus izpēte un iepriekšēja apspriešanās ar tirgus dalībniekiem. Ja ir iekļautas sociālās un vides klauzulas, ir nepieciešams par to iepriekš brīdināt darbuņēmējus, lai nodrošinātu, ka tās ir realizējamas, un izstrādāt uzraudzības plānu, paredzot personāla un ekonomiskos resursus tā īstenošanai. Tāpat līgumā būtu jāiekļauj attiecīgas soda sankcijas par neatbilstību.

SAPI izvērtēšana neatkarīgi no tā, vai to veic oficiāli vai neoficiāli, veido bāzes līmeni turpmākajiem līgumiem. Laika gaitā jums būtu jāvar nospraust augstākus mērķus un novērot iedvesmojošus rezultātus.

Laba prakse

- Dokumentēt SAPI rezultātus un izmantot šo informāciju bāzes līmeņa noteikšanai, lai pakāpeniski nospraustu augstākus organizācijas mērķus.
- Arī tad, ja jums nav izdevies sasniegt visus mērķus, SAPI rezultāti var kalpot citām organizācijām kā vērtīga pieredze. Dalīšanās ar pielietoto pieeju un rezultātiem, rīkojot pasākumus, gadījumu izpēti un izmantojot sociālos medijus, palīdz veidot, izprast un izvērst SAPI.

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs
L-2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV